

MAGYAR MÚZSA

KULTURÁLIS FOLYÓIRAT

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

ÚJ FOLYAM 32. SZÁM • 2024. MÁRCIUS

Magyar Múzsa • 2024. március

AKNAY TIBOR • B. TÓTH KLÁRA • BÁNDI KUND • CSONTOS MÁRTA
DEMSE MÁRTON • DIÓSZEGI SZABÓ PÁL • LENGYEL JÁNOS • MAGYARY HUNOR
MÁRTONFI BENKE MÁRTA • PÉTER ERIKA • SIPOS ENDRE • TORNAI XÉNIA

BAKA GYÖRGYI • BENKE LÁSZLÓ • BERTHA ZOLTÁN • BOTOS KATALIN
DÖBRENTAI KORNÉL • FINTA ÉVA • MADÁR JÁNOS • TAKARÓ MIHÁLY
MIKLÓS PÉTER • MIHÁLYI MOLNÁR LÁSZLÓ • TARI ISTVÁN • TURBÓK ATTILA

MEGJELENIK NEGYEDÉVENTE

Szerkeszti a szerkesztőbizottság:
Bertha Zoltán, Cs. Varga István,
Domonkos László, Ködöböcz Gábor,Lovas Dániel, Madár János,
Turbók Attila

Felelős szerkesztők:

Lovas Dániel
Madár János

Olvasószerkesztő:

Csontos Márta
marta.drcsontos@gmail.com

Képzőművészeti rovat:

Mártonfi Benke Márta

Korrektúra: Katzler Hilda

muk-press@muk-press.hu

Terjesztés, rendezvények, szerkesztő:
Lengyel János, cadaloraster@gmail.com

Kiadja a Magyar Újságírók Közossége

Felelős kiadó: a MÚK elnöke

Szerkesztőség, levelezési cím:

1114 Budapest, Bartók Béla út 31.

Telefon: +36 01/209-3494

E-mail: madarjanos48@gmail.com

pressmuk@gmail.com

Online: www.muk-press.hu

Kéziratot nem őrünk meg
és nem adunk vissza.

Nyomdai munkák:

HTS-ART Kiadó és Nyomda Kft.,
Budapest

Nyomdai előkészítés:

Euro Bioinvest Kft., Kecskemét

A borítón:

B. Tóth Klára:
Az utca apoteózisa

A hátsó borítón:

Petrás Alina:
Csodaszarvas

ISSN 1789-7505

9 771789 750004

Takaró Mihály: Életében klasszikussá lett	1
Döbrentei Kornél: A Skorpió jegyében	2
Bertha Zoltán: Egyetemes feszültség, cselekvő akarat	3
Madár János: Erkölc és irodalom (avagy Mária kertje: dacföld)	6
Döbrentei Kornél arca	7
Tornai Xénia: Na'Conxypanban hull a hó	8
Benke László: Útijegyzetek	9
B. Tóth Klára: Oltár mélyéből előlép	12
Lengyel János: Petőfi Szibériában – legenda vagy valóság?	13
Bódai-Soós Judit: Ősrobbanás	17
Jóna Dávid: Péter felvételi je	18
Bakos Pál: Ratkó Józsefhez	20
Mártonfi Benke Márta: Tiszazugi utazás időben és térben	21
Csontos Márta: Márciusi újrakezdés	25
Magyary Hunor: Ezüsthíd Lellén; Mivé lettem.....	26
Bene János: Hogyan NEM lettem csellista	27
Mihályi Molnár László: Rorate	29
Lajtós Nóra: Spam poetry.....	30
M. Fehérvári Judit: Lájkolok, lájkolók	31
Szunyogh Gizella: Chatbottal üzen Húsvétot	33
Balajthy Ferenc: Mentés ugyanúgy	34
Miklós Péter: „Küzdök egy pohárnyi tiszta szóért”	35
Pődör György: Versén didergek	40
Szuromi Rita: Ülök az ablakkal szemben	41
Tari István: Füves már; Föltámadt	42

(Folytatás hátul, a borítón)

Könyvbemutató és kiállítás megnyitó a MÚK székházában

A Magyar Múza kiadója, a Magyar Újságírók Közossége március 14-én megrendezi szokásos sajtónapi megemlékezését. A MÚK elnökének köszöntője után Turbók Attila mutatja be Madár János alelnökünk új könyvét Döbrentei Kornél költészetéről. Már hagyomány, hogy az ünnepség keretében képzőművészeti kiállítást is szervezünk székházunk galériájában, Budapesten, a Bartók Béla 31. szám alatt. Ezúttal Erdei Kvasznay Éva Munkácsy-díjas festőművész és grafikus tárlatát nyitjuk meg.

A művészcsaládból származó festőnőt alkotói tevékenysége mellett közösségépítő, művészetszervező munkássága is kiemeli kortársai közül. Festményeket, szobrokat, domborműveket és grafikákat készít, melyeket rendszeresen kiállít. Saját galériája köré művészközösség és értő, művészetkedvelő közönség szerveződött. Galériája egy általa szervezett kollázsműhelynek is otthont ad.

A Dunatükör című irodalmi, művészeti folyóiratnak képzőművészeti vezetője. Erdei Kvasznay Éva kiállítása március 14-től egy hónapig tekinthető meg a MÚK galériájában.

Szafián Zsuzsanna: Erről nem beszélünk	43
Turai Laura: Anya(g)	44
Diószegi Szabó Pál: Boldogságunk	45
Sipos Endre: Etüdök	46
Mártonfi Benke Márta: A gondolat teremtő ereje – Szabó György szobrászművész műtermében	I–XII
Gazdag Vilmos: A beregszászi járás mindennapjai	47
Kránitz Laura: Esős adagio	53
Péter Erika: Bábel toronyháza	54
Botos Katalin: Gondolatok a hagyományról	55
Sajtos Orsi: Csak Kronosz halott	58
Rideg István: A mesterszállási polihisztor	59
Baka György: Fényszögek	66
Bándi Kund: Nagypapa álma Istenanyánkról	67
Lengyel János: Oros László barátunk emlékére	73
Finta Éva: Fifi naplóját olvasom; Február	74
Demse Márton: Tengerparton	76
Turbók Attila: Madár János: Erkölc és irodalom	77
Aknay Tibor: Foga közt ezüstpénz	79
Lengyel János: In memoriam Ferenczi Tihamér	80
P. Papp Zoltán: Térdő	82
Veszélka Attila: Bitang nyarak	83
Drotleff Zoltán: Aggódom	85
Turbók Attila: Vadásztörténetek Kárpátaljáról	86
Edgar Allan Poe: Álom az álomban	88
Edvard Kocbek: Malaszt	89
Folyóiratszámunk szerzői	90

TAKARÓ MIHÁLY

ÉLETÉBEN KLASSZIKUSSÁ LETT*

Egy egész oldal sem volna elég Döbrentei Kornél kötetének, díjainak, elismeréseinek felsorolásához. Igazán nagyra azonban nem csupán ez teszi, sokkal inkább az, hogy az IGAZSÁGOT kimondó, korszakos közéleti lírája mellett tematikus, poétikai, műfaji sokoldalúsága kiemeli korának számos rangos költője közül.

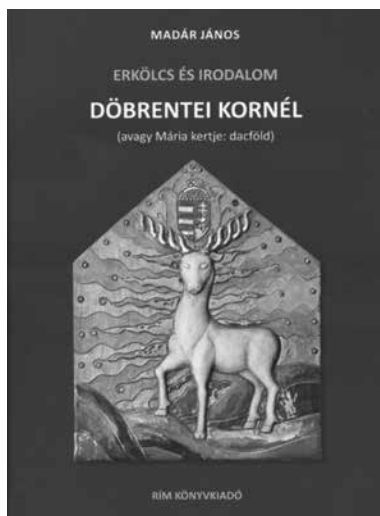
A kilenc esztendősen már verset író fiú 1956-ot gyermekként éli át, ám felnőtt, érett fejjel verseli meg, és válik ezzel a forradalmat megéneklő óriás-triász tagjává Márai Sándor és Nagy Gáspár társaként.

Költészete állandó rezonálás a magyar valóságra. A *Karácsony* 1956-tól az *Átpingált március*on keresztül a *Kardelenig* emberi, poétikai igénye sosem volt kevesebb a teljes magyar valóság panorámás látásánál és láttatásánál. Aki pedig a pokolig és a mennyig akar látni, nem lehet álkorszorú, divatos szövegszövőgető iparos csupán: az csak szókatédrális építő lehet, olyan költő, aki sorsfordító témákról teljes személyiséggel, kimeríthetetlen bibliai jelképtárral, zavarba ejtően meghökkentő, eredeti, Szabó Dezső-i magaslatoig érő, örök érvényű igazságokat mond ki nekünk, a felelősen szólni tudó és akaró nagyok késői, méltó utódjaként.

Mint Babits, ő is a mindenséget vágyja versbe venni – és ebben önmagánál is tovább jutott. Nemcsak lírája, de esszéi, gyermekeknek szóló versei és regényei, publicisztikája, lapszerkesztő tevékenysége is ezt bizonyítja. Együtt „bégetni a nyájjal” soha senki se látta. Türelme rebellis türelem, haragja, néha átkos dühe soha nem fordul nemzete ellen, mindig csak a megélhetési rettegőknek és az ülepfürkész tintabitangoknak szól.

Már rég babérkoszorú volt a fején, amikor nemrég végre a valóságban is megkapta azt. Életében klasszikussá lett: mint a legnagyobbak.

* A *Döbrentei Kornél költő munkásságáról készült monográfia* hátsó borítójának ajánlószövege. A következő írásokat a kötetből válogattuk, a most megjelent könyv ismertetését pedig *Recenzió* rovatunkban olvashatják.

DÖBRENTEI KORNÉL

A SKORPIÓ JEGYÉBEN

Agyamban éhség
tündököl, immár
megválthatatlan,
akár a szent Szűz
medencéjében
tengerem!
Homlokom fölizzó
tűzfalán a Mars
korommá hajszoja
táltosom. Ítélet
előtti csöndem
hóhérgyötrő titok.
Ó, a kivégzések
geometriái a téren!
Katonazenék hidegében –
mészárszék ormán
kiserked a bádogl!

Elrontotta fejemben
az ősz a dáliát.

Pálinkatüzekben
forgatják agyamat
odakint a téren.
Sülttök paraszában
fölébred álmodozó
két nagy térdem.

Elragadják kárhozati
varjak rózsából
a látomást, elfakul
az Isten – hangyák
vonszolják télire.
Kegyelmébe megszakadt
dögökben nem csihol
virradatot a vérem.

Ó, a kivégzések
geometriája kinn
a téren! Boldogtalan
ágyúk torkában
holdtölte lesz,
s fagyott galambokat
havaz a hús
nyers szobraira.

Fölszálló halálom
az égbolt tizenkét
házában. Sebezhetetlen,
miként áttetsző
halak lélegzésem
virágzásában.

(1967–1972)

BERTHA ZOLTÁN*

EGYETEMES FESZÜLTSG, CSELEKVŐ AKARAT

Ha Döbrenței Kornél hatalmas költészetének forrásait keressük, akkor érdemes megidézni Bertha Zoltán tanulmányát, amelyet *A Skorpió jegyében* kötet megjelenését követően írt és jelentetett meg az *Alföld* című folyóiratban. Bertha Zoltán már akkor érzékelte, „látta” Döbrenței Kornél költészetének erővonalait, kozmikus-univerzális dimenzióit:

Temperamentumában, alapvető indulati és szellemi irányultsága, formateremtő elvei tekintetében nemigen változott lényegesen e költészet *A Skorpió jegyében* (1972) óta; inkább csak irányában, perspektíváiban módosult és tágult. A személyiség úgy őrzi meg aktív szenvedélyét, cselekvő akaratát, küzdelmes önkereső és törvényfigyelő erőit, hogy ítélő indulatait és érzelmeit már filozófiailag is megérző-belelátó tudás tárgyává teszi. Ezzel képes az érzelmi övezeteket a jelenségszint fölé emelve egyetemes helyfelismerésekbe ágyazni, a szerves világtudat rendszerébe helyezni.

Hallatlan keménység és erőteljesség jellemzi e líravilág szubjektív megnyilvánulásait, az egyéni emberlét kifejezőmódjait, amelyekből aztán kozmikus-univerzális távlatokig emelkedik a mondanivaló. Döbrenței rendkívül erős egyéniség, lírai személyességét szenvedélyek, indulatok, a világgal való küzdelem lelki-testi drámai tusái duzzasztják.

A költő felfokozott állapotba kerül, önmagát fölstylizálja, kozmikus arányokba vetíti ki, önkiterjeszkedési vágya kivételesen erős. Felismeri és átérzi, hogy a benne feszülő energiák, kettősségek azonosak az egész univerzum mozgató okaival, ezért szövi bele önnön felszín mögötti törvényeit, mozgásait, érzelmi és vitális folyamatait a totális természet és univerzum létezési törvényrendszerébe. Az ember, mint részleges megvalósulás a teljességhez képest, nem nyugodhat bele korlátaiba, illetve lelki létezésének extenzióját az élet végső törvényének és alapjának, a létenergiának intenzív átélésében kísérelheti meg.

Döbrenței lírai énje azért nem tartalmaz semmilyen empirikusan vagy plasztikusan megragadható jegyet, mert a költő ezek mögé, anyagi és lélektani konstitúciójának energiacentrumába hatol. Amit itt talál, az nem más, mint egyetemes feszültség ellentétes és

így egységesülő erők és szubsztanciák között. A pozitív és negatív karakterű erők harca ez, amely egyaránt megjelenik a lelkület mélyrétegeiben és a kozmosz erőterében, szer- ves együvé tartozásuk, együtt lélegzésük okán. Mind a földi élet szintjén, mind az anyagi mindenség totalitásában kétfelé rendeződnek tehát Döbrentei látomásában a dolgok: önerő, vágy, indulat, fény, tisztaság és nap, illetve sokféle fizikai kegyetlenség, hadiképzet, vér, durvaság, megaláztatás, árnyék és sötétség cselekvőn erős képei szem- besülnek. Egyszerre tűnik mindez a szubjektív érzület kisugárzásának, felngyításának, „mitizálásának” és a természet antropomorfizálásának, megszemélyesítésének, holott egyikről sem lehet külön-külön szó, hanem a kettő együtt jelzi és érzékelteti az ember és a mindenség egymásba áramlásának, együvé tartozásának végső igazságát („megművel- jük a mindenséget”, „szemeimen át nagy cseppekben menetel az ég”, „mennydörgést görget a vérem” stb.).

Az egymással küzdő pozitív és negatív erők ugyan szétválaszthatatlanul ötvöződnek az univerzális egységben, minden partikuláris megvalósulás szükségszerűen kénytelen a realizálódott érték minőségeit vállalni, és azokat kiteljesíteni, elmélyíteni. Hiszen egzisztenciájában a kettősségekre, ellentétekre épülő egységes erőrendszer maga is kötött az ellentétes minőségek önazonosságához. Így az emberi lét az életértékek, az életörzés és -tisztítás elvei és akarásai mellett kötelezi el magát. A „napenergia”, a fény, a világosság dominanciáját kell elsősorban biztosítani, s csak ezen belül lehet szellemi szabadsága megélni és átérezni a halál, a pusztulás ellentett sugárzásait. Ekképpen tör- vényszerű a valódi emberi lét elkötelezettsége erkölcs és közösség, haza és sors mellett is.

Szenvedélyes erkölcsiséget, aktív etikát, sorsvállaló küzdelem mutat fel Döbrentei, mindezt igazi determinációkat látó, tényvalló magabiztossággal („Az évszakok türelme az enyém”). Ezzel megsejteti, sőt szuggerálja a közösségi etika törvényt szabó kötelme- inek filozófiai lényegét és bizonyítékait. E magatartás filozofikuma abban is rejlik, hogy ezt az etikus küzdelmet, a hazához, otthonhoz, néphez-nemzethez fűződő ambi- valens, rögzülő és mégis eltéphetetlen, sorsszerűen kötődő viszonyt nemcsak belső érzelmi- indulati módon, hanem szinte metafizikai tényállással és kívülről jövő biztos érték- tudattal is kezeli (*Egy szőlősgazdára*).

Döbrentei versvilága, gondolati-filozófiai sugárzása szinte kizárólag a képeiből bont- ható ki. Még kemény kijelentései és állításai sem fogalmilag, hanem képben vannak elmondva. Ez a zabolátlan, evokatív, látomásos, fantáziagazdag képesség, virulensen burjánzó képtömeg az anyagi világ rétegeiből halmozódik föl. Sodrásával, szabad társu- lásaival, egymásba érő kavargásával a tapintható anyagiság mögötti energiaazonosság törvényét, a kozmosz, a mindenség organikus, folyamatos áramlásának örökérvényűsé- gét sugallja, s próbálja utolérni. Ezért nincsenek itt megfogható, felszíni kontúrokkal körülhatárolható formációk, csak örökös metamorfózis, emberi, természeti, kozmikus alakzatok azonnal egymásba folyó, egymásból alakuló mozgása, hullámverése van, mint a népi megjelenésmód képi folyamatábráiban. Ez a vitalisztikus–animisztikus világér- zés, a mögöttes erőket a felszíni valóságtól elvonatkoztatató vízió segítségével kutató érzékelés természetes módon jelentkezik a szürrealista képsorjáztatásban, s jelez lelki rokonságot nemcsak az avantgarde, hanem a népi világkép és a szimbolizmus szellemé- vel is. József Attila-i és Nagy László-i fegyelmezett és feszült magatartás, természetlátás és világérzékelés, a népi-archaikus és modern képformálás ösztöne élteti e lírát, amely

– zavaró képalkotási, képkapcsolási és versformálási keresettségai, erőltettségai és mes-terkéltségei vagy nehézkességei, túlbonyolításai ellenére is – a világ törvényeinek soha meg nem elégedő fürkészésében mindig a felszíni realitások mögé tör, ezzel... a magyar líra nagy szintetikus ígérését nyújtva. *A Skorpió jegyében* – a költő szavával –, amely csillagkép népi-mitologikus ábrázolásai, a sas és a kígyó hatalmas világövezetek és lét-tartományok küzdelmes meghódítási lehetőségeit hordozzák és jelképezik.

Döbrentei Kornél: A Skorpió jegyében, Magvető, 1972 – Alföld, 1981/1.

*

Bertha Zoltán *A Skorpió jegyében* című kötet megjelenésétől folyamatosan figyeli Döbrentei Kornél költészetének épülését. Ezt igazolja egy Madár Jánoshoz, a monográfia szerzőjéhez érkezett levél, amelyben Bertha Zoltán az alábbiakat írta a *Magyar Múzsza* 2022/4. számában megjelent Döbrentei-versről:

Kedves János!

A Döbrentei-vers valóban nagyszerű, én el is mondtam neki a véleményemet személyesen, mert az időmértékes hatás, nem mechanikusan, de ódon zengést és igazságbeszéd-ritmust adva a versnek, hatalmas erejűvé teszi azt – az egyik legnagyobb és legjelentősebb vers, amit újabban írtak. Korszakos alkotás, az biztos. Berzsenyis erő mai lendületességgel erősödve. Abszolút pozitív véleményem van róla természetesen. Elmondtam neki, hogy talán más címet kellene vagy lehetne neki adni, mert ha például idegen nyelvre, angolra lefordítanák, mint ahogy újabban már ötvenhatos és Trianon-verseket is fordítanak angolra (ez száz éve nem történt meg, még Dsida *Psalmus Hungaricus*a se volt lefordítva – csak most legújában, Makkai Adám és még két fordítás), és Kornélnak is jelent már meg angolul – szóval külföldiek nem értenék, ki az a Szamuely. Tehát egy féreg nevét nem biztos, hogy szerencsés felemelni azzal, hogy a címbe kerüljön. Azt mondta Kornél, hogy a magyarok számára így van jelentése. Igaz, viszont egyetemesebb jelentése lehetne, ha mondjuk *Bolsevik-utódok* címe lenne. Na, ez részletkérdés.

Mindent köszönök, barátsággal kívánom a legjobbakat,

Zoli

* Bertha Zoltán Szentesen született 1955-ben. Sárospatakon érettségizett. A Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett magyar–angol szakos diplomát. 1982-ben bölcsészdoktori címet szerzett. 1983–1986 között a Magyar Tudományos Akadémia aspiránsa volt. 1990-től parlamenti képviselő. 1994-től a Károli Gáspár Református Egyetem Modern Irodalmi Tanszékén oktat professzorként. 2016-tól az NKA Alap kuratóriumának tagja. Kutatási területe a 20. század utáni irodalom, benne a határon túli, főként az erdélyi irodalom. Több mint húsz tanulmányköteete jelent meg. Többek között József Attila-díjat, Arany János-díjat, Petőfi Sándor Sajószabadság-díjat, Magyar Érdemrend Tisztikeresztje díjat kapott. Irodalomtörténészként, kritikusként a kortársirodalom egyik kiemelkedő alakja.

MADÁR JÁNOS

ERKÖLCS ÉS IRODALOM

(AVAGY MÁRIA KERTJE: DACFÖLD)

A szerző előszava

Csak az elfogultság hangján tudok szólni Döbrentei Kornélról – az emberről és a költőről. Mindkét minőségében hiteles, kiemelkedő személyiség. Ezt a tényt szeretném bemutatni – erényeinek felmutatásával – e monográfiában. Talán a műfaji megjelölés nem egészen pontos, hiszen az életrajzi mozzanatok és a hozzájuk kötődő képanyagok szerves kapcsolódásai kibillentik a tiszta műfajból a könyvet. Így eltolódnak a kötet hangsúlyai egy olyan irányba, ahol a családtörténet életre szóló motívumai, indítatásai – a történetiség, a történelem, a társadalmi mozgások az irodalmi és művészeti élet színtereivel – mindvégig szoros kapcsolatban állnak. Talán éppen ez adja azt a különös egységet, amelyben a pályakép megrajzolásával egyszerre villannak fel Döbrentei Kornél emberi és alkotói erényei. *Erkölc és irodalom (avagy Mária kertje: dacföld)* – nem véletlenül választottam ezt a címet a gyűjtemény élére. Már a különböző folyóiratokban – *Hitel, Vár, Palócföld, Kelet Felől, Aracs, Magyar Múza* – megjelent részletek előzetes közlésekor is ezzel az alcímmel jeleztem a készülő könyvet.

Bevallom, nehéz feladatot vállaltam magamra 2019-ben, amikor elkezdtem ezt a munkát. Egy olyan monográfia megírása, amely az emberről és alkotóról egyszerre szeretne felmutatni minden fontos erkölcsi, esztétikai erényt, nem könnyű kihívás. Úgy érzem, hogy – a pályakép megrajzolásával – mégis sikerült érzékeltetni azokat a csak rá jellemző erővonalakat, amelyek átszövik egész életét és rendkívül gazdag irodalmi munkásságát.

Fejezetekre – huszonöt egységre – tagoltam a könyvet, hiszen Döbrentei Kornél élete és szerteágazó költői, írói, közéleti munkássága eleve kínálta is ezt a lehetőséget. Gyermekkorától napjainkig... Itt szeretném felvillantani az első, mindent meghatározó életrajzi mozzanatok: „8, 9, 10 évesen írt verseimmel – alsó tagozatos létemre – első díjat nyertem a budapesti általános és középiskolák irodalmi versenyén. Én, a pestszentimrei (később Pestimre lett, szent kerület) fiú kaptam egy Budapest fölötti sétarepülést és Verne Gyulától a *Rejtelmes sziget* című regényt. Egy életre eldőlt a sorsom! Mindig csak író akartam lenni. Ötödikes koromra már száz versem volt. Díjnyertes 'műveimet' Gáti József szavalta el a rádióban, *Zörög a kukoricaszár* címmel. Emellett sportoltam, egy

Fradi-toborzón, háromszáz gyerek közül, bekerültem és játszottam is a Fradi kölyök egyben. Gimnáziumban, a Steinmetz Miklósban, második koromban az iskolaújság, a Garabonciás rendszeres szerzője lettem, megnyertem a kiírt irodalmi jeligés pályázatot. A jeligém a *Carmina Burana* volt, szeretett magyartanárom és egyben osztályfőnököm, Pászti István tanácsára, aki a több mint száz versből álló pályaművemem saját kezűleg gépelte le. A pályadíj: 200 Ft. Egy diáknak nagy pénz volt az akkor.

Harmadikban elindultam egy országos pályázaton, az első tíznek, ahogy emlékszem, nem kellett egyetemi felvételt tennie. Magyar-történelem szakra akartam volna menni, de az akkor még érvényben lévő tiltó-törvények miatt osztályidegennek, x-esnek számítottam – felmenőim Ludovika Akadémiát végeztek, 'népellenes reakciósok' voltak, úgymond. Érdekes témát választottam 17 évesen. Baudelaire *Egy dög* című versét hasonlítottam össze Tóth Árpád *Esti sugárkoszorújával* és József Attila *Ódájával*. Mai napig vállalhatóan jó volt, ám a IV. E osztályfőnöke – az iskola párttitkára – diszkvalifikált engem, keresett ürüggyel visszatartotta a dolgozatom, helyette saját tanítványát, aki véletlenül éppen a gimi KISZ-titkára volt, juttatta tovább, ki szerény képességei miatt a futottak még kategóriába se került be. Általános tantestületi vélekedés szerint az én munkám nyereséyes volt. Azóta eltelt néhány évtized.”

Itt áll előttünk a költő, író, egy hetvenhét éves magyar ember: egyenes gerinccel, hatalmas életművel. Versei, esszéi, tanulmányai és egyéb prózai munkái a kortársirodalom legjelentősebb alakjai közé emelték őt. Minderről meggyőződhetünk, ha kézbe vesszük és elolvassuk könyveit és a különböző folyóiratokban folyamatosan megjelenő műveit. Elismerem, nehéz olvasmányok. Minden figyelmünket össze kell szedni ahhoz, hogy pontosan értelmezzük a költő, író szavait. Népről, nemzetről, hazáról szólnak... Az erkölcs és az irodalom legnemesebb hangján.

MADÁR JÁNOS

DÖBRENTAI KORNÉL ARCA

77 éves a költő

Mint a kőből faragott fegyelem.
Olyan kemény és magyar.
Miféle szándék az erkölcstelenség ideje?!
Ez a züllött kor tőle mit akar?!

Hagyjátok szépen megöregedni.
Hajlott háttal cipel majd hegyeket.
Minden szava felkiáltójel!
Intelmeiből ünnepi asztalnál vegyetek!

TORNAI XÉNIA

NA'CONXYPANBAN HULL A HÓ

Gulácsy Lajos emlékére

Na'Conxypanban hull a hó.
Már éppen térdig ér.
Álom szitál. Oly izgató!
A csend is ily fehér.

A tél üvegjén mennyi jég!
Az alkony tündököl.
Ott künn tucat narancs-nap ég –
Zsonglőr dobálta föl.

Hiába fagy, a bár meleg,
A csésze gőzölög,
És benn a fényben unt telek
Nyugalma füstölög.

Az ablaktáblán pára foly:
Egy sóhajtásnyi vágy –
Akár a lányok titka, oly
Pironkodó, de lágý.

A kávéházi szegleten
Egy barkó révedez,
S a messze fényű végtelen
Valója része lesz.

Csodát fogan a képzelet,
És emberarcot ölt.
A délibáb szó végzetet –
Ez másvilági föld.

Na'Conxypanban volna jó,
Hisz ott zsibong a vér!
A csend szitál. És hull a hó.
S az álom éégig ér.

BENKE LÁSZLÓ

ÚTIJEGYZETEK*

Utazni: megismerni és megszeretni

Utazni! Számomra ez azt jelenti: megismerni és megszeretni, bejárni hazánk, Magyarország szebbnél szebb tájait, felfedezni nevezetességeit, ámulni hegyek és völgyek, falvak és városok szépségein, ámulni és bámulni azon, hogy minden hegy és völgy, minden falu és ember, minden virág, út és kutya más és más. Merengeni. Elmenni, járkálni, szemlélődni. – Gyalogolni jó – írta és élte Móricz Zsigmond.

Ezüsthajúmat utazás közben ismertem meg. Vele utaztam, vele gyalogoltam. Erdélyben csak néztem, messziről, ahogy a távoli hegyeket, közeli aranyágot. Nyíregyházán csaptunk le egymásra. Elválások és találkozások tere és ideje az életünk. Hol jártunk, hol nem jártunk másfél év alatt! Lehet, hogy nem írtam volna meg gyalogos riportjaimat, ha nem vele utazom? Isten ajándéka ő. Írásra, gondolkodásra, életre biztató napsugaram.

Amikor őt dicsérem, a *Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára* könyvsorozatát is ünnepelem: ő adta a kezembe a képes kis könyvecskéket, útikalauzokat. Mennyi útbaigazítást adnak bennük muzeológusok, művészettörténészek, történészek! Ők vezettek útjainkon múltba és jelenbe, ők csináltak kedvet utazáshoz, életszeretethez. Ahhoz, hogy amit látok, kedvcsinálóként továbbadjam. Mert csak az a miénk, amit megismerünk.

Aminek felfedezzük értékeit, azt meg is szeretjük. Ebben a sorozatban az egész ország benne van, minden valamirevaló tájról, településről, híres-nevezetes épületről megtudhatjuk a legfontosabbakat. Minden város és falu önkormányzatának elemi kötelessége lenne, hogy megismertesse saját lakhelyét másokkal.

1430 mű érhető el Antikváriumban a *Tájak, korok, múzeumok kiskönyvtára* című sorozatból. 1995-ben, amikor útra keltünk, 500 könyvecske jelent meg a sorozatban. Jászjákóhalma polgármestere ugyanúgy bemutatja a község vendégeinek települését,

* Részlet Benke László 2024 tavaszán megjelenő *Szultán papa háza* című kötetéből

ahogy e könyvecskékből az utas mélyebben megismerheti a sárospataki Rákóczi várat, az aggteleki cseppkőbarlangot, a máriapócsi kegytemplomot, a keleméri Mohos-tavakat, az egri Szent Bernát templomot, a sziráki kastélyszállót, a vajai Vay Ádám Múzeumot, vagy például a diósgyőri királyi várat. Csak az a miénk, amit megismerünk. Aminek felfedezzük értékeit és szépségeit, azt meg is szeretjük.

Levett kalappal Tiszacsécsén

Habár fölnőtt, akkor is gyerek az ember, amikor hazatér. Hol járt, hol nem járt az örök gyalogos Móricz Zsigmond, amióta elindult Tiszacsécséről? Bejárta az egész országot, megismert, följegyzett és megírt mindent, amit ember megismerhet és meg bír írni. Somogyban ugyanúgy két lábbal állt a valóság „örök talaján”, ahogy Pesten vagy Leányfalun. Bejárta a legbonyolultabbat is, hősei jellemét, azokat a huncut krajcárokat örökké kereső édesanyjától a boldog emberéig, Jóó Györgyéig, s tovább. Bejárta s megélte Túri Daniét, Rózsa Sándorét, Nyilas Misiét, a barbárokét, az úri murizókét, Bethlen Gábor erdélyi fejedelemét, felsorolhatatlan, ki-mindenkiét. Az egész magyar népet.

Életem regénye krónikájában így emlékezik az ibolyaszagú Tisza-part kontyos házára, fölnevelkedésének boldog szigetére: „Számomra Csécsé szín, hang, íz, szag, tapintás. Az őt érzék indukciója kitölti a szülőföldről minden élményemet...” Innen, a lelkében utolsó pillanatáig megőrzött parasztház felől látta és láttatta a jobb sorsáért küzdő magyar nép életét.

Micsoda boldog-boldogtalan terhekkal érkezett haza a „szentírásos ember”, kit Ady Endre ilyen halhatatlan szavakkal köszöntött valaha: „S ha a Lehetetlent nem tudtuk lebírni / Volt egy szent szándékunk: gyönyörűket írni.” „Megjött tehát e „papnak indult lélek”, megjött „Nyugat csapatának keleti zászlója”, s levett kalappal áll a legdrágább előtt: megáll ő már itt, az emlékház udvarán és halhatatlan szellemként könyveiben az örökkévalóság végezetéig, amíg csak lesz magyar ezen a földön.

Talán sír, ahogy utolsó fellépésekor elsírta magát a közönség előtt, a *Hét krajcár* felolvasása közben. Szégyelli könnyeit, azért fordít hátat? Hazahozta zsebbe való könyvében, a *Magvetőben* nyolcszáz éves irodalmunk szellemét, a „magyar, krisztusi, szociális nemzeti tüzet” – és nincs itthon senki?...

A balmazújvárosi pátriárka

Honnan való Veres Péter, azt sokan tudják kis hazánkban. Ha Balmazújváros nevét meghalljuk, ő jut eszünkbe, s a Gyepsor. Meg vele együtt az itt ma is élő olvasókörök. De hol van ő, kit neveztek lángelmének, nemzeti pátriárkának, a szülőhely szerelmesének – életében nem fukarkodtak a nagy jelzőkkel, noha akadtak a magyar irodalomban nem lebecsülendő írók, akik lábszagúnak tekintették. Eligazító bölcs ember, néppen-nemzetben gondolkodó sosem hiányzott e földről népnek annyira, amennyire Veres Péter bölcsessége, szellemisége.

Halála előtt nem sokkal vagy százötvenen hallgattuk őt Csepelen, az Olvasó Munkás Klubban. A délután öttől majdnem éjfélig tartó vita után többen úgy éreztük, holnaptól

a gyárban világosabban tudjuk a dolgunkat. Azt, hogy kikhez tartozunk s kik ellen kell összefognunk. A pártbizottság titkára is ott volt, kötelességének érezte, hogy ebben-abban vitába szálljon az akkor már tündöklően fehér hajú Veres Péterrel. Sorolta Csepel termelési eredményeit... Péter bácsi annyit mondott rá: „Álljunk csak meg! Termelési eredmények a kapitalizmusban is vannak, nem is akármilyenek!” S aztán egy tisztázó fordulattal arról beszélt, hogyan is tanította meg őt az élet már gyerekként arra, hogy mi az osztályharc, s hogy nem marxista-leninista tanfolyamokon, hanem például pofozkodó csendőröktől szerezte idevaló tudását.

Majd újabb Veres Péter-i fordulattal szólt hozzánk, fiatal munkásokhoz, minthogy legtöbben azok voltunk akkor. Azt mondta: „ha meg akarjátok tudni, mi is az osztályharc, pontosan megtudhatjátok, ha megtapasztaljátok a konkrét seggberugást!”

A puszta és a népi diplomácia

„Mint befagyott tenger, olyan a sík határ, / Alant röpül a nap, mint a fáradt madár, / Vagy hogy rövidlátó / Már öregkorától, / S le kell hajolnia, hogy valamit lásson... / Így sem igen sokat lát a pusztaságon.” Petőfi látta ilyennek a pusztát, télen. Amikor mi, halandók nézzük, úgy is látjuk, meg nem is úgy, ahogy ez a világnagyság látni tanított bennünket.

Nézzük csak egy másik szakaszának soraival még egy kicsit: „Leveles dohányát a béres leveszi / A gerendáról, és a küszöbre teszi, / Megvágja nagyjából; / S a csizmaszárából / Pipát húz ki, rátölt, és lomhán szipákol, / S oda-odanéz: nem üres-e a jászol?”

Vajon milyennek látja a pusztát a február 16-án nyitott, immár XV. Hortobágyi Nemzetközi Alkotótábor 16 európai országból és Japánból összesereglett 35 festője? Mit ad hozzá saját személyiségéből, jelleméből, nemzettudatából, természetéből például egy mai flamand, japán vagy francia művész? A fények, színek, formák mesterei mit látnak meg Hortobágy szépségeiből? Ami ebbe az alkotótáborba vezérelte őket, az akár nagy műalkotás megfestéséhez is jó alkalom.

Méltó festői versenyt alakíthat ki a kitűnő alapgondolat: gyertek, lássátok egy pusztát sajátos arcát, fessetek! A népi diplomácia eszközeivel erősítsétek a régi barátságaitokat, teremtsetek újakat, minden korábbinál mélyebbeket, hiszen a földön, hol szelek és viharok uralkodnak, sosem volt ekkora, lélekből fakadó szükség békére, barátságra, a sajátosság és különbözőség tiszteletére. Emberszeretetre.

Nálatok, festőknél, kik akkor is az emberi lélek örvényes mélységei fölé hajoltok, amikor egy kicsiny kis prücsök sem hegedül, ki tudná jobban, hogy a remény hangjaira és ízeire vár ez a hitében megcsúfolt, jobb sorsra érdemes emberiség. De csak az hozhatja fel az új reményt, aki pokolra megy érte, s nem csupán a délibábos Hortobágyot, a valóságban sosem létezett bőgatyás idillt, a népet megcsúfoló giccset keni a vászonra, miközben megöli magában, vásznán, és így bennünk a délibábot.

Felfordult a világ? Végre! Nem délibábok, hanem tisztítótüzek véres katlana az a folyton vajúdo, megújulni mindegyre képes föld, melyen a művészet dolga, hogy (újra) megtanítsa bennünket látni, élni, egymást megbecsülni.

B. TÓTH KLÁRA

OLTÁR MÉLYÉBŐL ELŐLÉP

Retus közben, ahogy épül vissza
a felület, lassan kitelnek a hiányok,
kibontja magát a márvány erezet,
glettálarcát levedli az átfestések
alól előbukkanó fényaranyozás,
egyszer csak kibomlik a barokk.
A faragvány megtelik étellel, és
három évszázad távlatából – mint
megelevenedő árny – előlép a mester.

Figyelem rutinos keze megtorpanását,
tépelődéseit, ahogy a kiálló facsapra
csuklóból ráfesti az erezet csíkját –
játékos figyelemelterelés, ha már nem
tudta eltüntetni. Ahogy rányomja az
ecsetet, majd elhúzza, elvékonyodik
a vonal, látom egy kiálló szál vékony
csíkját – a friss, lendületes gesztusokat
máshol tétova pacsmagolás váltja fel,
éjszaka lehetett, imbolygó gyertyafény.

Máshol összecsapta, takarja a menza,
ráfed az oltárkép díszkerete.
Látom az idegen kéz munkáját, ahol
segítséget kért, talán őt is szorította
a határidő – látom a lecseppenő festék
nyomait, ahogy átalakította erezetté,
érezem a közelségét, ahogy rutinos
mozdulattal, három színnel végigviszi
a márványerek játékát a felületen.
Döntései mögött meglátom
a kortársat, a töprengő embert.

Ahogy a bóluszvörös átizzik a kopottra
polírozott aranyfüstön, a festett papír-
baldachin alól kíváncsi puttók
gyűrűjében az Atyaisten lép ki
méltósággal az arany sugárkévék közül.
Fragott vázák lángcsóvái lobbannak
az égig, a hajdani mester hitéből
csapnak fel a lángok, az oltár mélyéből
előlép a feltámadt Krisztus.

LENGYEL JÁNOS

PETŐFI SZIBÉRIÁBAN LEGENDA VAGY VALÓSÁG?

Beszélgetés Dalmay Árpáddal a vitatott Petőfi-kérdésről

Dalmay Árpád nyugalmazott tanár, újságíró, műfordító. A Beregszászért Alapítvány Kuratóriumának elnöke. A magyar kultúra kárpátaljai megőrzését és továbbélését szolgáló munkája elismeréseként idén elnyerte a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését. A közelmúltban jelent meg füzet formában a *Petőfi Szibériában – legenda vagy valóság?* című előadása. Ennek kapcsán beszélgettem vele.

– *Először is gratulálok a magas rangú kitüntetéshez. Akkor vágjunk is bele a közepébe: járt-e Petőfi Sándor Szibériában?*

– Köszönöm a gratulációt. Ami a kérdést illeti, egyre inkább az a meggyőződésem, hogy igen. Persze, nem önszántából, hanem a segesvári csata után elhurcolták az oroszok. Korábban, amikor 1989-ben Barguzinban feltárták a 7-es számú sírt, s a földi maradványokat Petőfiéval azonosították, nemigen hittem benne. Majd, amikor 2016-ban lefordítottam Alekszej Tyivanyenko orosz történész *A szibériai „titkos fogoly”*. *Petőfi Sándor Barguzinban* című könyvét, a szerző által közölt bizonyítékok meggyőztek róla, hogy költőnk Szibériában, Eliszunban (akkori nevén Iliszunskban) halt meg 1856. május 18-án, és Barguzinban temették el. (Ezeket a bizonyítékokat most nem sorolom fel, megtalálhatók az MVSZ kiadásában 2017-ben megjelent könyvben.)

– *Vannak bizonyítható hasonlóságok az orosz nyelvű versek és a Petőfi-költemények között?*

– Mivel Tyivanyenko könyvének nemcsak a prózai részét fordítottam le, de a közölt verseket, köztük a Petőfinek tulajdonítottakat is, felmerült bennem a kérdés, hogy vannak-e azokra emlékeztető ismert versei is a költőnek. Kutatni kezdtem, és találtam. Mások is rájöttek korábban, hogy az *Álmaim* című orosz nyelvű vers és a *Véres napokról álmodom...* című ismert költemény nagyon egybecseng. Aztán *Az én lelkem* című szibériai vers utolsó sora megegyezik Petőfi Juliához írt utolsó előtti levelének záró mondatával. (Itt jegyezném meg, hogy a feleségéhez írt levelek csak Szendrey Júlia 1868-

ban bekövetkezett halála után váltak publikusakká.) Erre mások is felfigyeltek. Az viszont az én felfedezésem, hogy a *Júliának* című orosz vers első négy sora teljesen megegyezik Petőfi 1846. október 26-án Koltón írt *Erdélyben* című versének kezdő sorával! Idézem az orosz vers első sorait a fordításomban: „Zúg és süvölt az őszi szélvihar már, / Zörög az ágakon sok halott levél. / Mint rab kezén csörögnek a bilincsek, / Úgy viszi messze szavaimat a szél.” S a Koltón írt vers eleje: „Barangol és zúg, zúg az őszi szél. /Csörögnek a fák száraz lombjai, / Mint rab kezén a megrázott bilincs. / Hallgass, zúgó szél, hadd beszéljek én! / Ha el nem hallgatsz, túlkiáltalak...”

A *Júliának* című versben van egy sor: „Feláldoztalak a szabadságomért.” Gondolom, mindenki ismeri a költő *Szabadság, szerelem!* című rövid versének utolsó két sorát: „Szabadságért föláldozom / Szerelmemet.”

Elgondolkodtató. Mint ahogy az is, hogy az orosz versekben nemcsak a Júlia név szerepel (amely az oroszban is előfordul, bár ritkábban, mint nálunk), de a Julcsa, Juliska is! Na meg a verscímek: *Erdély, Erdély, Buda és Pesta, Juliskára gondolok*. Az *Erdély, Erdély* című vers így kezdődik: „Erdély, Erdély, hegy-völgyes szép hazám / Lángok emésztenek./ Egy szibériai orosz költő miért írna ilyet? Miért nevezné Erdélyt a hazájának, és honnan tudta volna a 19. század közepén, hogy lángok emésztik? A választ a magát Petőfi leszármazottjának tartó Ligyija Cirenova burját költő Petőfi Sándor emlékére című verse adja meg. Ez is megtalálható Tyivanyenko könyvében a fordításomban.

– *Értem, gondolom másban is felmerült a kérdés, miért írt Petőfi oroszul, és hogyan tanulta meg a nyelvet ilyen gyorsan és ilyen alaposan, hogy költői hangon szólalhatott meg?*

– Tyivanyenko könyvéből tudjuk, hogy költőnk Barguzinban irodalmi esteket, színi előadásokat rendezett a helyieknek, tehát kénytelen volt oroszul írni. Hogyan sajátította el ennyire az orosz nyelvet? Petőfi nyelvzseni is volt, rövid idő alatt megtanult franciául, Bemmel így beszélt és levelezett. Na meg az édesanyja bizonyára szlovákul is szólt hozzá, tehát a szláv nyelvek sem voltak teljesen idegenek számára. Mellesleg orosz irodalomtörténészek azt állapították meg, hogy ezek a szibériai versek világirodalmi színvonalúak, de látszik, hogy a szerző nem orosz, mert olykor botlik a szóhangsúly.

– *Maradtak fenn magyar nyelven írt versek? Számomra nem életszerű, hogy a magyar szabadságharc lánglelkű költője nem írt az anyanyelvén. Azt el tudom képzelni, hogy felismerte, soha többé nem látja Magyarországot, de azt, hogy ilyen hamar elfelejtette volna, azt nem.*

– Egy Barátosi Lénárt Lajos nevű ifjú helytörténész és néprajzkutató 1909-ben a svájci Otto von Geck expedíciójával járt a Bajkál-tó mellékén, kifejezetten Petőfi emlékét keresve. Rátalált az elhurcolt honvédek leszármazottaira, a költő sírjára, továbbá az ott élt Varga családtól magyar nyelvű, Petőfinek tulajdonított kéziratokat hozott haza, összesen 180 oldalnyi anyagot, amelyeket átadott a honvédelmi minisztériumnak, ahol azok 1919-ben állítólag megsemmisültek. Ezekről 1946-ban napvilágot látott naplójából értesülhettünk. Véleményem szerint ezek között a kéziratok között lehettek a magyarul írt versei, sőt vélhetőleg úti jegyzetei is voltak. Bízom benne, hogy egyszer előkerülnek ezek a kéziratok, nem semmisültek meg, csak elrejtették a nyilvánosság elől. Természetesen nem felejtette el sem az anyanyelvét, sem szeretteit, hisz szinte valamennyi ott született és ismert versében felidézi a feleségét, az elhagyott hazát. Azt is érdemes lenne kideríteni, hogy mi alapján írta 1878-ban Armando Lucifero olasz gróf *Petőfi Sándor*

Szibériában című kiseposzát. A szereplő egyes szám első személyben mondja el életét, mégpedig olyan részletességgel, amilyenről egy kívülálló idegen aligha tudhatott. Vagy mégsem Lucefero a szerző? Költői kérdések...

– *A szóban forgó versek keletkezésének dátuma minden kétséget kizáróan bizonyított?*

– *Az Én vagyok az örök kérdőjel* kezdetű rövid versének kézírata 2014-ben előkerült az MTA mikrofilm-gyűjteményéből C1499-es jelzetszámmal. A vers alatt zárójelben ez áll: Vengerszka-Szelo, 1851. május 20. Aláírása: Petőfi Sándor őrnagy. Grafológusok megvizsgálták, és szinte teljes bizonyossággal hitelesnek, azaz a költő kézírásának és aláírásának tartották. Ez egy lap lehet a Barátosi által hazahozott anyagból. A lapon látjuk, hogy ez egy versciklus X. része és 75. oldala. Tehát létezett még legalább kilenc versciklus és a tizediknek még minimum 74 oldala!

Egy másik magyar nyelvű versét, a *Rabság, szabadság* című verstördéket Svigel Ferenc első világháborús hadifogoly csempészte haza szabadulásakor a cipőjében. Ezt Iliszunszban, a mai Eliszun nevű burját faluban írta a költő 1852. március 7-én, s az említett kézirat 46. oldalán volt. Erről állapította meg néhai Szuromi Lajos, a verstan egyik legnagyobb magyar szakértője, hogy „verselése jambusi, petőfies”. Egyébként két orosz nyelvű verset is megvizsgált, amelyekről ezt írta: „Szerintem Petőfi személyes lírai mélysége tárul eléink belőlük... Kérdezhetünk tehát az orosz nyelvű versekre is, ki írta őket?.. Ha nem Petőfi írta e költeményeket, írhatta őket más?”

– *Tudom, hogy ezt a kérdést nem neked kell megválaszolnod, de kíváncsi vagyok, szerinted az MTA, az MMA, a magyar tudományos élet, a kortárs magyar irodalmárok miért nem akarnak, nem hajlandók ezzel a témával foglalkozni?*

– Hát, igen, erre szokták mondani, hogy egymillió dolláros kérdés. Az a gyanúm, hogy az illetékesek tökéletesen tisztában vannak vele, hogy Petőfi földi maradványai kerültek elő a barguzini sírból. Hiszen, ha nem így lenne, minden további nélkül engedélyeznék a maradványok azonosítását, hogy megcáfolják a „szibériai változatot” (és egyúttal nevetségessé tennék azt). Hadd idézzek Alekszej Tyivanyenko említett könyvéből. A szerző 1987-ben (tehát még a sír feltárása előtt!) Budapesten a Petőfi Irodalmi Múzeumban találkozott Fekete Sándorral, a kor legnagyobb Petőfi-szakértőjével, aki ezt mondta neki: „Mi tudjuk, hogy Petőfi Sándor nem halt meg a Segesvár melletti csatáren, azt is el tudjuk képzelni, hogy Szibériába került, de a magyar népet nem foszthatjuk meg attól az illúziótól, hogy forradalmár költője nem a szabadságért folytatott küzdelemben áldozta életét, hanem rabságban töltötte utolsó éveit...” Bár kissé pongyola a megfogalmazás, hisz éppen az az illúzió, hogy a szabadságért folytatott küzdelemben áldozta életét, de a lényeget értjük.

Más hasonló nyilatkozatokról is tudok, de nem említek neveket, mert csak közvetett bizonyítékaim vannak rá. Elhiszem, hogy kényes a kérdés, hisz több neves kutató és irodalmár tette le a voksát a segesvári hősi halál, vagy inkább eltűnés mellett, s ha most kiderülne a tévedésük, kellemetlen helyzetbe kerülhetnének. Szerintem nem az „illúzió” a fontos, hanem a tény. Nem hiszem, hogy józanul gondolkodó ember elítélné Petőfit, amiért nem esett el Segesvárnál, hanem súlyosan megsebesülve orosz fogságba került. Egy költő barátom, aki hevesen ellenzi a szibériai „változatot”, megkérdezte tőlem, hogy mi a fontosabb: a versek vagy a csontok? Szerintem minden fontos! Ha előkerülne azok a kéziratok, amelyeket Barátosi hazahozott, jelentős mértékben gazdagod-

hatna Petőfi költeményeinek tárháza, hasznára válna az irodalomnak. Különbösen is méltatlan állapot, hogy legnagyobb költőnk csontjai egy ládában heverjenek valahol egy ausztriai kolostorban.

– *Ez is kétkedésre ad okot, mivel néhány évvel ezelőtt, Petőfinek rendeztek egy nem hivatalos temetést Budapesten.*

– Igen, Morvai Ferenc, a barguzini expedíció vezetője és finanszírozója eltemettetett néhány csontot 2015. július 17-én a Fiumei úti sírkertben (ekkor kérdezte meg tőle néhai Kéri Edit, hogy mit temetett el, csirkecsontokat?), de a fontos vázcsontok és a koponya még a dr. Kiszely István által letétbe (és védelemben) helyezett ausztriai kolostorban vannak.

– *Tudja valaki, hogy pontosan hol vannak ezek a csontok?*

– A délvideki magyarság *Aracs* című közéleti folyóirata 2023. június 4-i számában közli Kondor Katalin beszélgetését dr. Kásler Miklós miniszterelnöki biztossal, a Magyarországi Kutató Intézet főigazgatójával. A hosszú interjúban a szerző rákérdezik a Petőfi-ügyre. A professzor úr válasza: „Az, hogy mit mondott a Magyar Tudományos Akadémia, egy dolog. Tudniillik azt mondta, hogy női csontváz az, amelyet bemutatnak. Nos, ha megtörténne a genetikai vizsgálat, akkor könnyen lehetne dönteni. Nagyon könnyen. Csakhogy most ott tartunk, hogy senki nem tudja, hol található a barguzini csontváz. Valahol eltűnt. Amikor lehetőségem adódott, megpróbáltam tudomást szerezni arról, hogy hol van, de senki nem tudta biztosra megmondani. Csoda, hogy titkolták, hisz Tyivanyenko könyvében megírja, hányszor akarták megsemmisíteni, eltüntetni, megváltoztatni! Sajnos, Kiszely professzor már nem él, de az özvegye, Hankó Ildikó biztosan tudja. Az említett „női csontváz” állítása hiteltelen, hisz a négy híres antropológus (Kiszely, két amerikai és egy szovjet) már helyben megállapította, hogy férfi maradványai kerültek elő a sírból. Az MTA még arra is hivatkozik, hogy 1849-ben az oroszok nem vittek magukkal foglyokat. Miért ne tették volna? Hisz az első és a második világháborúban, illetve utána is voltak magyar hadifoglyok Szibériában. Kellott ott a munkaerő.

– *Így van, de az merőben más helyzet volt. Vannak arra bizonyítékok, hogy a cári haderő valóban elhurcolt magyar hadifoglyokat?*

– Andics Erzsébet és Kéri Edit történészek a bécsi állami levéltárban megtalálták az osztrák minisztertanács 1849. május 14-ei ülésének jegyzőkönyvét, amely rögzíti Bach igazságügy-miniszter javaslatát, hogy a „veszélyes” magyar hadifoglyokat külföldre, távoli országba deportálják, ahonnan nem tudnak hazajönni. A javaslatot Schwarzenberg miniszterelnök pontosította: Észak-Ázsiába, Szibériába, Kamcsatkára vigyék őket. A jegyzőkönyvet Ferenc József május 19-én láttamozta. Nincs okunk feltételezni, hogy ez csupán „írott malaszt” maradt, nem küldték el a kérést I. Miklós cárnak.

Hadd idézzek még dr. Kásler Miklóstól az említett interjúból: „Biztos, hogy a fontos génszakaszt hiánytalanul ki lehet vonni a maradványokból, és meg lehet határozni. Tehát nincs technikai akadály. A Petőfi-tisztelet pedig akkor sem változik, ha a 200. évfordulót méltó módon megünnepeljük, és akkor sem változik semmi, ha felfedezzük, hogy tényleg az ő csontváza nyugodott Barguzinban. Egyetlen különbség van, s ez persze fontos: ha felfedezzük, hogy tényleg az ő csontváza, akkor el lehet menni Petőfi sírjához.” Tehát játszva ki lehetne deríteni DNS- és archeogenetikai vizsgálattal, a

koponya alapján arcreekonstrukcióval, hisz Árpád-házi királyaink és Mátyás király maradványainak azonosítását végzik, arcreekonstrukcióval pedig nemcsak fáraók, de ősemberek arcvonásait is elő lehetett varázsolni. Csak a szándék hiányzik. Egyes vélemények szerint éppen a dr. Kásler Miklós által kilátásba helyezett újratemetés nyomán felbuzduló nemzeti érzéstől félnék az illetékesek.

– *Köszönöm a beszélgetést, sok fontos információt tudhattunk meg. Csak remélni lehet, hogy valamikor, végre megnyugtatóan megoldódik a Petőfi-rejtély.*

BÓDAI-SOÓS JUDIT

ŐSROBBANÁS

Tér se volt talán, míg üresen állott...
 Ahol egy pontnyi Majdban összepréselt Minden
 álmodott magának világot
 – a létezés határán –,
 hol a véghetetlen súlyú Nincsen
 – időtlenségbe zárván
 a várakozásból feszült Erőt –
 lenni vágyott,
 tán ott volt az Isten,
 s megalkotta a Létezőt...
 a Vant
 ... és lett egy pillanat;
 az Első,
 amikor a Hiány anyaggá szakadt,
 majd Térré tágult egy villanás alatt,
 hogy betöltse őt
 – szétáradón –
 a Semmiből fakadt Mindenség.

JÓNA DÁVID

PÉTER FELVÉTELIJE

Az uruguay-i bajnokság legszebb hétvégi ollózós gólját nézte a telefonján, több kamera-állásból, aztán újra, lassítva. Hangot is adott rá, a dél-amerikai spíkerok lelkesedése mindig mosolyra készítette. Az utcán nem akart a földre ülni, így guggolt, hátát kissé a falnak döntötte, pont annyira, hogy megtartsa az egyensúlyát. A közeli szerelvénybolt gazdasági bejáratához jártak ki cigizni a munkatársakkal, de ezen a levélrugdosós őszi délutánon egyedül volt. Egy kiürült Hell-es dobozba hamuzott és csak a szippantásoknál emelte fel a fejét, hogy megfigyelje az utca történéseit. A közelben ásító egykori szenespincéből diszkrét dohszag áradt, az esős napok után ilyen szokott lenni, a megázott téglák parfümje ez.

A felvételi vizsgaeredmények már elérhetőek lennének a neten, Péter jól tudta, mégsem nézte meg az oldalt. Valójában azt sem döntötte el, hogy egyáltalán akarja-e az egyetemet? Az esze meglebbe hozzá, az eltökéltsége, az akarata hiányzik. Kingával tíz éve vannak együtt, de nincsenek összeházasodva. Már párszor szakítottak, olyan se veled, se nélküled a kapcsolatuk. Kinga hajtja az egyetemet, neki fontos, hogy felnézhessen a pasijára. Péter nem szeret szembesülni a problémákkal, a sodródást, a majd lesz valami filozófiává édesgette, amitől Kinga minden alkalommal síkideg lesz. Ilyenkor ráng a szája széle, zihál, mellei hullámoznak és ekkor Péter már tudja, hogy kis harcuknak szenvedélyes szex lesz a vége, lejtőn vannak, a megszelídítés a vadsággal kezdődik. Meg aztán a témák terelésére sem rossz módszer. Kinga ellenállása, betörése felizgatja, hirtelen élni kezd, uralja és élvezzi a pillanatot. Minden olyan egyszerű lehetne az ő világában, de persze, nem az.

Kinga szerint Péter csak azt akarja, különben nem érdekli semmi, színházakba is csak nagy unszólásra tudja elvonszolni, ha épp nincs aznap kupameccs, ha nem játszik a Barca. Őrület, így meséli barátnőinek, akikkel rendszeresen összefutnak valahol a városban, ilyenkor hol az egyikőjük, hol a másikjuk választja a helyszínt. Dicsekvés és panaszkodás jön, Péter szerint anázogolás és nyafogás, a színházat meg szeretné, csak nem azokat a darabokat, amit Kinga.

Ekkor egy háromfős csapat morzsákat szórt a verebeknek, egyikőjük füttyögni kezdett. Idióták – morogta maga elé Péter, a verebek nem hallják, majd hamuzott egyet a

Hell-es alumíniumdobozba. Ránézett az órájára, amit még apjától kapott az érettségijére. Ez az egyetlen emléke a fatertől, ahogy ő nevezte. Az egyik első emeleti kovácsoltvas erkélyről egy kutya kezdett ugatni. Péternek már zsibbadt a guggolástól a lába, de még volt három slukk. Esetleg négy. Ekkor egy összegumizott hajú tini jelent meg, szatyrában mirelit pizzák, felette az összegyűrt számla lehetett és a lány kezében egy könyv. Péter rögtön felismerte a borítójáról Tóth Krisztina új kötetét. Most hétvégén olvasta, így egyszerre érzett valamiféle közösséget, érdeklődést a lánnyal és valamiféle borzongást a fagyasztott pizzák miatt. Utóbbiban nem volt kompromisszum kész: ha pizza, akkor csak nápolyi, azaz paradicsom és mozzarella, más semmi, paradicsomból is csak San Marzano vagy Piennolo del Vesuvio. W300-as liszt, ami csak olaszból jöhet, sörélesztő, ami kell hozzá és tengeri só. A mirelit szartól megborzongott. A Krisztina sem eszik mirelit pizzát. Biztos, hogy nem. Biztos a könyvet viszi valakinek, így oldotta fel magában az ellentmondást. Elyomta a cigit, felállt, de nem ment vissza a melóba.

Péter tudta, hogy a felvételi je jól sikerülhetett, Obádovicsnak köszönhetően korábban falta a matematikát, és megmaradt az emlékezetében annyi, ami egy sikeres felvételihez kellhet. Csak mi van utána? A mindennapokban. Menekült volna a beszabályozottságtól, a kispolgári létől, miközben másra se vágyott. Azzal érvelt magának, hogy a részvények csencseléséhez, a kriptózáshoz nem kell diploma. Ezek pedig eddig jól mentek neki. Péter nem akart irányított lenni, de az irányítás sem vonzotta, Kinga szerint pont ez az, hogy nem tudja, hogy mit akar valójában. És lehet, hogy tényleg nem.

Ideges volt. Egy újabb cigire gyújtott. Visszaguggolt és félkézzel újra a telefonját nézte. Tudta, hogy ott vannak benne azok a sorsdöntő pontszámok, köztük az övé, valószínűleg a lista első harmadában. A képernyőn közben elindult egy újabb jelenet KAPTól, az Életed filmje. Sokadszor. Hagyta, hogy menjen. Vannak szövegrészek, amit már előre tudott. Pont, az hogy Kinga esti mondatatiból is.

*Sipa Mátyás:
Akt-tanulmány*

BAKOS PÁL

RATKÓ JÓZSEFHEZ

Ma újra találkoztunk,
barátom, negyven év
után: Te állsz keményen,
szilárdan, őrzöd a
várost, kezem nyújtánám.
A tél sem a régi már,
havat alig látunk,
repülénk egyre, s a
mennyből a földre szállunk.
Itt a valóság! Torzult
idők jönnek, béklyót
vet lábunkra az este,
lelkünk kiszáradt, árva,
reszketünk csontig dideregve.

Ne hagyd a könyvet. Ígértek
itt már szebb ünnepet,
a kérdőre vont tegnapokban
kisiklott minden felelet.
Válladon egy rigó éneke
talán igaz lesz az álom,
arcomra írta az idő
megszenvedett igazságom.
Előttünk tenyéryni holnap,
mögöttünk megsarcolt élet,
egy gyermek szemébe látok
és hazahívjuk a fényességet.

MÁRTONFI BENKE MÁRTA

TISZAZUGI UTAZÁS IDŐBEN ÉS TÉRBEN

És lány a tanya, langy az ól.
Csillagra akasztott homály!
Kemény a menny. A gally alól
bicegő cinke sírdogál.

József Attila: Tiszazug, 1929 nyara

Kunszentmártonból Kecskemétre tartva gyakran utazom át néhány tiszazugi településen, Csépán, Tiszasason és Tiszaugon. Néha puszta kíváncsiságból térek le a főútról és kerülök erre, vajon, változott-e a környék amióta nem láttam?

Az autópályán száguldó utazók egy része persze mit sem tud arról, hogy a Tiszát átlépve különleges vidéken halad át. A Tiszazug a Tisza és a Hármas-Körös ölelésében lévő háromszög alakú kistáj szinte szigetszerű. A két folyó környékét mesterségesen létrehozott és természetesen kialakult holtágak gazdagítják. A nádasokkal, füzesekkel, nyárfás ligeterdőkkel, ártéri rétekkel, legelőkkel teli tájba harmonikusan illeszkednek a vízi építmények, a töltések, hidak, szivattyú- és gátórházak. A morotvák világa pedig az erre a tájra jellemző növényeket, állatokat, elsősorban vándormadarak sokaságát és védett emlősöket, többek között hódokat, vidrákat rejt. Szinte érintetlen ez a közeg, ami azt jelenti, hogy a természet itt hamisítatlan, egyszerre mutatja meg pusztító erejét és eredeti szépségét.

A főútról csak azok térnek le és mennek be a távolabb eső kis falvakba, akiknek éppen ott akad dolguk, vagy állandó lakók a Tiszazugban. Ezek a zárt kis falvak, mint például Csépa, Tiszasas a folyókat kísérő hordalékkúpok egy-egy magasabb fokára települtek, és hosszú, alig forgalmas betonút vezet hozzájuk. Ugyanígy kiesik a közlekedés áramlatából Tiszainoka, Nagyrév és Cibakháza is. Tiszakürt szerencsésebb, mert közvetlen mellette épültek meg a főutak, az átutazó megpillanthatja a község templomának tornyát, láthatja a falu szélén sorakozó apró házakat. Híres arborétumát meg messze földről eljönnek megcsodálni. Tiszaug rejtőzködőbb, bár a régi Tisza-hídon átkelve már látható a folyókikötő, a hatalmas ártéri erdő, s aki veszi a fáradságot, és jobbra lekanyarodik a hídról, pillanatok alatt eléri a települést, valamint a környék egyik legszebb holtágát. Tiszaug igazi vízi hely, hiszen jobbra az élő Tisza határolja, főutcájának lakóházas portái pedig a holtág partjára futnak le. A legkisebb falu, Szelevény még eldugot-

tabb helyen, viszont a Körös-völgy egyik legszebb részén fekszik, és a Körös árterén át, a gáton gyalog vagy kerékpárral is elérhető a Tiszazug központja, Kunszentmárton. Szelevényre azonban csak egy út vezet: ott kell kijönni, ahol bement az ember.

Gyerekkoromban sűrűn utaztunk rokonokhoz a Lakitelelig közlekedő, Istvánhá-
zán is megálló vonattal. Régi feljegyzések szerint a tiszazugi települések nem tartot-
ták egymást közt a kapcsolatot, mivel az itt lakók egy része tanyákon élt, és bizony
nem voltak járható utak. Egy nagyobb eső után a szekerek is belesüllyedtek a derékgig
érő sárba. A két világháború között azonban épültek betonutak, valamint vasút is,
aminek először Tiszaug volt a végállomása. Később a Tiszaug és Kunszentmárton
közti településeket is bekötötték a vasúti hálózatba. Ezen a két, három vagonból álló
vonaton zötykölődtünk sokszor, és gyerekként nem értettem, hogy a vasútállomások
miért fekszenek oly távol a falutól? Am ennek ellenére mindig megteltek a vonatfülkék,
főként ünnepek alkalmával.

Épülhetett út, vasút, a sár ma is jellemző erre a vidékre. A folyóhordaléknak köszön-
hetően errefelé homokos, iszapos a talaj, de a folyószabályozás után eltűntek a mocsar-
ak, a föld szikesedett. Ahol gabonát természetnek, ott sötét színű, agyagos, és ha elá-
zik, ember, állat, lovaskocsi, minden beleragad. A betonutakat sem kiméli ez az alföldi
talaj. A határból érkező traktorok, tehergépek mindenhol ott hagyják a sáros nyomukat.

Most már nem vonattal, hanem autóban ülve gyakran megteszem ezt az utat, ami
mindig más, időjárástól, évszaktól függően. Nyáron szinte mesevilágba érkezik az
ember, megdobogtatja a szívet, mágikus erővel hat a tájba belépőre. Hatalmas búza- és
napraforgó táblák váltogatják egymást, az út szélén vadrózsa bokrok nyílnak, a lankás,
kisebb, folyóhordalékból keletkezett dombokkal tarkított határ a Tisza ártéri erdejének
sötét vonalával zárul. A végtelennek tűnő síkság a szabadság érzetét kelti. A falvak
templomtornyai már messziről köszönnek, hívogatnak, és szinte iránytűként vezetik a
vándort. A zöld bokrok, virágos fák, a piros tetejű házak látványa marasztalóként hat,
még a teljesen idegen is el tudja képzelni, hogy szívesen élne itt.

Bezzeg télen! Az ég alján lebuikó nap vörös korongja akkor is varázslatos, de minden
lecsupaszodik, kopárrá válik, és a falvak saras, szürke utcái, a kopott, öreg, meggör-
nyedt kis házak, az elhanyagolt kertek és udvarok pőrén megmutatkoznak. Lehangelő
látvány, és ilyenkor hiába keresem gyermekkorom letűnt világát, amelynek emléké-
n bizonyára sokat szépítettek az elmúlt évtizedek, de az idő is múlt, s eközben sok minden
megváltozott. A legidősebbek meghaltak, a még élő öregek közül sokan egyedül marad-
tak, mert a gyerekeik városokba mentek tanulni és nem jöttek vissza. Így a múlt század
elején, vagy az ötvenes, hatvanas években épített parasztházak egy része az enyészeté
lett. Sok közülük ugyan még állja a sarat, de a fala omladozik, az ajtók, ablakok korhad-
nak, látszik, hogy nincs már igazi, gondos gazdájuk, lassan ezeket is felemészti az idő.
Ám biztató, hogy némelyeket felújítják az új tulajdonosai, de arra nincs anyagi háttér,
hogy eredeti szépségükben állítsák vissza. A praktikusság az elsődleges: nagyobb legyen
az ablak, szigeteljen az ajtó, a tető is legyen mai, akár kék színű, a lényeg, hogy ne
kerüljön egy vagyonba. A kockaházak fölött is elszállt az idő. A hatvanas-hetvenes évek-
ben elterjedt, az akkori divat szerint készült lakóházak is megöregedtek, a kőporos
faluk beszürkült, ablakaikról lemállott a festék, mindre ráférne a csinosítás. Meg is van
a szándék, egy-egy omladozó épület mellett sok helyen látni új ablakokkal, tetővel ellá-

tott házat. Ám elvéve akad újonnan épült otthon. Pedig lenne itt elegendő hely. Nagy porták terpeszkednek egy-egy ház mögött, a végük a szántóföldekig ér, akár egész családokatt eltartó veteményes kerteket lehetne itt létrehozni.

A természet persze örül ennek. Mindenhol burjánzik, még az elaggott házakat is bekebelezi a kedvére terjeszkedő vadszőlő. Óriási kincs lehet az elszigeteltség, és talán az itt lakók számára valamikor biztonságot jelentett a világtól való elzárkózás. Most azonban, amikor óriási léptekben változik a világ, végül az elnéptelenedés lesz a végeredménye a világvegi állapotnak. Mert ezek az ezer, kétezer lélekszámú kis tiszazugi falvak elképzelhető, hogy a horgászok, a vadászok és a természetet szerető emberek számára vonzóak. A fiatalok számára azonban nem annyira.

Pedig ezek a települések, Csépa, Tiszasas, Tizsakürt, láttak már szebb napokat is. Az első világháború előtt még módosabb réteg élt Csépán, viszont Tiszasas mindig gazdagabb volt a mellette lévő falvaknál. Igaz, ott ügyeltek arra, hogy ne szülessen sok gyerek, ne aprózódjon el a vagyon. A szelevényi és a csépai családokban pedig minél több gyerek született, annál nagyobb lett a szegénység. Az egymáshoz földrajzilag közel lévő települések éppen ezért sokban különböztek, és nem is törekedtek az összetartásra.

A tiszazugi emberek és lakóhelyük helyzete a két világháború között jutott a mélypontra. A méregkeverő asszonyok gyilkosságsorozata az egész Tiszazugra sötét árnyként vetült, és megmutatta a két világháború közti fizikai és szellemi nyomorúság következményeit. A háborúból hazatért megsebesült és nyomorékká vált, alkoholistává züllött férjeket a légyapárból kiáztatott arzénrel mérgezték meg a nagyrévi bábaasszony tanácsára. „Mit kínlódsz vele” – mondta a bába a feleslegessé váló beteg férjre vagy idős szülőre, és már hozta is a mérget. Tömegesen Nagyréven, Tizsakürtön történtek mérgezések, de majdnem minden tiszazugi településen előfordult egy-két eset. A feljegyzések szerint elérte a meggyilkolt emberek száma a háromszázat. A konok, irgalmatlan asszonyok még öreg apjukat, anyjukat és gyerekeiket is képesek voltak eltenni láb alól az örökség reményében. Döbbenetes az emberi létnek ez az állatias, primitív felfogása. Ha valaki gyenge, nem képes hasznára lenni a családnak, csak terhet jelent, az pusztuljon.

Országos, sőt nemzetközi híre lett a tiszazugi asszonyok tetteinek. József Attilára is, aki maga is élt gyerekkorában ezen a vidéken, nagy hatást gyakoroltak a történetek, és 1929 nyarán a *Tiszazug* című versében a következő sorokat fogalmazza meg: „S mit ér a vén? / A kanalat elejti, / csöppent, etetik/ s ha ő etet, a malacok/ habos vödöröstül fellökik. / És lány a tanya, langy az ól. / Csillagra akasztott homály! / Kemény a menny. A gally alól / bicegő cinke sírdogál.”

Évekig tartanak a vizsgálatok, és végül a bűnös asszonyokat bíróság elé állítják. Móricz Zsigmond is figyelemmel kíséri a tiszazugi eseményeket, és az egyik bírósági tárgyalásról a *Nyugat* 1930. évi 3. számában megrázó tudósításban számol be.

„Nagy fekete felhőkben telepszik a gond – írja Móricz –, a magyar bánat, magyar zokogás a teremre. Jönnek a tanúk mind, hetvenketten. Szomorú felvonulás. Túlnyomó részük egészségtelen, elhagyatott, szegény. Kiáltó jel az élet pusztáján. Fáklya a nyomorult magyar sötétségből. A ballada eleven gyertyái, akik a nyomor leplébe vannak csavargatva, a rácsepegett szenvedés viaszába áztatva és a bűn tüzében égve. És mégis ez a sötét láng az égre csap és szikrázva világít. Emberek, ide nézzetek! Ide kerül egy magyar

falu, ha leveszi róla a kezét az állam, a társadalom. Ide süllyed, ide zuhan az értelmes, a nagyszerű kálvinista magyar, éppen értelmessége és józansága miatt, ha nem fogja össze a nemzeti cél izzó lelkesedése.”

Nem az elítéltek az igazi felelősök – fogalmazzák meg az írástudók a következtetést –, hanem a társadalmi közeg. A szegénység, elmaradottság, a szellemi nyomor, mely az elzárt életformából is adódott. A tanyákon élők ritkán jártak be a faluba, de a falusiak is csak szükség esetén fordultak meg a városban. A korabeli források szerint Nagyréven még pap sem volt, akihez fordulhattak volna az ott lakó emberek. A falu vezetői meg nem föltétlen népük jólétén munkálkodtak. Pedig mindig kell egy fáklya, aki a sötétségben világít, megmutatja a kivezető utat. Egy tanító, egy pap, egy írástudó, aki tud valami megoldást, gyógymódot az élet nehézségeire.

Valamikor a sámánok és a táltosok töltöttek be a szent emberekhez hasonló szerepet, s ezek a különleges képességű személyek például a jövőbe láttak, vagy éppen ahhoz volt tudásuk, hogy lelki vigaszt nyújtsanak az elkeseredetteknek. Ilyen jártassággal rendelkezett a 19. század végén, Csépan élő Mészáros Mihály, aki azáltal vált híressé a környéken, hogy látja a holtakat. Még Szegedről is zarándokoltak hozzá emberek, akik tudni szerették volna, hogy elhunyt hozzátartozóik mit üzennek a másvilágról?

Tömörkény István, a szegedi író is sokat hallott a csépai emberről, és kíváncsiságból feleségével útra kelt, hogy meglátogassa. *A holtakat látó* című elbeszélésében hitelt érdemlően és életszerűen örökítette meg az út és a látogatás részleteit. „De azért idővel csak eljutunk Cséparra – írja a novellájában. Dombos helyen van a falu, látszik a fekvésén, hogy azelőtt a partjáig kiszolgált a Tisza. A régi nádasok helyén most buja búzavetések. Szép nagy temploma van, így a külső oldala felé, a melynek tornyában az óra minden oldalon másféleképp jár s így nem lehet ellene panasz semmi, mert hiszen mindenki olyan időt talál rajta, a milyent akar. Áthaladunk a falun, mert az ember egészen a túlsó végben lakik.”

Akárhányszor átutazom Csépan, mindig eszembe jut Tömörkény nagyszerű írása. Szinte magam előtt látom, ahogy feleségével ülnek a szekéren, és útítarsaik a halottlátóról folytatott beszélgetését hallgatják. Majd megállnak egy útszéli kocsmánál, ahol azt mondja a korcsmáros, hogy „mikor a lovak úgy kiállnak, hogy egy nap nem bírnak elmenni Csépaig, az nem attól van, mintha a lovak rosszak volnának. Hanem némely utas mellé az összes halottai föltelepednek a kocsira, hogy vele menjenek. Néha negyven halott is fönt ül a kocsin.”

A téli komor vidéki világ könnyen lehúzza az ember lelkét, és hajlamos búskomorságba süllyedni. Kinn, a főutakon robognak a kamionok, mintegy szimbolizálva a száguldó időt, az egyre gyorsuló változást, miközben itt, ezeken a világtól elzárt helyeken mintha megállt volna az idő. De aztán megpillantom a boltokba siető embereket, a kocsmá falához támasztott bicikliket, a kertvégekben heverő szalmabálákat, traktorokat, autót, s azt gondolom, hogy talán mégsem a holtak világa ez.

De az idős embereken kívül kik élnek itt? Kik látnak jövőt ezekben a csendbe, múltbéli hangulatba süppedt kicsi falvakban?

Hallomásból tudom, de tapasztalom is, hogy egyre többen jönnek a közeli városokból olyan emberek, akik nyugalomra, a természet közelségére vágnak. Elsősorban Szelevényen, Tizasason és Tiszaugon tapasztalni a változást, cserélődik a lakosság, és

talán nem is fogy. Persze, sokan csupán nyaralni járnak ide, kevesen választják állandó lakhelyül ezeket a községeket. Csépa még nehezebb helyzetű, mert a cigány lakosság növekedése elriasztja a betelepülni vágyókat, pedig az ingatlan a városi árakhoz képest igen olcsó. A fiatalokat segítenék lakásvásárlási és felújítási támogatásokkal, mégsem iparkodnak, csak nagyon kevesen választják otthonteremtésre a falut, hiszen a legtöbb helyen már nincs iskola, busszal hordják Cserkeszölőbe tanulni a gyerekeket.

Nincs orvos, csak a közeli városban. Munkahely inkább a távolabb lévő városokban, Kecskeméten, Szolnokon akad, oda viszont legegyszerűbben autóval lehet eljutni. Az utak viszont rosszak, a benzin meg drága. A busz ritkán jár, és fájdalmas, de azt a vasútvonalat, amelynek segítségével még gyermekkoromban eljutottam Lakitelekről Kunszentmártonba, nemrégiben megszüntették. Ma már csak a sínek, a vasúti átjárók, és a lepukkant állomásépületek emlékeztetnek erre az időre. Tiszasason a posta is bezárt. A kisboltok még nyitva tartanak, de minden drágább, mint a városok hatalmas élelmiszer áruházaiban.

Mindezek ellenére reménykednek az itt élők. Szegénységük akarva akaratlanul hűségessé teszi őket.

Vajon meddig?

CSONTOS MÁRTA

MÁRCIUSI ÚJRAKEZDÉS

A Mester keze végigvitorlázott
az égen, tövestől kicsavarta
a tél gyökereit, felmentette
az északi szelet a szolgálatból,
megnézte a hibajegyzéket,
majd gondos mérlegelést
követően kiállította a hatályát
vesztett időszakról a halotti levelet.

Megnézte az eltűntek listáját,
a kiszáradt medrekbe nedveket
eresztett, karjára virágszárakat
növesztett, s a vastagodó szirmok
közül kiengedte a teremtés illatát.

MAGYARY HUNOR

EZÜSTHÍD LELLÉN

Az alkony az égboltra egyre mélyebb kéket fest,
Hol apró felhőköntösében díszeleg az éji égítest,
Fénye hidat ver a mozdulatlan nagy tavon,
Miközben a vízzel fogant nászukat hallgatom,
A lány habokon ringatóznak, mint egy kis ladik,
Csendben ölelkeznek ők önfeledten hajnalig.
A túlparton lámpák méla fénye szerteszt,
Valahol zene szól, magával ragad az esti kép,
A mozdulatlan csendben táncolnak a csillagok,
Míg e varázslatos éjben ámultomban hallgatok.

MIVÉ LETTEM

Utolsó lovagja lettem én
egy letűnt kornak,
melynek égisz tornya
pillérénél korhad,
ledőlteni látszik, menten
elfekszik a porban,
halott társaim
állnak csatasorban.
Védjük mi a várat becsülettel,
vérünket ontottuk ifjúi hevülettel.
Rengeteg az ellen,
ördögök hada,
meg a zörgő csontú néma armada.
Őrzője vagyok a hitnek,
a becsületnek,
harcosa a tiszta szerelemnek.
Pusztítója vagyok
újkori hamis isteneknek.

BENE JÁNOS

HOGYAN NEM LETTEM CSELLISTA

Furcsa émelégés indult el a gyomromban, amikor belépett két idegen ember a 3. b-be. Mit akarnak tőlünk már megint? Bármi is legyen az, biztosan jobb, mint a matematikaóra, ami a megszokott unalomban zajlott. A tanárnő azt kérte, tenyereljünk mindkét kezünkkel az asztalra. Mi ez, talán tisztasági vizsgálat? Szorongva néztem az apró fekete csíkokat a körmeim alatt, amit talán a szünetben szedtem össze játék közben az udvaron, amikor fogócskáztunk és többször letenyelereltem a földre.

A két idegen elkezdett körbejárni és alaposan szemügyre vették a kezeinket, de semmit elmarasztalót nem mondtak akkor és ott. A magasabbik idegen rám és másik két társamra mutatott, és azt mondta: délután 2-kor gyertek be a 116-os terembe!

A magas lángon lobogó önértzet és a bizonytalanság keveréke tovább fokozta bennem az émelégést. Még nem tudtam, milyen módon, de szerettem volna valahogy elkerülni azt, ami délután várt rám. Számptalan alternatíva futott végig a fejemben, de egyiknek sem volt semmilyen pozitív kimenetele.

Ahogy közeledett a két óra, úgy futottam volna egyre messzebb a 116-os teremről. Hiszen már régóta szellemi tulajdonosa voltam egy különleges gyűjteménynek, ami gyakran jól jött, ha menekülni kellett. Soha nem gyűjtöttem bélyeget vagy rágógumi papírt, esetleg képeslapokat vagy papírok között préselt leveleket, mint a többi 8 éves gyerek. Nekem átjáró-ház gyűjteményem volt. Az egész városban igyekeztem felfedezni azokat a házakat, amelyeknek kettő vagy több bejárata volt. Így, amikor le akartam rázni az üldözőimet, beszaladtam az egyiken és kiosontam a másikon, amíg ők többnyire a kapu előtt vártak vagy dolguk végezetlenül eloldalodtak. Vagyis, megúsztam a verést. Szerencsére az iskolának is volt egy udvari kijárata és egy utcai bejárata. Így fordulhatott elő, hogy anyám bekísért az iskola kapuján, elbúcsúztunk és mire kint volt az utcán, azt látta, már én is az utcán vagyok, újra.

Nem tudtam eldönteni, abból lesz a nagyobb galiba, ha kiosonok az iskola valamelyik kijáratán, vagy ha bemegyek kettőkor a 116-osba. Nem mertem dönteni, csak sodródtam a folyosókon és a lépcsőkön. A körmöm alatt feketéllő koszról is teljesen megfedkeztem. Ez a tétova menekülhetnék, apatikus hangulatban elsodort az első emeleten lévő teremig, óvatosan kopogtam, majd lenyomtam a kilincset.

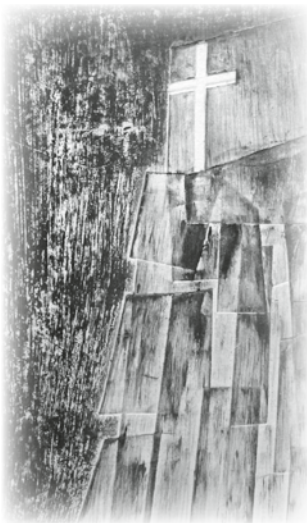
Több, az iskolánkban járó gyerek már ott üldögélt csendes egykedvűségben. Engem az egyik felnőtt nő kézen fogott és beinvitált egy a teremből nyíló kisebb szobába.

– Ül le ide mellém a székre! És add ide a bal kezed!

Legnagyobb riadalmamra elővett egy ollót és elkezdte levágni a körmömet, a fekete piszkot is kipiszkálta a körmöm alól. Eddig csak anyám és nagyanyám csinált velem ilyet, ezért nagyon ijesztő volt az egész, pedig folyamatosan arról kérdezgetett, milyen zenéket szeretek, meg melyik a kedvenc hangszerem. Automatikusan válaszolgattam, de érdemben igazán nem jutottak el hozzám a szavai. Csapdába került kisállatnak érzetem magam, nem tudtam mi fog történni velem a következő pillanatban.

El kellett mennem kezet mosni. Amikor visszaértem, bejött a szobába egy férfi és egy nagyon szép, hosszú barna hajú felsős lány is, egy elég nagy barna hangszerrel a kezében. Leültették egy székre, szétárták a combjait, elé tettek egy kisszéket, majd felszólítottak, hogy üljek a kisszékre, a lány ölébe. Biztos vagyok benne, hogy elpirultam, mert amikor olyan hóhullámok mennek végig a testemen, mint akkor, mindig elpirulok. Elénk rakták a hangszeret, a lány átölelt, még éppen elérte a csellót és elkezdett rajta játszani. Leginkább a haja illatára emlékszem, meg arra a furcsa érzésre, ahogy a fürtök csiklandozták az arcomat. Éreztem a kamasz kebleit a hátamon, mai eszemmel azt gondolom, biztosan feszesek voltak. Rövid idő alatt rengeteg ismeretlen, ezért szokatlan inger ért, megint az a mennék is maradnék is érzés forgott bennem. Amikor a jobb kezembe adták a vonót, a lány a bal kezével játszott a hangszeren, majd kézpozíciót cseréltünk és én húzogattam az ujjam a legvékonyabb húron és az illatos hajú használta a vonót. A félórás bemutató végén közölték, úgy látják, alkalmas vagyok arra, hogy megtanuljak csellózni. Mondjam meg otthon, hogy ez semmibe nem kerül, és az első órára várnak hétfőn ugyanitt, ugyanebben az időben. Azt is mondták, nagyon ügyes vagyok, és szép hosszúak az ujjaim.

Egy könnyű szabadság-érzéssel lendültem ki az iskola kapuján, pontosan éreztem, én nem akartam ezt az egészet, és a jövőben sem szeretném. Így nem lettem csellista.

*H. Márkus Rozália:
Ott fenn*

MIHÁLYI MOLNÁR LÁSZLÓ

RORÁTE

(hajnali ének)

Ahogy az éjből
elődereng a hajnal,
és harmatot hint az ég,
amint a ködből
kirajzolódik a táj,
úgy válik emberi arcúvá
ez az ősi döbbenet,
emberi szavakká
az Igéből kibomló
sejtelmes homály.
Megérkezik, mint a gondolat,
s a várakozókban otthonra lel,
ránk talál, mikor felragyog a Nap,
és befogadja Őt az értelem:
az ég tengerén
bárkánkat ringatót,
az üdvösséget és reményt
elhozót,
akivel beteljesedett
az ősi álmunk,
hitünk bölcsessége,
hogy Ő az,
akire vártunk,
és kérdéseinkre majd
Ő felel.

KALANDOK A DIGITÁLIS UNIVERZUMBAN

LAJTOS NÓRA

SPAM POETRY

1

bőröndbe csatolom a fájlokat
tömörített mappa az idő
ikonterített asztallal várlak
hogy az utolsó gombnyomással
kitörölj

2

nincs kurzora a félelemnek
minden mappámba beköltözött
törölni szeretném magamat
vagy letölteni Isten asztalára

3

feltelepített Isten a gépére,
futtat, mint egy programot,
néha kilehelem a lelkemet,
de újraindít, felfalnak a MB-ok
vagy üres fájl maradok

4

bármikor másolható és bármikor
törölhető vagyok, egy másolat
mindig marad belőlem, ezzel
leszek itt is, s odaát is halhatatlan,
míg az aksi és a winchester
utána nem hull az elmúlásnak

M. FEHÉRVÁRI JUDIT

LÁJKOLOK, LÁJKOLÓK

Sosem tudhatjuk, mi van a fal mögött

Arról, hogy a Facebookon vagyok, nem egészen tehetek, ez már az ötödik próbálkozásom, mert rá kellett jönnöm, hogy egyes embereket csak a Messengeren érek el, nem akartam magamnak sem követőket, sem népszerűséget, az ellenségeimnek népszerűtlenséget, sem azt, hogy itt folyjék el életemből egy jelentős mennyiségű idő, de ahogyan a technika fejlődik, úgy lett az egy főre jutó okos telefonja országunk lakóinak azonnal legalább kettő vagy még több, és lehet nyomni a lájkokat akkor is, ha nem tetszik valami, mert ugye, nem akarunk virtuális sértődést senkivel szemben sem, ezért muszáj jelen lennünk, ami ellen pedig én meglehetősen sokat tiltakozom magamban, mert nem érdekel az, hogy már csoport chatek is vannak, meg adásvételi csoportok, és mindenféleket gyűjtők, akik úgyis átvágnak, ha licitre teszed fel a dolgaid és nincsen szerencséd, mert maffiózók fognak össze ellened, és kapod a magánüzenetek hadait, melyeket már katonai sorokba lehetne rendezni, és akkor nem kellene az állítólagos barátaiddal azon veszekedned, Oroszországnak vagy Ukrajnának van-e igaza, sőt, van-e igazság még ezen a Földön, vagy mindenütt fellángolnak az újabb harcok, most éppen Izrael és a Hámász között, és miközben forrong a világ, egyre nagyobb az ökológiai katasztrófa, de ez most nem számít, mert ki kell csinálni az emberiség egy részét, no, meg a termőföldeket, és olyat is hallottam, hogy a műholdak már arra is képesek, hogy ne legyen nyáron elegendő eső, télen pedig hó, mert akkor az időjárásra fogható az infláció, mondjuk, ebben a kérdésben teljesen tudatlan vagyok, inkább a csillagos ég érdekel, meg az időutazás, de az utóbbira itt nem kapok választ, pedig vissza akarok menni a gyermekkoromba, amikor még csak rádió és TV volt, hétfőn az sem, apám pedig szabadidejében keresztretjtvényt fejtett és totószelvényeket töltött ki, miközben néha sikerült befognia a Szabad Európa Rádiót, amire úgy röptünk, mint méhek a virágokra.

Mintha mozaikcsempe lenne

Nem fair, hogy már annyi helyen kell jelen lenned és lájkolnod, hogy romlik a látásod, hallásod, egyre több kütyüd van, amelyek teljesen feleslegesek, hiszen ez az egész olyan, mint az elfeledett, de pillanatnyi dicsőségben úszó celebek világa, ami ugye, nyilvánvalóan nem szeretnél lenni, mert ezer arcod lehet, de ezek ellentmondásosak, és már azt sem

tudod, te ki is vagy, meg minek ez a halom mindenféle, és már egy filmet sem tudsz végignézni, de ha nagyon gyorsan akarsz valamin szórakozni, ott a Tik-Tok, és ha verseket olvasol, legyen az leginkább haiku, tanka, apeva, regényeket is digitálisan lapozol, olyan három-négy oldalakat átugorva, jobb esetben könyveket is vásárolsz, de felkerülnek a polcra azzal, hogy majd egyszer lesz időd, pedig a mostban is improvizálhatsz magadnak akár napokat is, csak messze kerüld el az internetet, mert már itt van az AI is, aki lehet, okosabb tőled, igaz, ezt nem merem biztosan állítani, mert messze távol is maradtam tőle eddig, van így is száz meg száz bajom, ami betegségekbe torkollhat, s a pszichoanalitikusom gyógyulást ígér, de ehelyett csak szellemeket ad, hogy éjjel se legyen nyugtóm, így a világom olyan, mint egy hatalmas medence, aminek csempéi laptopmonitorokra bomlanak.

Mindenki hátra

A kurvaanyázók a legveszélyesebbek, a lelket sértik meg leginkább, meg az emberségünket, bárkiét, akkor is, ha valóban céda az anyja, meg a dühösek, akik nincsenek jóban önmagukkal, sem a világgal, sem senkivel és bejegyzéseidhez odavetnek egy olyan mondatot, amitől megsemmisülsz néhány pillanatra, aztán felméred, hogy most kell akkor bezárnod az oldalad egy hónapra, s pihenned, élned az életed, dolgoznod, de úgy teljes erőbevetéssel, mert a lendület ismét elkapott, mint a gépszíj, jó magyar módra, és nem nézel QR kódokat, nem osztod meg sem őket, nem hiányzik senki és semmi sem, csak a múlt, a béke korszaka, amikor még gyermek voltál és nem fejlődött ennyit a technika, karórád sem volt, de le tudtad olvasni az időt a falóráról, amit a kvarckristályok beültetésével generációk nem tudnak ma már, és nyáron csapatostól szedted a fákról az orgonát, meg cseresznyét loptál, és lovas szekérrel kergettek meg, nem győzte otthon anyád leszedni rólad a piócákat, mert csatornába kellett merülnöd, hogy a lovak ne érjenek utol, igaz, azt akkor folyónak nevezték, meg állandóan tele volt a hátad kullancsokkal, hiszen a mezőn és az erdőben ábrándoztál órákig, ma pedig már csak gondolataidban keringőzik veled lágy zenére a múlt.

Sipos Endre:
Szent György-hegyi vízió 1.

SZUNYOGH GIZELLA

CHATBOTTA L ÜZEN HÚSVÉTOT

Volt idő, mikor összekulcsolt kézzel
imába foglaltuk a reményt.
Ma okostelefont morzsolunk,
s várjuk, hogy megmondja,
sorsunk mit dob elénk.

Rózsafüzér,
a múlt fejfája lett.
Templomok tornyán már a
hat „G” világít.
A Pásztorok hívek helyett
egy % adót gyűjtenek,
s te jótévőként ajánlod fel,
mi nem is a tiéd,
csak lemondtak róla.
Elégedettség tölt el,
lelkiismeretedről máris hull
a pénzzel váltott rozsdá.

A templom üres.
Lehallgatott harangszó szökik a széllel.
Az ikonok csöndben,
a zsoldárok némák,
repedező falak mentén
földbe gyökerezik az idő.
Vár,
míg chatlik-botlik a világ,
s ha majd újra magára talált,
kirügyezett bottal üzen Húsvétot,
s a chat majd felkiált!

BALAJTHY FERENC

MENTÉS UGYANÚGY

(Azért a gép az úr...)

Bakot ló, ki Rákot térít,
Csillagokból fon falat!
Napnyugaton/napkeleten
Büntérhes gépkor marad.

Gépi képen kiserkesztve,
Ragyognak a gyöngyfogak.
Egy kitt és egy katt, utána,
Meglátod, hogy mi fogad!

Záródik, mi nyitódhatna,
Lenne rá nyomban vevő!
Ha rád szakadna a gép is,
Vidd, ami még menthető!

Maradj azért gépközelben,
Menthesselek ugyanúgy!
Másként másra terelődne,
Ami gyanús, nem gyanús!

Ezüst ordas az én gépem,
Véres szájjal viczorog.
Így maradok neked, kedves,
Gépbe bújt – vadállatod!

*Sipos Endre:
Szent György-hegyi vízió 2.*

MIKLÓS PÉTER

„KÜZDÖK EGY POHÁRNYI TISZTA SZÓÉRT”

Sárközi György magára hagyott alkotói világáról

Az idén százhuszonöt éve született Sárközi György sajátos és egyedülálló – pontosabban fogalmazva: magára hagyott – alakja a huszadik századi magyar irodalom történetének. Identitásváltások és identitáshalakzatok fogságában élt. Budapesti zsidó származású, de katolikus vallású alkotóként vonzódott a neokatolicizmushoz, ugyanakkor a népi írók mozgalma és a két világháború közötti korszak szociális kérdéseinek igazságtalanságai is izgatták.

Költő, író, műfordító, kiadói lektor és irodalomszervező volt. Noha a magyarság kritikus történelmi fordulópontjaival és aktuális sorskérdéseivel is foglalkozott, 1938-tól – a zsidótörvények bevezetésével párhuzamosan – fokozatosan kiszorult a „hivatalos” irodalmi életből, majd mint megbélyegzett és üldözött zsidó polgárt (annak ellenére, hogy már huszonkétévesen római katolikus hitre tért) munkaszolgálatra kényszerítettek. Ennek következtében nem sokkal barátja, a szintén zsidó származású és katolikus vallású Szerb Antal – a két világháború közötti időszak nagyhatású irodalomtörténésze és írója – halála után, 1945. március 8-án Balfon végelgyengülésben elhunyt.

S hogy miért élt identitások és identitáshalakzatok fogságában?

Mert Budapesten, 1899. január 22-én született, zsidó családból származó emberként előbb a piaristák váci gimnáziumában, majd a fővárosi Berzsenyi Dániel Gimnáziumban tanult, később pedig zenei, jogtudományi és filozófiai tanulmányokat folytatott, diplomát azonban sehol sem szerzett. Családjának kapcsolata a magyarsághoz jól mutatja a magyarországi zsidóságnak a „keresztény Magyarországba” – noha a keresztény jelzőt a szélsőjobb oldal az 1920–1930-as években igyekezett kisajátítani, s ezzel bizonyos mértékben le is járatta – igyekvő asszimilációjának és akkulturációjának a sajátosságait.

Sárközi György már magyar vezetéknevvel született. A magyar irodalmi és történelmi hagyomány volt a szellemi öröksége, s a magyar nyelv volt a művészetének eszköze, kommunikációs csatornája. Fiatal felnőttként római katolikus vallásra tért, s értékrendjére, személyiségfejlődésére hatott a neokatolicizmus francia és olasz alko-

tóinak szemléletmódja: elsősorban Paul Claudelé. Ezek a gondolatok kimutathatóak első, *Angyalok harca* (1926) című kötetében is, amelyben keresztény teológiai, ókori mitológiai és panteista motívumok és reminiscenciák is szerepelnek, sőt szinte egy-séggé szerveződnek.

Fülöp László irodalomtörténész, kritikus, a debreceni egyetem oktatója, az *Alfold* folyóirat szerkesztője fogalmazta meg *Sárközi György lírája* című, az *Új Írás* 1977. évi hatodik számában megjelent tanulmányában az alábbiakat.

„A költő korai látomásvilágának elzárt és különleges közegeitől elszakadt, kitört ily módon az elkülönültségből, az ezoterikus jellegű elvonatkozottságból. A törést mindene-keelőtt abban láthatjuk, hogy ennek utána nem tudta végbevenni teljes sikerrel a művészi valóságmeghódítás, a birtokbavétel kísérletét; ez csak részben sikerült, s az elvesztett helyébe nem teremtődött a valóságélmények széles körére alapozódó új, szemléleti teljes-séget tükröző lírai világ. Ami mégis kialakult, az a kívántnál kisebb hatósugarú, nem elég tág szemhatárú, s ennek megjelenítésében nem kapcsolódott egybe igazi gazdagság-gal a személyes és az általánosabb, a rész szerint való és az egyetemes. Sárközi György a maga sejthető verseszményét az egymásra következő fejezetekben csak ritkán valósít-totta meg hibátlan értékű, tökéletes alkotásokban, vagyis remekművekben. Kevésnek mondható a kiemelkedő verspélda, a klasszikus tökélyű költemény. A művészi képessé-get nagyobb részt az átlagosan jótól nem nagyon különböző versek reprezentálják. Viszonylag kevésszer találkozhatunk az *Ég s föld között* anyagában olyan példával, amelyben átütően jelen volna a vallomás egzisztenciális mélysége, a nagy művek egyik legbiztosabb értékjelzője. Észrevehető némi visszafogottság az érzelmek játékában és dinamikájában is, s nem is csak visszatartottság ez talán, hanem a versbe emelhető érzésvilág valamelyes szűkítettsége is megnyilvánul benne. Nemigen vállalkozott a költő a gondolatélmények nagyszabású megformálására sem, a magas izzású gondolatosság jelenléte helyett jobbadán a nem mindig telített reflexiók verssé alakítását vehetjük számba az olvasás menetében. Ez a hiány azzal függhet össze, hogy ebben a költészetben nem bontakoztak ki eléggé a nagy teherbírású eszmei rétegek, amelyek megalapozhat-nák a vallomásrendszert, tarthatnák az építőelemeket s a világrétegszervezés elsőrendű funkcióját is magukra vállalhatnák.”

Sárközi György huszonévesen már főállású irodalmár lett, mint az Athenaeum Kiadó lektora, amely munkakört egészen 1938-ig ellátta. A *Nyugat*ban már nagyon fiatalon meg-jelentek versei. Osvát Ernő fedezte föl, de első kötetét Babits Mihály is értő hangon és érző szívvel méltatta a következő szavakkal. „Sárközi mélyen vallásos lélek, ki a föld virágaitól az ég csillagain át egyenesen az Istenig szárnyal; tisztelettel teljes és ha nem kompromit-tálnák annyian ezt a szót, azt mondanám: hazafias lélek, kinek hazája romlására legfeljebb sóhaja van, de ostora nincs; s még ez a sóhaj is szinte mint túl közeli realitás hat ebben az éterikus költészetben. Míg más ifjú költők valósággal tombolnak a modern élet attribútu-mainak a költészet számára való fölfedezésében, Sárközi mintha csak oly világban élne, mely csupa virágokból és csillagokból áll, s még Párizs ragadó forgatagában is oly tisztán és külön áll, mint egy bámuló gyermek, kinek álmai tisztább és magasabb régiókban járnak. Valami bűnbeesés előtti költészet ez.” Kettejüket a magyar és az európai irodalmi hagyo-mány örök példaként való elfogadása, a katolikus szemléletmód tisztelete és az erkölcsi alapokon való gondolkodás és cselekvés megbecsülése kötötte össze.

Sárközi György *Szépségek s fájdalmak anyasága* (1925) című versében egyrészt a bűnös emberi világ és az attól mentes isteni szféra találkozását fogalmazta meg lírai eszközökkel. Kiindulva Szűz Mária, Jézus anyja dilemmájából és lelki terhéből, ugyanakkor egyetemesen emberivé és üdvtörténetileg kozmikussá téve azt. „Ó, férfiméhben foganó élet, belémhulló varázsmagok, / Szépségek s fájdalmak anyasága, bűnös és boldog másállapot! / Ím, örök teherben, örök szégyenben hurcolom a titkos gyermeket, / Kinek már kinőtt minden foga, s kit világra szülni még nem lehet. // Csobogó holdsugarak fényében elnézem sokszor belső magam, / Mint bűnbeesett fiatal lány, dobogó szívvel és boldogan, / S holdnál sápadtabb félelemmel, mert tudom, hogy énbennem forog / A kisdéd, kiért megindul a csillag és útra kelnek a pásztorok.”

Csaknem két évtizeddel később a *Nyugat* utódlapjában, az Illyés Gyula és Schöpflin Aladár szerkesztette *Magyar Csillagban* közölt *Parancs* (1944) című költeménye kortörténetileg is érdekes. A zsidó származása miatt akkorra már megkülönböztetett és üldözött költő ebben a szövegben nemcsak az isteni tartalmakba – amelyeket a szövegben a „tisztá”, a „szó” és a „fény” szavak jelölnek – vetett végtelennek tetsző hitét, de a művészetéről, s annak örökkévalóságáról és erkölcsi följobbvalóságáról vallott meggyőződését is kifejezi, ezzel pedig szinte ars poeticává nemesíti versét. „Néha még hallok a titkos parancsot: / szóltam! Szavamnak adj emberi hangot! // S mint ki gázolva szembeszáll az árral, / hogy merítsen belőle egy pohárral, / s mint aki gyertyáját tűzvészbe mártja, / hogy kanócat meggyújtja éjszakára, // úgy küzdök egy pohárnyi tiszta szóért, / s tiszta fényért, egy szobárávaléért.”

Sárközinek nemzedéktársa és barátja volt a már említett Szerb Antal és Halász Gábor – a *Nyugat* vezető kritikus, nagyszerű író és irodalomtudományi kutató –, akik élete utolsó napjaiban is társai voltak. Az 1930-as évek közepén a népi írókkal, szociográfusokkal is kereste az együttműködési lehetőségeket, Illyés Gyulával és Erdei Ferencsel baráti kapcsolatot ápolva. A magyar nép – elsősorban a magyar parasztság – szociális helyzetével (ne feledjük: ez a „hárommillió koldus országának” korszaka, akik mindannyian szegényparaszti- és mezőgazdasági cselédsorban éltek) is foglalkozott. Ezen társadalmi jelenségek tudományos igényű, ugyanakkor szépírói eszköztárral való megfogalmazására és megjelentetésére indította meg a *Magyarország felfedezése* című sorozatot.

Ebben a szériában jelent meg Féja Géza író, szociográfus, kritikus, *Viharsarok* (1937) című, a Békés, Csongrád és Csanád vármegye földjéről és népéről szóló szociográfiája, amelynek szerzője jó pár évtizeddel később *Sárközi György emlékezete* című visszaemlékezésében, a *Kortárs* 1964. decemberi számában fogalmazta meg az alábbiakat Sárközi lírai világáról.

„A költemények pazar játéka mögé rejtező személyiségnek eleve három uralkodó vonását ismerhettük meg. Egyik a feltétlen igényesség: fölérzések, versvázak, kísérletek tömegét »égette el«, míg az óhajtott »egyhez«, helyesebben az »egyetlenhez« jutott, mivel minden versét úgy írta, mintha végső fohászt mondana. Halálos elszántasága ezért jelentette a legdúsabb életességet. Másik vonása a hajlíthatatlanság. Keménység, konokság, dac, ebben az esetben mindannyian kevesebbnek tetszenek ennél, mert szenvedély fűti őket. Sárközinek nem volt szüksége a szenvedély aszújára vagy vinkójára, hajthatatlanságát az etika izzása táplálta. Harmadik vonása, a szó szellemi és erkölcsi értelmében

gondolt arisztokratizmus. Nem ismertem kortársat, aki ennyire egyensúlyozta a szérenységet a méltósággal, és a nem csupán bátor, hanem ismét a szó legjobb értelmében gondolt előkelő emberi tartásból ilyen elszántsággal teremtett életformát. [...] Az üldözötés borzalmában Sárközi György vállalta az idő egész terhét, hagyta, hogy tiszta homlokára süssék a bélyeget. Legfőbb gondja ekkor is népének sorsa maradt. Nem keresett egyéni menekvést, tudatos mártírrá nőtt. Ha a kor Ecce homojára gondolok, mindig az ő arca merül fel bennem, egyre fényesebben.”

Sárközi az 1930-as évek második felében – mások mellett Gulyás Pállal és Németh Lászlóval együtt – a *Válasz* folyóirat szerkesztője volt, amely ugyan elsősorban a népi irodalom műhelyének számított, de egyáltalán nem csak egy zárt szerzői gárdát tudott magáénak. Így a népiektől oly távol álló alkotók is publikálhattak a lapban, mint például Hamvas Béla, vagy Szentkuthy Miklós.

Prozáíróként nagy teljesítménye a *Mint oldott kéve* (1936) című történelmi regénye, amelyből később hétrészes tévéfilmsorozatot készítettek Nemeskürty István forgatókönyve alapján, Révész György rendezésében (1983). A könyvben a hitével küzdő, valamint a politikai konfliktusoknak és az egyénnek a társadalomba való beilleszkedésének a problémájával szembesülő, ugyanakkor a magyar szabadság ügyéért harcoló tábori lelkész, báró Mednyánszky Cézár élet- és családtörténetét dolgozta föl fikcionálisan, de főhőse emlékiratait is alapul véve. Mednyánszky az 1848/49-es magyar szabadságharc olyan jelentős szereplője volt, hogy Than Mór *A kápolnai csata* című festményén meg is örökítette alakját, amint a szabadságért harcoló magyar honvédeket katolikus papi öltözetben vezeti és buzdítja.

Sárközi Dózsa Györgynek történelmi drámát szentelt (1939), míg saját kora emberének egyéni és társadalmi problémáiról regényt írt *Viola* (1935) címmel.

Radnóti Miklós a Violáról írott, *A középosztály tragédiája* címmel a *Szocializmus* 1935. júliusi számában megjelent kritikájában Sárközi társadalmi és pszichológiai jelenségek iránti fogékonyságát, problémaérzékenységét és éleslátását méltatta, kiemelve az alkotó prózanyelvében egyszerre jelenlévő szimbolizmust és naturalizmust.

Mint Radnóti írta: „Pontos, mondhatnám tanúskodó regény ez. Anyagát teljesen kezében tartó íróművész alkotása, kompozíció, melyben minden a helyén van. Az elromlott zár, a frakk és szőnyeg sorsa éppoly törvényszerű, mint a család tagjaié. És ez a törvényszerűség az, ami e sorokat drámaivá teszi. Nincs véletlen ebben a regényben, ahogy a család pusztulása sem az.

A virágmintás tapétájú hálószoba pontos leírásával kezdődik a regény, jelkép ez, de jelkép az is, hogy Viola a háromszobás lakás ebédlőjében alszik, a szülők hálószobája és a fiútestvérek szobája között. És ezzel a között-tel, férfitől és közösségtől érintetlen suta kis életével ház lesz, a család, mely használhatatlan és elpusztul a társadalmi harcban, a család, melynek tagjai tanácstalan lézengenek, míg a kényszer a harc vonalára nem dobja őket.

Sárközi György számára erőpróba volt ez a regény. Emelkedett és szimbolikussá nemesedő naturalizmusa gondos írásművészet. De Sárközi írói alkatából következik, hogy e regény után, a már elvégzett és remekül megoldott írói feladat után kísérletezni fog az új regény felé.”

Sárközi műfordítóként olasz és német nyelvből ültetett át magyarra szépirodalmi szövegeket. Többek között lefordította a *Faust* első részét, illetve Thomas Mann *József és testvérei* című monumentális tetralógiájának első kötetét. Illyés Gyula írta róla, *Ég s föld között* (1976) című válogatott verseinek bevezetésében: „Sárközi neve nemcsak egy költőt jelent, hanem egy magatartást is”. Ez a magatartás nem más, mint ragaszkodás a magyar irodalmi és kulturális hagyományhoz, tiszteletteljes föl vállalása a katolikus keresztény tradíciónak, valamint a szilárd etikai alapokon álló magyar és európai cselekvésformák képviselője.

Kortársi visszaemlékezésekben külsejét tekintve is angyalinak írják le az alakját, s költészetére utalva megkapta – éppen Babbitstól – az „angyali”, sőt az „arkangyali” jelzőt is. Felesége Molnár Márta (a huszadik század első felének ünnepezt szerzője, Molnár Ferenc és Vészi Margit újságíró, festőművész lánya) volt, aki fiának, Sárközi Mátyás 1956 óta Angliában élő, József Attila- és Kossuth-díjas írónak az édesanyja. Sárközi Márta az 1940-es évek második felében kísérletet tett a *Válasz* című folyóirat folytatására, azonban a kommunista diktatúra kiépülése és anyagi problémák miatt a lap csak rövid ideig jelenhetett meg.

Néhány héttel halála előtt barátjával, Halász Gáborral az alábbi szívszorítóan őszinte és kilátástalan hangvételű levelet írta a balfi lágerből Weöres Sándornak: „Kedves Sándor, most az egyszer nem irodalmi kérdésben fordulok hozzád, hanem nagyon súlyos egyéni kéréssel. Sánccunkára vagyok beosztva Balfon (Sopron mellett), otthontól és minden utánpótlástól elzárva. Velem volt Szerb Tóni is, de sajnos csak volt; tegnapelőtt temették el. Itt van Sárközi Gyuri is, aki majd csatlakozik kérésemhez: küldj valami pénzüsszeget kölcsönképpen, amit alkalomadtán majd visszafizetünk. A legjobb lenne persze a természetbeni segítség, élelmiszer, csak félek, hogy a csomag elvész, pénzt állítólag inkább közvetítenek. Ne haragudj, hogy ilyen kéréssel zaklatlak, de igazán a legvégsőkről van szó. Előre is hálás köszönettel ölel Halász Gábor. Sanyikám, de profundi ... Segíts rajtunk, ha lehet és ha tudsz. Ölel Sárközi Gyurka.”

Sárközi soraiban a „de profundis...” a magyarul *A mélységből kiáltok hozzád, Uram!* kezdetű bűnbánati zsoltárra való utalás. Ennek fényében különösen érdekes, hogy Sárközi első verse a *Nyugaton* a *Tizennyolc évesek zsoltára* című költeménye volt.

Sárközi György a *Nyugaton* második nemzedékének jelentős képviselője, a két világháború közötti magyarság szociális kérdéseinek megfigyelője és vizsgálója, a magyar történelem nagy problémáinak – elsősorban a nemzeti függetlenség kérdésének – értő bemutatója volt. Tragikus módon, miközben millió szállal kötődött a magyarsághoz és a katolicizmushoz, a származása miatt esett áldozatul a minden elemében keresztény- és magyarellenes náciizmusnak.

PÓDÖR GYÖRGY

VERSÉN DIDERGEK

József Attila emlékére

versén didergek szavaiban ázom
nem tegezem soha nem attilázom
úgy olvasom ahogy az meg lett írva
ökölbe szorítva kéz lellem sírva

világ sírköve már szívemet nyomja
szorongat a tépett emlékek szomja
ne feledjem evilágon van tanyám
szakadt érrel elvérezve halt anyám

egy életet élem az emlékének
egy életem volt apámért az ének
holt testvéreim három én vagyok még

ahol a jót beköpték mint húst a légy
és a reményt is átverték könnyedén
ott verssorokra hadd ejtsek könnyet én

*B. Tóth Klára:
Lehajlás a Földért*

SZUROMI RITA

ÜLÖK AZ ABLAKKAL SZEMBEN

Ülök az ablakkal szemben. Száz vagy ezer éve, talán évmilliók óta ülök így, az üvegszemek ráásítanak az éjszakára, a macska az ölemben pihen. A kávé a csészében gőzölög. Elfogyott a cukor.

Kaparom, áztatom kanállal, késsel, körömmel és kézzel a porcelán falát, ott vannak, de kapaszkodnak, mint a répa, melyet kihúztak, felemeltek, bejuttattak, összezúztak, atomjaikra hulltak, semmivé lettek, mégsem engednek. Legyőzött. Éppen olyan tehetetlenül ülök itt, mint amikor megérkeztek az első tudósítások a várost éjszaka halottakkal elhagyó mentőautókról, s eltűnt az ember arca, mert maszk takarta és jött az üzenet, ne gyere be. Akkor is így ültem, amikor a kisgyermek hátán táskájával biciklijén elvágódott – háború. Nem én írom többé a történelmet, rajta vagyok lapjain, bekerülök könyvtárakba, egyenesen tart a gerinc, kötése újabb és újabb századokhoz láncol.

Vissza kellene bújnom a meleg ágyba, elrejtőzni a takarók fogságában, összegömbölyödni, mint gyermek az anyaméhben, öntudatlanul csak hallgatni, hogy lélegzem, élek, sejtjeimben nem lüktet a múlt, agyam üres, életem testtelen, nem vagyok sem száz, sem ezeréves, évmilliók bennem nem írnak történelmet, s nem foglalkozom olyan aprósággal, mint a cukor.

Üveges tekintettel bámulom az üres porcelánt, falhoz vágni, összetörni, darabokra zúzni, hogy ne lássalak, érezzelek, életem tabula rasa legyen, hogy képes legyek a szekrényben rendet rakni, a könyveket újra rendezni, hinni abban, hogy Babits nem beteg, Tatjana nem ír újabb szomorú levelet és Aletta van der Maet nem a házsongrádi temetőben pihen – egyszer rend lesz és minden kerek. Üvölteni szeretnék, hogy hangom elnyomja a tengert, vulkánok moraját, a metró zúgását, az embertömeg zaját, a pokol összes bugyrát, hogy figyelj rám, mert atomjaira esett a világ, nincsenek többé emberek, sem érzések, sem szavak, nincs semmi, ami összeköti a fényt a sötéttel, a fagyot a napfényvel – nekünk csak vakság és tudatlanság, önnön sorsunk elfogadása marad.

Nem történt semmi. Ülök az ablakkal szemben. A macska még mindig az ölemben pihen. S elfogyott a cukor.

TARI ISTVÁN

FÜVES MÁR

Színes árnyakat tapaszt
falat karmolászva
ez a barka a malaszt
kibomló világa
Lobot vető partszakasz
szemed csillogása
puha fészkebe ragaszt
locsolkodna máma
Vizet rázva elinal
e dal nemsokára
Ragtapaszos bakarasz
füves már tojása

FÖLTÁMADT

Duzzadó kéreg
védené hitem
húsvéti fészkek
tövében pihen
Figyeld a rügyet!
És maradj csöndben
Pöttöm kertünkben
valaki üget
Föltámadt szélben
süvölt sóhaja
sárga fényekkel
árad a haja
Csimpaszkodj bele!
Tele a keze
kacajával pont
leveleket bont

SZAFIÁN ZSUZSANNA

ERRŐL NEM BESZÉLÜNK

Hírvivő magyar lány a Bánságból
(részlet)

Hogyan is kezdődött? Temesvári tartózkodásom talán harmadik hetében történt az első eset, ami még csak a kezdetek kezdete volt.

Éltem az ifjúság önfeledt pillanatait, gyűjtöttem magam köré a barátnőket. Főként a banki gyakornokokból, volt iskolatársakból, ismerős családok lányaiból adódott ki a baráti kör. De ha közel került hozzám valaki, bármilyen rétegből származott is, azt barátomná fogadtam. Sokan furcsállták, talán el is ítélték ezt. De én nem törődtem ezekkel a véleményekkel. Fiatal voltam és szabad.

Az egyik barátnőm révén, aki a helyi textilgyárban dolgozott, ismertem meg Gróza Péter lányát, aki szintén ott volt alkalmazott, édesapja pedig a gyár részvényese. Kedves, művelt férfiú volt, Magyarországon végezte a jogot, kiváló eredménnyel. Olykor-olykor fagylaltozni vitt bennünket a Lloyd soron lévő kaszinó cukrászdájába.

Tudjuk azonban, hogy Hitler 1939. szeptember elsején lerohanta Lengyelországot. Aki tehetett, a lengyelek közül, az menekült. Sokan indultak dél felé, Temesvárra is. Ekkor történt, hogy az egyik kollégám, a nagy sportember, kiválóan teniszező Picus nővérem ismerőse megszólított.

– Kedves Ágnes, gondolkozott már azon, miben tudna segíteni a lengyel menekülteknek? Az ön városa, Detta nagyon közel van a határhoz.

Meglepődtem. Nem is annyira a kérdésen, hanem azon, hogy hozzám fordult, felnőttnak kezelt. Egy pillanatig talán tétozáztam, de aztán határozott lettem. Hiszen éppen erre vágytam! Hogy önálló és hasznos legyek, ahogyan azt a szüleimtől és a testvéreimtől láttam.

– Megbeszéltem az édesapámmal, hogy mit is tehetnénk – válaszoltam komolyan.

– De kérem, erről ne beszéljen senkinek!

Természetesen! – mondtam, s azonnal eszembe villant a kisgyermekkoromban mélyen rögzült szabály: „Erről nem beszélünk!”

Mi volt az első nagy feladat? A báli szezonnal kezdődött, 1940 elején. Az erdélyi Slachta Margit által vezetett rend, „a szürke nővérek rendje” volt a szervező. Legfőbb célul – a hitre nevelés mellett – a magyarság megtartását tűzték ki. Mint elsőbálos, hasonló korú társaimmal együtt, stilizált magyaros ruhában, kis csizmában jelentünk meg. A fényképész ekkor tette a kirakatába a „magyar ruhás” képemet.

Ez volt a kezdet. Egy hét múlva tartották a „nagy” magyar bált minden társadalmi réteg számára, együtt. A városban ekkor már nagyon feszült volt a hangulat. Már meg-

történt az első bécsi döntés. A német ajkúak, szászok, svábok közül sokan kitették a horogkeresztet a házukra.

A bálban estélyi ruhában jelentek meg a hölgyek. Én is kaptam egy gyönyörű kék selyemruhát, amelyben pompásan éreztem magam. Ma is őrzöm még: ez volt az első „igazi” báli ruhám, s ez lett az utolsó is egyben. Ez volt az ifjúság.

Nővérem gyönyörű pártát is készített magának, amelyen a világ országainak színei voltak. A piros–sárga–kék a román zászló, de a piros–fehér–zöld a magyar. Csak megfelelően kellett párosítani őket.

Az éber csendőrség figyelmét azonban nem kerülte el. Leállították a bált, leintették a zenét: a nővérem vetkőzzön le. Majd otthon, mondta ő. Hazakísérték, édesapámnak pedig be kellett mennie Temesvárra, hogy tisztázza magát, illetve a lányát.

Mégis, ezen a báli éjszakán sikerült Ódi bátyámat átjuttatni Magyarországra. A bál alibit szolgáltatott számára. Kedélyesen táncoltatta a hölgyeket, majd az éjféli szünetben elhagyta a báltermet néhány társával. Átöltöztek, és gyalog mentek át a határon.

Miért kellett átszöknie? Egyre szigorúbbá vált a helyzet, otthonról már nem lehetett telefonálni, jöttek a behívók a munkaszolgálatra. Hogy ez mit jelent, arról pontos információink voltak. 1939-től ugyanis az úgynevezett Károly-vonalat építették a románok Szatmárnémetitől Aradig. A Károly-vonal a magyar áttörés ellen – ettől nagyon tartottak – készült, ám a románok fegyverei használhatatlanok voltak. Mégis, ha harcra került volna a sor, akkor magyarok harcoltak volna magyarok ellen.

TURAI LAURA

ANYA(G)

fátylak mindenütt
sűrűsödő anyag ez a nap
agyagpakolással színterén
nem koppan a csend
csak kirajzol téged
az aggódások zátonyán
mobil a lét, hiába
mered a penge
a mindenség lábnyomán

DIÓSZEGI SZABÓ PÁL

BOLDOGSÁGUNK

– hat leoninus –

Boldogságunk...
árva madárként,
várt a magasban!

Egymást kértük,
vágytuk... elérjük:
tűz-pirosabban!

Boldogságunk...
– titka hazugság! –
minden alakban

bújik hozzánk,
tűr, mosolyog ránk,
mind igazabban...

Boldogságunk?
Reggeli ágyunk...
rejtő az ajtó...

Bennünk kondul
nappal a szívünk.

SIPOS ENDRE

ETÜDÖK

Gyermekkori emlékeid
titokzatos barlangok.
Újra és újra visszatérő
dallamok lüktetnek benned.
Ősök szellemei szólítanak,
mélységbe vonszolnak.

Sziklára építve,
vagy levegőbe karcolva,
mindkettő vagy egyik sem.
Lelkesedve vagy
lelketlenül.
Álmélkodva
jelenbe rekedten, vagy
múltba rándultan
szemlélődni:
az utolsó alkonyatban.

Áll az óra,
az idő halad.
Halkan
múltamból a jövőmbe
zuhanok.
Kikerülve a jelent.
Így merengek.

Képeimen keresem
a helyeket,
ahol megpihenhetek.
Nem tudom belakni
a földet s a vizeket.
Élégedetlenül libegek.
Az egyik súlyponton
tüzet gyújtok.
Menedéket keresek.

A tudósok agresszív mosolyában,
a mértéktelen fogyasztók
hangos tömegében,
a gondolatok elapadnak,
miközben
magányos költők
rikoltozását hallod.

GAZDAG VILMOS

A BEREGSZÁSZI JÁRÁS MINDENNAPJAI

Az 1950-es évek sajtóanyagai alapján

A 20. századi magyar sajtóanyagok történelmi forrásként való kezelhetőségét sokan vitatják, ugyanakkor azt mindenképp szem előtt kell tartani, hogy a sajtó, fontos szerepet tölthet be a modern koresemények vizsgálatában, mivel a megjelenő írások tanulmányozása lehetővé teszi a változó közvélemény árnyaltabb megismerését, illetve olyan kisebb horderejű, esetleg regionális érdekeltségű események feltárását is, amelyekről csak a sajtó őrzött meg bővebb információt.

A sajtóanyagok nyelvészeti forrásként való használata kevésbé problematikus. A szakemberek többsége egyetért abban, hogy a sajtónyelv a nyelvhasználat olyan tükré, amelyben a nyelvi változások szinte azon nyomban tetten érhetők és figyelemmel kísérhetők. A helyi sajtótermékek anyagainak áttekintése fontos információkkal szolgálhat a nyelvhasználat alakulása és sajátosságai kapcsán azon időszakok vonatkozásában, amelyekre a beszélt nyelv vizsgálatát hanganyagok hiányában nem áll módunkban vizsgálni.

Jelen írásunkban a Beregszászi járás (vagy ahogyan akkor nevezték Berehovái kerület) hivatalos pártlapja, azaz a *Vörös Zászló* 1950-es években megjelent lapszámai áttekintése révén az írásokban megjelenő nyelvi sajátosságokat, különös tekintettel a szovjet rendszer azóta már archaizálódott neologizmusait, illetve az akkor meghonosodott orosz és ukrán kölcsönszavakat kívánjuk bemutatni. Ugyanakkor a kutatási folyamat során természetesen nem hagyhattuk figyelmen kívül a korszakban lezajló politikai, kulturális, gazdasági, kereskedelmi és technológiai folyamatokat sem, melyek azon túl, hogy komoly hatást gyakoroltak az akkor élők mindennapjaira, mára már néprajzi és nyelvi, nyelvészeti szempontból is értékes információkat hordoznak magukon.

*

A helyi sajtó szerepe mindig is kiemelkedő jelentőségűnek számított a tömegtájékoztatásban, hiszen az embereket a nemzetközi, illetve országos jelentőségű események mellett a közvetlen környezetükben történő események is aktívan foglalkoztatják. Az 1950-es évek vonatkozásában ez talán még hangsúlyosabban volt jelen, hiszen a tömegtájékoztatás a Beregszászi járás területén ekkor még lényegében csak az írott sajtótermékeken keresztül

történt. Ugyanakkor a korszakban megjelenő írások kapcsán fontos lehet azt is tudatosítani, hogy a sajtónak az államapparátus döntéseinek és céljainak közvetítését és bizonyos mértékű népszerűsítését is el kellett látnia. Így talán az sem tekinthető meglepőnek, hogy a kerületi lap hasábjain beszámoltak a járás oktatásával, gazdaságával, technikai és kulturális életével kapcsolatos eseményekről is. A továbbiakban ezekből az írásokból szemezgetve megpróbálunk egy általános korszakrajzot rajzolni az 1950-es évek főbb eseményeiből, kiemelt hangsúlyt fektetve a változásokra, vagy a változásokat sürgető hiányosságokra.

Oktatásügy. A korszak során az intézményi keretek között folyó oktatás országos és regionális szinten is egyre fontosabb szerephez jutott, s ezt az oktatói gárdát érintő minőségjavulás is jól tükrözi. Például 1958-ban a Beregszászi járás területén, azaz A kerületben 800 tanító van, melyek közül 101 felsőiskolai végzettséggel rendelkezik. [VZ (= itt és az írásban végig: *Vörös Zászló*), 1958.08.20./99. szám 2. old.]. Az iskolai élet, illetve a tananyag-tartalom azonban még szoros kapcsolatban volt (próbált maradni) a közösség körében elsődleges szerepkört betöltő mezőgazdasági tevékenységekkel. Ennek egyik szegmensként a diákok ehhez kapcsolódó tudással is gyarapodtak a tanóráik során: Kerületünk iskoláiban a természetrajzi órákon célszerűn volna megtanítani a tanulókat a szemzésre. Hiszen eddig jóformán csak a hasításon oltásra tanították őket. [VZ, 1958.08.13./96. szám 3. old.]. Ezen túl a nyári időszakban a diákok aktívan bekapcsolódtak a kolhozokban folyó mezőgazdasági munkálatokba is: Kalinics elvtárs, a szvobodai középiskola tanítói komszomszervezetének titkára arról számolt be, hogy a nyári szünetben az iskola összes felső osztályos tanulója a kolhozban dolgozik. [VZ, 1958.08.10./95. szám 2. old.].

Mezőgazdaság és kolhozélet. A diákok által nyújtotta humán munkaerőre a fokozódó gazdasági verseny közepette, még a gyors ütemben végbemenő gépesítés mellett is szükség volt: Traktor vontatta automatizált terményrakodó, univerzális aratógép és függesztett veremtakaró gép [VZ, 1958.08.8./94. szám 1. old.] is a kolhozokban folyó munka gyorsítását és könnyítését kívánta szolgálni. Ugyanakkor továbbra is voltak például olyan munkálatok, amelyeket kézi erővel végeztek, sok kolhozban ilyen volt például a kaszálás is: Naponta 30 kaszás 18 hektárt kaszál le a kaszálásra kijelölt 60 hektárból. [VZ, 1958.08.1./91. szám 3. old.]. A dolgozókat a kolhoz vezetése általában bizonyos mértékű pluszbérezéssel is motiválta: Mindenki szívesen dolgozik ezen a részlegen, hiszen minden tonna siló jután 5 rubel pótdíjazásban részesül. [VZ, 1958.08.8./94. szám 3. old.].

A termelési versenyekben való sikerek eléréseért folyamatosak voltak a különböző kísérleti eljárások is: Cirkot eddig takarmánytermesztésre nem használtunk. Azt azonban tudjuk róla, hogy takarmányértéke elmarad a kukoricáé mögött. Hogy takarmányértékét növeljük, kísérletképpen egy részlegen szójababbal keverve vetettük el. Hektáronként 20 kg cirokmaghoz 30 szójababot kevertünk. Bízunk benne, hogy 100 mázsánál több zöldmasszát érünk el hektáronként. [VZ, 1958.08.1./91. szám 3. old.], s egyre nagyobb szerephez jutott a növényvédelem is: Sikerült sokszáz vegyi anyagból vegyületeket előállítani, hogy végül megtaláljuk a hatékony «Kijev 20–35» jelzésű zsisziket pusztító készítményt. [VZ, 1958.08.3./92. szám 1. old.].

A munkafolyamatok során minden erőforrást maximálisan igyekeztek kihasználni, a gépeket kezelő személyzet váltásban dolgozott: Mezőinken beért a zabosbükköny, a napraforgó, silózásra alkalmas lett a kukorica is. Sok munkája van Ilnicki Péter kombajnvezetőnek betakarításán. Koncz Géza és Biró Géza traktoristák két váltásban dolgoznak a gép

vontatásánál, hogy a kombájn egy percre se vesztegeljen. [VZ, 1958.08.6./93. szám 3. old.], a gépesítés mellett növelték a munkások által végzendő feladatok mennyiségét: Figyelembe véve, hogy az utóbbi évek során az istállókban gépesítettük a víz, a takarmány és a trágya szállítását, növeltük az egy munkaerőre eső feladatot is. [VZ, 1958.08.24./101. szám 3. old.]

Ipari termelés. A kolhozokban megtermelt zöldség és gyümölcsmennyiség, valamint az ugyancsak jelentős szereppel bíró állattenyésztés természetesen az ipari feldolgozást is szükségsszerűvé tette. A járás területén az 50-es években igen sokrétű ipari tevékenység folyt: feldolgozták például a kolhozokban termesztett dohányt: Az üzem ebben az évben a kerület dohánytermesztőitől 1100 tonna dohányt fog átvenni. [VZ, 1958.08.20./99. szám 2. old.], szőlőt: a Muzsalyi szőlőszovhozban 1958-ban a feldolgozásra váró 2 ezer tonna szőlőt fajtánként fogják átvenni, hogy azokból minél több márkás pezsgőt és jó minőségű asztali bort tudjanak előállítani. [VZ, 1958.08.13./96. szám 2. old.], a kolhozokból beérkező tejet: A beregszászi sajtgyár vajkészítő műhelyében nagy teljesítőképességű vajkészítő gépet szereltek fel. [...] A munkások váltásonként jelenleg 15–20 mázsa vajat készítenek. [VZ, 1958.08.22./100. szám 2. old.], illetve a vágásra szánt jószágállomány jelentős részét is: A munkások nap mint nap 10 féle kolbászt, vagdaltpecsenyét, húst szolgáltatnak az üzleteknek, falatozóknak és éttermeknek. [VZ, 1958.08.20./99. (1552) sz., 2. o.]. Az ipari termelés más ágazatokat is érintett. Megtudhatjuk például azt, hogy az élelmiszeripari kombinátus dolgozói által végzett munka eredményeképpen minden nap átlag 4 mázsa cukorka, ugyanannyi keksz és több mint 1 mázsa töltött ostya készül a műhelyben. [VZ, 1958.08.1./91. szám 2. old.], illetve azt is, hogy Lelkesen dolgoznak az artel munkásai. A verseny élenjáróitól véve példát, jó eredményeket érnek el a kárpitosműhely, a cipész-, szabó- és más műhelyek kollektívái. [VZ, 1958.08.13./96. szám 2. old.]

Kulturális élet és szórakozás. Attól eltekintve, hogy a fejlődésbeli eredmények minden vonatkozását megpróbálták a szovjet propaganda eszközéül felhasználni, információkat kaphatunk arról is, hogy miként változott meg a helyi közösségek élete. A járás területén található Kovászó település kapcsán például az alábbiakat olvashatjuk: Kvaszovó lakosainak fele új, tágas házakba költözött. A szovjet rendszer segítségével klub, könyvtár, iskola, óvoda és felcserállomás épült nálunk. [...] Jómódban élnek kolhozistáink. [...] Nem csoda, hogy majdnem minden házban van kerékpár, rádió, sőt fényképezőgép és motorkerékpár is. [VZ, 1958.08.10./95. szám 4. old.]

A korszak szellemének megfelelő „jómód” elérése természetesen azzal is társult, hogy egyre nagyobb igény mutatkozott a kultúra elérésére. Ezt elsősorban a könyvtárak próbálták kielégíteni, jól mutatja ezt a tendenciát például az, hogy 1958-ban a beregszászi városi könyvtárnak 2300 olvasója volt. [VZ, 1958.08.22./100. szám 2. old.] Ezen túl a kolhozoknál, például Benében is, rádióállomások is működtek: A kolhozi rádióközpont rendszeresen közli a falu híreit. [VZ, 1958.08.15./97. szám 1. old.], illetve több településen megjelentek a mozik is: Beregszászban szélesvásznú mozi van! Melynek újszerűségét az alábbiak adják: Ez nem csak annak köszönhető, hogy az emberek és az összes tárgyak a széles vásznon sokkal nagyobbak, mint ahogy azt már megszoktuk, hanem a hangszórók különleges elhelyezésének is. A hangszórók nemcsak elől, hanem magában a teremben is vannak. [VZ, 1958.08.13./96. szám 2. old.] A kulturális élet egyik összetevőjeként tekinthetünk a sportolásra is, mely ebben az időszakban nyilván egyfajta propagandaeszköz is volt: Jelenleg kerületünkben 40 sportkollektíva van, vagyis tízszer több, mint a szovjet rendszer előtt.

A falusi sportkollektívák száma 31, ezek 2870 sportolót egyesítenek magukban. [VZ, 1958.08.24./101. szám, 2. old.]

Hiányosságok és megoldandó problémák. Az újságban – nem az államapparátus működésére vonatkozóan, – de a kritikai vonatkozású írások is rendre helyet kaptak. A legnagyobb számban talán azokkal az írásokkal találkozhatunk, amelyek a helyi politikai nevelés folyamatában megmutatkozó hiányosságokat egyfajta negatív példaként mutatják be: Tavaly a pártoktatás hálózatában hiányosságok is voltak, így például, egyes körökben, melyekben az ipar és a mezőgazdaság üzemgazdaságtanát tanulmányozták, a propagandisták gyakran csak a gyakorlatra fordítottak figyelmet, elméletileg nem alapozták meg kellőképpen állításait. [VZ, 1958.08.6./93. szám 1. old.]

Természetesen a korszak bővelkedett a különféle hiányosságokban, melyekre gyakorlata az újságban is felhívták az olvasók figyelmét. A gazdasági élet hátráltatójaként mutatták be például az óvodai nevelés hiányát: Szvobboda-Bakoson sok kisgyermekes kolhozistánó van. Falunkban még sincs sem bölcsőde, sem óvoda. Gyermekeinket nem merjük otthon hagyni, mert félünk, hogy valamilyen szerencsétlenség történik velük. Játás közben felgyújthatják a házat, autó alá kerülhetnek stb. Vajon dolgozhat-e nyugodtan egy anya, ha nem tudja, mit csinál gyermeke odahaza? [VZ, 1958.08.01/91. szám 3. old.], illetve a kenyérellátás akadozó voltát is: Az üzletbe sokszor napokon keresztül nem hoznak kenyeret, vagy ha hoznak is, igen keveset. A kolhozistánók kénytelenek otthon maradni kenyeret sütni, vagy pedig a városba menni érte. Természetesen ez rossz hatással van a mezőgazdasági munkálatok menetére. [VZ, 1958.08.1./91. szám 3. old.], vagy más élelmiszerek elérhetőségét: Javaslatokat tettek, hogy olyan közszükségleti cikkekből, mint élesztő, ecet stb. nagyobb készlet álljon a lakosság rendelkezésére. [VZ, 1958.08.10./95. szám 4. old.] De komoly problémaként került bemutatásra a közvilágítás hiányossága is: Különösen elhanyagolt állapotban vannak a Kisállomás és a Vásártér közelében lévő utcák. [...] Meg kell most jegyezni, hogy ezeket az utcákat roszzsul világítják meg. Így például a Gyár, Munkás, Nap és Kolhoz utcában egyáltalán nincs villanyvilágítás. [VZ, 1958.08.1./91. szám 3. old.]

*

Amint azt fentebb már említettük pártvezetés a politikai célok elérését biztosítandó kisa-játított minden információforrást a külvilág felé, és a véleménynyilvánítást is monopoli-zálta. Egy fiktív világrépet építettek fel, amellyel az embereknek azonosulniuk kellett, vagy úgy kellett tenniük, mintha egyetértenének. Bár a szovjethatalom mindenféle nem-zetiségi-etnikai megkülönböztetés nélkül tevékenykedett polgárai kulturális színvonalának emelésén, amihez természetesen az is hozzájárult, hogy számos nemzetiség számára enge-délyezve volt az anyanyelvi oktatás.

Ugyanakkor mindez a lenini nemzetiségi politika felszíni rétege volt: egyrészt a szov-jet demokráciát hivatott szimbolizálni, másrészt a kommunista pártpropaganda céljait szolgálta. A szovjet kommunizmus a pártnak az állam feletti és az államnak a társadalom feletti teljes ellenőrzésére épült. A hatalom legitimitásának igazolása érdekében hatalmas energiákat fordítottak a vezér-, vagy Lenin-kultusz kialakítására és a Szovjetunió népsze-rűsítésére. Óriási példányszámban jelentették meg szovjet írók, költők, tudósok, propagan-

disták műveit, s a politikai-ideológiával voltak átítatva a korszakban megjelenő sajtótermékek is, különös tekintetek a kolhozoknál életre hívott pártlapok. A kulturális-felvilágosító munka sikerének egyik biztosítéka az volt, hogy ebben a munkában maga a lakosság is részt vett a szovjeteken, a szakszervezeteken, a Komszomolon, a nők szervezetein és a dolgozók önkéntes szervezetein keresztül.

A szovjet rendszer legfontosabb célja az emberek átnevelése volt, ezért az egész lakosságot (még a felnőtteket is) különböző iskolákba, tanfolyamokra küldték, hogy megtanulják az új eszmerendszert. Az eszmék terjesztését természetesen a szovjet kommunista rendszer sajátos, illetve speciálisan erre a célra életre hívott intézmény- és szervezethálózatai látták el, s mint ilyenek értelemszerűen új, vagy legalábbis új jelentéstartalommal bővült megnevezéseket kaptak. Ezek közül a legmagasabb szinten működő szervezet talán a Szovjet Kommunista Párt Központi Bizottságának végrehajtó szerveként 1919-ben létrehozott és működtetett politbüro (illetve politbüro alakváltozatban is) (or. политбюро → политическое бюро) volt. A kommunista országokban általánosan is ismert és azonos jelentéstartalommal bíró kifejezés. A politbüro a Szovjetunió legfőbb hatalmi intézménye, az állami és pártélet igazi irányítója és kontrollálója. Hatalmának folyamatos kiterjedése gyakorlatilag már Lenin életében megindult, annak a pusztá ténynek köszönhetően, hogy élén az ekkor még csak az egyik legambiciózusabb bolsevik vezetőnek tekinthető Sztálin állt, aki épp ezért ezt a hivatalt használta fel céljai elérésére (Sinkovics 1999: 122). Így természetesen nem meglepő az sem, hogy az elnevezéssel a kárpátaljai magyarságnak szóló korabeli sajtótermékek hasábjain is találkozunk. Pl. A dobogó mögött, a lejtős töltésen, virágzó sárgaliliomok szolgáltattak ünnepi keretet a szovjet nép vezérei — a politbüro tagjai arcképeinek. [VZ, 1951.07.07./53. szám 4. old.].

A pártideológia terjesztésében komoly szerepet játszott a Lenin által megálmodott Össz-szövetségi Lenini Kommunista Ifjúsági Szövetség is, amely az oktató-nevelő munka minden területén hathatós segítséget kellett volna, hogy nyújtson a pedagógusoknak. Pl. Mucsicska Sándor nem az egyedüli fiatal munkás a ruhagyárban, akit a komszomol nevelt élenjáró munkássá, érett, öntudatos, lelkes hazafivá, kommunistává. [VZ, 1956.07.25./71. szám 1. old.].

Az eszmei nevelés szempontjából ugyancsak kiemelkedő szerep jutott az egyes településeken működő kolhozok vezető feladatait ellátó, illetve a település más tanult személyeiből társadalmi (valójában politikai és központilag irányított) alapokon szerveződő előadói csoportoknak, azaz a lektóriumoknak is, melyek a kommunizmus szellemiségének terjesztésében játszott szerepük mellett az egymással való folyamatos versengés egyik szegmenséként kerültek értékelésre. Az előadói csoportok elsődleges feladata, a lentebb ismertetett politikolákhhoz és agitkollektívákhoz hasonlóan, a kolhoz munkások általános műveltségének a növelése volt, amelyet a sokszínű előadássorozatok megtartása révén kívántak biztosítani: Berényi elvtárs úgy szervezte meg a falusi lektórium munkáját, hogy rendszeresen tartssanak előadásokat természettudományi, mezőgazdasági és politikai témákról. [VZ, 1955.09.22./76. szám, 2. old.].

A lektóriumok legfontosabb szerepe valójában azonban a propagandamunka, a párthűség kialakítása, illetve a kommunista eszmék terjesztése, valamint a szovjet dicsőség és a munkában való minél jobb előmenetelre való buzdítás volt: Az agitkollektíva, a falusi lektórium, a kulturfelvilágosító intézmények, a komszomolszervezet és női tanács egész munkáját a

dolgozók nevelésére, a gazdasági feladatok teljesítésére irányítjuk. [VZ, 1953.11.15./93. szám, 2. old]. A lektóriumok a pártszellemiség terjesztése mellett természetesen gazdasági és tudományos előadások fórumaként is funkcionáltak: A falusi lektórium tagjai előadásokat tartanak a kukorica négyzetes fészekrendszerű termesztéséről. [VZ, 1954.04.25/33. szám, 3. old.]. A lektóriumok sikeres működését, a felsőbb nyomás helyett a hallgatóság szellemi fejlődés iránti igényével próbálták igazolni: Most már elegendő kifüggeszteni a klubban a lektórium munkatervét, amelyben feltüntetjük az előadó nevét, az előadás címét, időpontját és a nagyszámú hallgatóság biztosítva van. [VZ, 1952.02.17./15. szám, 2. old.].

A kommunizmus eszméinek terjesztésében hathatós szerepe volt a párt-, illetve politiskolák létrehozásának is. A politikai nevelés e korszakban való fontosságát jól tükrözi az is, hogy „Ungváron 1960-ra az agitátorok 122 politiskolát és 112 elméleti szemináriumot hoztak létre, s ekkor a városban 5185 ember részesült, akikből 2222 kommunista volt” (Bodnár 2015: 170). Ezen iskolák legfontosabb célja az általános műveltség terjesztése mellett a politikai eszmék minél jobb elfogadtatása. Pl. A pártszervezet büroja nagy figyelmet fordít a komszomoltagok eszmei nevelésére és segítette a komszomolbizottságnak két újabb politiskola megszervezésében, amelyek vezetésével Morgenthal és Filip elvtársakat, tapasztalt propagandistákat bízta meg. [VZ, 1952.01.13./5. szám 2. old.]. A falusi lakosság körében a tömegpolitika terjesztése a kollektívába szerveződött agitátorok segítségével valósulhatott meg. Az agitkollektíva feladatkörébe tartozott a kommunista eszmék, politikai ismeretek terjesztése a lakosság körében, és az aktív kultúrmunka a dolgozók között (Bodnár 2015: 164–165). Pl. Iskolánk tanítói kivétel nélkül kiveszik részüket a falusi kultúrintézmények és az agitkollektíva munkájából. [VZ, 1953.03.15./23. szám 2. old.]. A kulturális élet terén elsősorban a megfelelő ideológiai felkészültséget hangsúlyozták. Számos rendezvény bemutatása kapcsán megjelent a népek egyenjogúságának, a szovjet kultúra nagyságának (melynek kereteit, mint tudjuk a párt határozta meg) gondolata. A népművelés egyik eszköze a falusi klubok, művelődési házak megteremtése (Bodnár 2014: 256), illetve kolhozok különböző egységeinél, valamint az egyes munkafolyamatoknál is megjelenő agitációs és kultúrfelvilágosító feladatokat is ellátó színjátszó és énekszervezetek, azaz az agitkultbrigád-ok létrehozása és aktív működtetése. Az ilyen alakulatok szerveződéséről és működéséről számos korabeli híradásban olvashatunk: Munkánk megjavítása érdekében kidolgoztuk az aratás idején a pártszervezet által végzendő munka tervét, amelyben előírtuk előadások, beszédek, újságfelolvasások tartását, a falújság és harcilapok rendszeres kibocsátását, az agitkultbrigád fellépését a mezőn. [VZ, 1954.07.04./53. szám 2. old.]. Az újság hasábjain megjelenő írások a szovjet eszme terjesztésének okán ugyancsak hangsúlyozzák az agitkultbrigádok szellemi nevelés terén folytatott tevékenységének a fontosságát: Pl. Az agitkultbrigád a dolgozók kommunista szellemben való nevelésének, a lusták elleni, a munka iránti szocialista magatartásért folytatott harc egyik fontos formája. [VZ, 1952.05.11./40. szám 3. old.].

*

A szovjet éra, és ezzel együtt kolhozrendszer is komoly nyelvi hatást gyakorolt a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatára. A pártvezetés a „szovjet ember” megteremtésén fáradozva igyekezett mindent az irányítása alá vonni, szóljon ez akár a közéletéről, akár az

állampolgárok kikapcsolódási lehetőségeiről. Ugyanez volt érvényes természetesen a mezőgazdasági és ipari tevékenységekre is. Itt a pártvezetés a folyamatos versengés szellemiségében igyekezett minél kiválóbb eredményeket elérni, bebizonyítani mindenki számára, hogy mindig lehetőség van a jobb eredmények elérésére. Az ideológiai és gazdasági hatás természetesen nemcsak az emberek mindennapjait hatották át, de megmutatkoztak a nyelvhasználatukban is. Számos olyan új fogalom, használati tárgy, munkafolyamat, foglalkozás született ekkor, amelynek új nevet kellett adni, s amely a kisebbségek, s így a kárpátaljai magyarság nyelvhasználatában is ekvivalens nélküli szóként, közvetlen kölcsönzés formájában került meghonosodásra. Az ekkor megjelenő, s a magyarok által is használt kolhozspecifikus orosz/ukrán neologizmusok a rendszer megszűnésével historizmusokká váltak.

KRÁNITZ LAURA

ESŐS ADAGIO

esik az eső
lassan
csendesen
az ablak
párás
fénye
szűri
ami kint rekedt
lomhán kúszik
a lépés
ütemet fékez
a légzés
a képzelet útja
hová vezet
ki tudja
visszatérő
dallama
ringat

nemsokára
virrad

PÉTER ERIKA

BÁBEL TORONYHÁZA

Milyen világ ez,
hol irigységből betonozott
fal osztja meg a telkeket,
az egymás köré épített
szó-barikádokat
nem bontja le senki,
s tragédiánkat harsány
statisztasereg ünnepele?

E lázongó toronyra
rövidlátón
hunyorog a nap,
és gyilkos sugarakat
lővell le a földre.

Végzetül
te is robot leszel,
amely megáll,
ha lemerül
az elem.

*Kron Zsuzsa:
Nagyvárosi magány*

BOTOS KATALIN

GONDOLATOK A HAGYOMÁNYRÓL

Ház, haza, család, otthon... Ház – házasság... Aki megnősül vagy férjhez megy, házasságot köt. Vajon a házasság valóban jelent házat is? Régi világban – tanúsítja ezt a népi építészet – a falusi portákon volt kis ház – nagy ház. A fiatal házások mentek a kis házba. Aztán helycsere következett be. Idős korban az öregek laktak ott, a még aktív korúak pedig, a gyerekekkel, a nagy házban.

Aki házasságot köt, még nem alapított családot. Ha megszületik a gyerek, azt mondják vidéken, családja lett... Hány családod van? – kérdezik tán még ma is. Kettő? Három? Bár lehet, hogy napjainkra kikopott ez a kifejezés. A házaspárból a gyerekekkel, gyerekekkel válik család. Akinek érthetően, önálló lakóterre lenne szüksége. Házza. Mennyi nyomorúságnak forrása, amikor anyós-após házába kell költöznie az új asszonynak, adott esetben, a férjnek. Sok súrlódás forrásává válik. Nálunk négy generáció élt együtt, viszonylag békében. Csak évtizedek múlva vallotta be a férjem, milyen nehéz volt elviselnie a konyhában is cigarettázó anyósát... „Nem szerettem a spenótot cigarettahamuvál”.

Ma már többnyire albréletet jelent a külön költözés. Nagyon nehéz saját otthonra szert tenni. Pedig az önállósulás vágya erős a fiatalokban. Érthető ez. De a tolerancia sokkal kevesebb a mai társadalomban. Ennek egyik oka, hogy későn köttetnek meg a házasságok. Amikor kiforrott személyiségeknek kell egymáshoz illeszkedniük, az összecsiszolódás nem kevés konfliktussal jár. Még a külön lakás sem biztosítja a harmonikus együttléteket. A férj is, feleség is dolgozik. A munkahelyeiken többet vannak együtt más-nemű társakkal, mint otthon. S ha van ott egy vonzó személy... nagy a kísértés. Bent is esznek többnyire, a munkahelyen. Tehát, még az asztal se tartja össze nap mint nap a házaspárokat. Marad az ágy.

Meg a gyerek, ha születik. De olyan kevés utód van. Döntés kérdése, hogy vállalnak-e a párok gyermeket, és hányat. És, hogy valóban ketten vállalják-e, vagy inkább csak a női ösztön, az anyaság vágya működik. Sok a házasságon kívül született, s az egyedül-állók által nevelt gyerek, ami erre enged következtetni. Utóbbiban persze benne van a számos válás is. Korunk nem kedvez az elkötelezettségnek, az áldozathozatal vállalásának. Mert nyilvánvaló, hogy mára a gyerek bizonyos mértékig akadálya az ún. önmeg-

valósításnak, ami a női nemre is kiterjedt. Nem elég már, hogy nagyszerű önmegvalósítás az anyai hivatás; a nő szakmai pályára is vágyik. Ez szándék is, meg kényszer is. Ha nem lehet biztos valaki a házasság életre szóló intézményében, gondoskodnia kell magáról, arra az esetre, ha egyedül maradna. Egyébként nincs is szükség egy életen át az anyai törődésre, különösen, ha kevés gyerek; és hát akkor mihez kezdjen otthon, magában egy feleség? Amikor minden társadalmilag megszervezett, főzés, mosás, gyermekfelügyelet. A férfiaknak meg ma már nem egyedül a házasság kínál keretet ösztönéletük kiélésére. Ezért gyakran lerázzák maguktól a házasság nyűgét, a gyermek koloncát. Eredménye: a sok csonka család, az egyedül nevelt – és ennek eredményeként mindenképpen torzulásokat megtapasztaló – gyermek. A torzulás azt jelenti, hogy nem kap apa-példát; az anya kell, hogy legyen az apa is. Ez torzítóan hat a nőre; ráadásul, túlságosan „agyon van szeretve” a gyerek – ez torzítóan hat rá is. A közösségben nehezen alkalmazkodik másokhoz, nevelhetetlen, fegyelmezetlen. Azt hiszi, neki minden jár. Amikor rájön, hogy nem így van, csalódott, frusztrált, gyakran boldogtalan lesz. Kinek jó ez így?

A család beépül egy szélesebb nagycsaládba. Ezek szövedéke a nemzet. Ha megszűnnek a családok: mi tartja meg a nemzetet? Egyik legkedvesebb filmem az ausztrál „Az én házam az én váram”. Világosan megfogalmazza, hogy olcsó telken épült, összebarkácsolt háza nem lakás, hanem otthon; amelybe beleépült egész élete.

Ez fontos gondolat. Hogy az otthon idődimenzióban is értelmezendő. Ha a benne lévő tárgyakhoz nem kötnek emlékek, nem lesz igazán otthonos. Csak lakás marad. Az életünk „műve” egyfajta otthonépítés. Megélve az idős kort, visszagondolunk a pillanatokra, amikor benne vidám és szomorú események történtek. Az otthon: életünk foglaltata. Éppen ezért szomorú jelenkori valóság, hogy többnyire egy kórház elkülönítőjében fejezzük be életünket, s nem ott, ahol szeretett tárgyaink és embereink körülvesznek bennünket, hogy még egy utolsó pillantással elraktározhassuk magunkban e sok kincset.

A haza sem térbeli fogalom csupán. A haza az azonos identitással bíró emberek közössége, és ez az azonosság átível téren és időn. Ezért végtelen fontos a hagyományok tisztelete. A legendáknak, mítoszoknak mindig van igazság-magva. Sokszor nagyobb, mint a gondosan megírt könyveknek. Utóbbiakat az értelmiség írja, olykor nem kellő, általánosítható tényismeret alapján, s többnyire befolyásolva az uralkodó hatalmi viszonyoktól... Az ún. nép azonban bölcs. Nem mindig és mindenben, nem szabad idealizálni. De van érzéke az örök igazságokhoz, mély érzelmekhez.

Chesterton ezt írta 1908-ban: „A legendát rendszerint a falu népének többsége szerzi, szóval azok az emberek, akik épelméjűek. A könyvet rendszerint a falunak az az egyetlen embere írja, aki bolond”. (Kicsit erős megfogalmazás az értelmiségről, de van benne valami...)

Ezért kell nekünk az otthont és a hazát a történelekből, a történelemből, a mondákból felépítenünk és megőriznünk. Ha ezt nem tesszük, elveszítünk mindent. A haza és az önazonosság megmarad még a szétszórtatásban is. Ha őrized rendületlenül a hagyományaidat: ki vagy, honnan jöttél. Ki az Istened, mi a hited, amelyhez jobban ragaszkodsz, mint e világi javaidhoz. Utóbbiakat itt hagyod, ha meghalsz. A hited igazságai azonban holtod után is veled maradnak.

A tradíció nem holmi antidemokratikus csökevény. Ismét Chestertonhoz fordulok:

„A tradíciót úgy is meghatározhatjuk, hogy az nem egyéb, mint a választójog kiterjesztése. A tradíció annyit jelent, hogy megadjuk a választójogot a legmélyebbre szorult társadalmi osztálynak: az őseinknek. Ez a halottak demokráciája. A tradíció nem hajlandó alávetni magát annak a csekély számú és pökhendi oligarchiának, mely azokból áll, akik a véletlen szerencse folytán még itt vannak közöttünk. Minden demokrata tiltakozik az ellen, hogy valakit megfosszanak a jogaitól csak azért, mert a sors úgy hozta, hogy megszületett; a tradíció viszont tiltakozik az ellen, hogy az embert megfosszák jogaitól csak azért, mert a sors úgy hozta, hogy már meghalt.

A demokrácia azt tanítja nekünk, hogy ne mellőzzük a jó emberek véleményét, még akkor sem, ha az illető az inasunk; a tradíció azt kéri tőlünk, hogy ne mellőzzük a jó ember véleményét, még akkor sem, ha az illető csak az apánk. Én magam semmiképp sem tudom elválasztani egymástól a demokrácia és a tradíció gondolatát; számomra nyilvánvaló, hogy a kettő egy és ugyanaz. Gyűléseinken ott lesznek a halottak is. Az ókori görögök kővel szavaztak; ők majd sírkővel fognak szavazni. Egészen szabályszerű és hivatalos eljárás, mert a legtöbb sírkövön, csakúgy, mint a legtöbb szavazócédulán, rajta van a kereszt.”

Megkerestem az „identitás” fogalom meghatározását: „Az identitás én – azonosság, önmeghatározás szerepeken, magatartásformákon, értékrendszeren keresztül, mely a „teljes én” érzésével társul. A személyiségfejlődés eredménye, a szocializáció eredménye, az emberi kölcsönhatások során jön létre.” Szocializálódni csak időben lehet. Ezért kell ismernünk gyökereinket, múltunkat, történelmünket.

„Mélységes mély a múltnak kútja...” Ezekkel a szavakkal kezdődik Thomas Mann: *József és testvérei* című könyve. S így ír annak első részében:

„Mert a múlt van, mindig van, bárha a népi szólás így mondja: egyszer volt. Így szól a mítosz, mely csak köntöse a titoknak, de a titok ünneplőruhája az ünnep, a visszatérő, amely áthidalja az időalakokat, és a nép értelme számára jelenné teszi a múltat és a jövőt. Csoda-e, hogy az ünnepben mindig fölpezseg az emberi, és a szokás megszenteli zabolátlan kicsapongását, mert élet és halál ismernek egymásra benne? Mesemondás ünnepe, te vagy az élettitok ünneplőruhája, mert te teremtesz időtlenséget a nép értelme számára, és te varázsolod föl a mítoszt, hogy az élő jelenben játszódjék újra!”

Szabó György:
Naphajó

SAJTOS ORSI

CSAK KRONOSZ HALOTT

Saitos Lajos emlékezete

Most, amidőn a lét
sűrű esszenciájává
töpörödvé,
majd a kitágulás
megannyi rétegében
megtetted
szférikus utazásaid

Itt fénynyaláb
cirógatja
feketén merengő
képernyőjét
itt feledett
írószerszámodnak

S látni vélem, ahogy
finom ujjaiddal
fényjeleket
skiccelsz

S a morzejelek
lüktetése
átittasul téren
és Időn

Kronosz legyőzött.

RIDEG ISTVÁN

A MESTERSZÁLLÁSI POLIHISZTOR

Kovács János (1955–2023) emlékezete

Valamikor a magyar elmaradottság leküzdésére Párizs jelentette a csodát. Batsányi János óta a magyar költők egy része előtt Párizs a viszonyítási pont. Batsányi így kiált: „Hív jobbágyitoknak felszentelt hóhéri! / Jertek, s hogy sorsotok előre nézzétek, / Vigyázó szemetek Párizsra vessétek!” (1789). 1906-ban Páris, az én Bakonyom Ady Endrét, „Hunnia új szegénylegényét/ Órzi nevetve”. Párizs Adynak menedék, a szabadság helye, mert, mint mondja: „Nagy az én bűnöm: a lelkem. / Bűnöm, hogy messze látok és merek.”

Pedig hát csodák nemcsak Párizsban, hanem a magyar vidéken is teremnek...

A Békés megyei pusztaszentornyai majorságán írta jó két évig Eötvös József a *Magyarország 1514-ben* (1847) című kritikai realista történelmi regényét. Pusztaszentornyát híressé Justh Zsigmond parasztszínháza tette – 1890 és 1894 között. Justh maga írja: „Mi itt egy kis színtársulatot toboroztunk össze Fesztyné Jókai Róza komámasszonnyal és Czobelékkal, mégpedig csupa szabad és pusztaszentornyai földművesekkel. Játsoztunk ezekkel Shakespeare-t, Moliére-t és népszínműveket.” Mellesleg említve, Justhnak 1891-ben Párizsban – franciául – nagy sikerrel megjelent műve *A pusztai könyve*.

A szerkesztő nem akarta elhinni, hogy Pusztatúrzásztón született 1893-ban, egy zsidó családban, Kellner Sándor László, azaz Korda Sándor, a híres filmrendező.

Felsőrácegrespusztán, egy uradalmi pusztán született Illyés Gyula, a *Puszták népe* (1936) költője-írója, aki Petőfi leghívebb és legsikeresebb hazai és külföldi népszerűsítője volt.

Egy Finta Sándor nevű kisbojtárra Ecsegpusztán talált rá a kitűnő néprajzos Herman Ottó. Finta Amerikában híres szobrász lesz, a kint élő magyarság egyik szellemi vezetője. 1938-ban New Yorkban ő készíti el az amerikai függetlenségi háború legendás magyar huszár ezredesének, a karcagújszállási Agbura (Fábricy) Kovács Mihálynak a híres domborművét. Finta Sándor egyébként a saját maga gyermekkorának néprajzi hitelességű ihletésében írta meg, angolul, az Amerika-szerte ismert ifjúsági regényét, *A kisbojtárt* (1932).

Trianon (1920) után a népi írók is feltárják, hogy a sanyarú sorsú magyar vidékkel kellene kezdeni valamit! Sokkal jobban szabadítsuk fel nemzeti erőnket, a parasztságot!

Biharugra fia, Szabó Pál, a „szép szegénység írója” még Japánban is ismert lesz a *Lakodalom*, *Keresztelő*, *Bölcső* (1942, 1943) című regényeiből készült *Talpalatnyi föld* (1948) című film révén.

Szerencsére, a vidéken, küszködve, de még ma is – Adyt idézve – „Az Élet él és élni akar,” hát segíteni kell rajta! Ezt csinálta egész életművével a karcagi Körmendi Lajos, aki Sarkady Sándor szavaival élve, „sokat tett a nemzeti irodalomért, a tájházáért, a Nagykunságért, népünk felemelkedésért.” De közöttünk, a vidéken él a már Kossuth-díjas karcagi Györfi Sándor is, jelen Magyarországának egyik legnagyobb szobrása. Aki egyenesen kimondja, tiszta vizet öntve a pohárba: „Én tanyasi ember vagyok. Kunlapon születtem. Karcag az én Párizsom.”

Csodák tehát a magyar vidéken is voltak, vannak és lesznek!

Lám, ilyen sajtós csoda volt Mesterszállás könyvtár-népművelés szakos könyvtárosa, katolikus írója, Kovács János is. „Egy igaz ember”, akinek újságírói, lapszerkesztői tevékenységét mindvégig az önzetlen, segítő, felkaroló szándék vezette. „Sok ilyen ember kellene vidéken, hogy megmentsek ezt a hazát” – így köszönte meg Sarkady Sándor soproni költő, karcagi öregdiák, János legelső könyvét, a *Nagykunsági Tükör* című esszékötetet. Mert bizony csoda, ha valaki azért ír-küzd, hogy a globalizáció lelkiileg ne süllyesse el a kunságot! A rendszerváltás tapasztalatainak megdöbbentő „siralmas énekű” összegzése a kötetet záró *Epilógus*. Olyan messze áll őtöle még az evidens alapértékeken is folyton ironizáló, olyankor megbocsáthatatlanul öncélú posztmodern, mint Makó Jeruzsálemtól. Egy részletét idézzük is, annyira fontos: „A globalizáció rengeteg szemetet zúdított az országra, dologi, anyagi, szellemi, kulturális téren. A kistelepülések nem tudnak előre haladni, legyen bár egy-egy falunak önérzetes, dolgos, értékeit megbecsülő lakossága. Ebbe azonban nem lehet az embernek egykönnyen belenyugodni. Hiszen nagyon szomorú lenne az, és az országnak is nagy veszteség, hogyha már a nagy történelmi és kulturális múltú vidékek is elindulnának a sorvadás, a hanyatlás, az elnéptelenedés útján. Elveszítve a népességen kívül a vidékek egyedi, csak rájuk jellemző vonásait, arculatát, kultúráját és hagyományait, amelyekkel éppen hazánk egyetemese értékeit gazdagítják, színesítik.”

Kovács János nagyszerű missziót hajt végre, amikor megjelennek nála a települések: Mesterszállás, Túrkeve, Tiszazug, Kunszentmárton, Mezőhék, Mezőtúr, Túrkeve, Karcag, s amikor megjelenik a szellemileg ide is kötődők egészen népes sora, közöttük Tőkés László, Talamasz Lajos, Seres Katalin, dr. Barna Gábor, Györffy István, Németh Gyula, Szegedi Kis István, Herman Ottó, Csukás István, Galgóczi Erzsébet, Csokonai, Petőfi, Hegyfok Kabos, Paulus Alajos, Sinka István, József Attila, dr. Tóth Albert. Ha valaki egyszer feljegyzí azt, hogy a Karcag főterén álló, Györfi Sándor alkotta Németh Gyula szoborról (1990) kik mondták el a legfontosabbakat, akkor Kovács János kultúrtörténész neve biztosan köztük lesz, pedig csak főképp a karcagi „koporsós” kapu jelképiségét emeli ki. Mégis ez az őszinte hang, ez a vallomásos magyarságtudat-kuntudatápolás ritkaságszámba megy! Ennél szebben, hatásosabban, szívet-lelket gyönyörködtetőbben róla szólni alig lehet.

Felemelő volt, hogy Kovács Jánost közel harmincan kísérték el otthonról Karcagra, amikor bemutattam a Karcagi Nagykun Református Gimnázium diákjaival, Kele János és Domján Sándor 12. B osztályos tanulókkal, 2009. november 7-én, a könyvét:

„Mert ő a mi Janink!” Többen akkor tudták meg Karcagon, hogy ő egy nagyon tájékozott, nagyon művelt, figyelmet érdemlő konzervatív közösségi ember, aki a népi írók nyelvén ír, anélkül, hogy epigon lenne. Az 1990 augusztusa óta írt-szerkesztett, a hűségével ellenálló *Falufigyelője* világitó őrtorony a Nagykunság végvidékén. Országosan nézve is egyedülálló teljesítmény. 2010. március 15-én Kovács János, a mesterszállási *Falufigyelő* főszerkesztője a Magyar Toll Alapítványtól *Lant és Toll* díjat kapott. Engem örömmel tölt el, hogy az alkalomhoz illő laudációt „én mondtam el”, azaz az első könyvhöz írt dicsérő méltatásomból, az előszóból állították össze az arra érdemes illetékesek. „A mesterszállási *Falufigyelő* főszerkesztője küldetéses, ízig-vérig lokálpatrióta ember. Megvan a felkészültsége, az akarateréje, a stílusa, a tudása, a folyton égő lelkiismerete. A veszélybe került nagykunsági kultúra megőrzéséért harcol a tollával. Ötvennégy éves, hithű katolikus. A népi írók utóda-rokona. Próbálkozásait kezdettől fogva a >népben, nemzetben<való, Veres Péter-i felelősségteljes gondolkozás jellemzi, amikor értékeket keres és mutat fel, erkölcsi tisztásokat, igaz embereket, helytállásokat. Együtt érző szíve mindig a kifosztottaké és földönfutóké. Kovács János éppen húsz éve szerkeszti alázattal egy faluban, Mesterszálláson a *Falufigyelőt*, a havi lapot...” És ma is igaz, a még ma is élő, immár 33 éves *Falufigyelő*, János fő műve, ismeretterjesztő, hagyományélő célkitűzéseivel és mindmáig fennálló gyakorlatával, bizony, egyedülálló országos csoda a magyar sajtó történetében!

Második könyve, a Búcsú (2011) egyöntetűbb, mint az első. Borítója és az illusztrációk Sinkó Veronika grafikusművész alkotásai. A mesterszállási Községi Könyvtár és Művelődési Ház adott otthont a bemutatónak, Barna Gábor néprajztudósnak és jómagamnak, illetve Szabó Viktória és Olasz Ákos 5. osztályos tanulóknak. A ráhangoló Előszóban Barna Gábor kiemeli az írói célkitűzés nemességét. „Mindenütt és mindenkor értékeket keres, mert értéket kíván és tud felmutatni, és a közösséget szeretné erősíteni. Mert tudja, hogy ezek a megmaradás feltételei: összefogás a keresztyén és emberi értékek alapján, önzetlen áldozatvállalás, a közösségépítés. / Kovács János ezért példaképeket keres mindent viszonylagossá tevő korunkban, és talál: katolikus vallásunk hőseiben, a szentekben, a mesterszállási lelkipásztorokban, művészekben és tudósokban – a múltból, a közelmúltból és a jelenből. Mellettük pedig észreveszi, és interjúiban megszólaltatja a hozzá hasonlóan gondolkodó pályatársakat is. Akik ugyanúgy ragaszkodnak ezekhez az értékekhez és a szülőföldhöz, mint ő.” Valóban, szinte hihetetlen, milyen erővel tud szimbolikus sorsokat felmutatni – Szent Mihály, Szent Márton, Szent Kristóf, Mikulás, Árpádházi Szent Margit, Árpádházi Szent Kinga, Árpádházi Szent Erzsébet – fennkölt nyelvezettel, veretes hangnemben teremtve kedvet az otthoni, a falubeli tisztán éléshez. Kovács János lelkében a kis közösségek összefogása, harca elsősorban nem a provincializmus ellen folyik, hanem az ellen a sárkány ellen, amit úgy hívnak, hogy globalista világrend, amelynek a „magyar csoda” helyébe csak piacnak kellettünk. Nagyon pontosan tud párhuzamokat vonni a jelen és a múlt között, hozzá fűzve korunkról alkotott igazságos ítéletét. A fontos kérdésekről beszélget ő Horváth Sándor mesterszállási plébánossal, Szabó Imre helytörténésszel, Sinkó Veronika grafikusművésszel, Józsa László kunszentmártoni helytörténésszel, dr. Barna Gábor néprajzkutatóval, Rényes Imre plébános úrral, Bálint Vilmos plébános úrral, Péntek Ágnes öcsödi református lelkész asszonnyal is.

Na és hát a koronát ebben a könyvben az író a gyönyörű Jászkunsági betlehemesre teszi. Mert nemcsak pontosan szerkesztett, íveltetett, díszített esszéit, riportjait olvashatjuk itt, hanem az 1988-ban írt szépirodalmi munkáját is, amivel használni akar. Amelynek volt is több előadása, egészében vagy részleteiben Mesterszálláson, Mezőhéken, Tiszaföldváron, Mezőtúron, Túrkevéen. A humoros, négy jelenetből álló karácsonyi játékot mindvégig eleven, életszerű szereplők játsszák. A hús-vér alakok megszólalásaikban kitűnően jellemzik önmagukat. A magyar szólások nyelvi ízei felejthetetlen élményt jelentenek nemcsak az olvasónak, hanem az ott gyakorló, ünneplő kis közösségeknek és nézőiknek is.

E könyvének sikerét is fémjelzi, hogy a vidéket éltető szerzője, ismeretterjesztő tudosa-újságírója 2012-ben a Nagykun Kapitányok Tanácsától Illéssy János-díjat kapott.

Nincs megállás. A következő kötete a *Hétköznapiak* (2013). Már a címe is hatalmas tárházat sejtet. Ez a legvaskosabb mind között, 522 oldalas. Címlapja a jóbarát Prekup János grafikájának felhasználásával készült. A hátlapon a szerzőről készült fotó a kisújszállási Papi Lajos fotóművész munkája. Volt szerencsém ezt a kötetet is lektorálni, és hozzá Utószót írni. Hála Istennek, még vannak lelkesítő értékeket felismerő, nagyra hivatott lelkek ezen a tájon! A Hétköznapiakat Mezőtúron mutattuk be. Segítőim Szabó Viktória és Olasz Ákos voltak, a mezőtúri Református Kollégium 7. osztályos tanulói, János földijei, hívei, hűséges kis barátai.

János barátunk nem hazudtolja meg magát. Mesterszállásról, a Nagykunság csücskéből, mint egy arkhimédészi pontból kitekintve az egész nagykun tájhozára, mintákat keres továbbra is, és lel is benne a falujának. Ezzel az ő elhatározásával a küldetéses izzású újságíró – most már azt is mondhatjuk – a faluja mindenese, lelki gyámolítója, „lámpása”, „fáklyája” lett. Megjött az étvágya. Egyrészt, ahogy a parázsló hazaszeretetével ragaszkodik a szülőföldjéhez, másrészt, szinte hihetetlen, de a katolikus hite fennkölt nyelvezetével patetikus hangnemben szólva a közösségéhez, olyan szimbolikus sorsokat tud továbbra is felmutatni, hogy azáltal igazolást, kedvet teremt a falubeli tisztán éléshez. Biztos történelmi tudással, kortársi ismeretekkel kalauzol el bennünket a Nagykunság múltjában, jelenében. Nála állandó mozgásban, egymásra vonatkoztatásban él a múlt és a jelen. De rejtve vagy kevésbé rejtetten – a magyar értelmiségi felelősségteljes szociális érzékenységből fakadóan – valami állandó szomorúság, mélabú is van ezekben a hétköznapi írásokban.

A meditáló író maga vallja a kötetcímadó *Hétköznapiak* (2012) esszéjében: „Talán ezek az írások, így együtt, valamit elmondanak erről a korról, amelyben a szerző – sok ezernyi kor- és sorstársával együtt – bizony sokat csalódott, szenvedett, és idestova kezdi a saját bőrén megismerni a létbizonytalanságot, erősen veszélybe kerülően megélhetése és munkahelye is.”

Mi a módszere? Az interjúk legtöbbször kitűnő portréval kezdődnek, aztán a jól bevált kérdések rendre megszólaltatják a vallomásos önportét. Az örökmozgó Kovács János, akinek ünnepszámba megy egy-egy megyebeli megnyitón, könyvbemutatón való részvétel, interjút készít a Munkácsy-díjas Lóránt János Demeter festőművésszel, a Balázs Béla-díjas Paulus Alajos filmrendezővel, a József Attila-díjas Sarusi Mihály íróval és Ötvös László tudós pap költővel, modern prédikátorral is.

A kötet három kitűnő, Ady Endre és Móricz Zsigmond művészi magaslatára emelkedett tárcával kezdődik. Ezek a *Kánikula* (1990), a *Bál után* (1990), és a *Mondd, te kit választanál?* (1990). A *Disznótor* (2006–2011) című esszéje szépirodalmi igénnyel megírt kultúrtörténeti remeklés. Pazar részletességét bármelyik néprajzos megirigyelheti. Kovács Jánosnak ez a könyve nagyon sok embert megszólított, és sok emberhez szólt, ezért sikerre számíthatott.

A *Vidékkönyvnek* (2015) már a címlapja nagyon meggyerő! Papi Lajos fotóművész *Kánikula* című fényképét ábrázolja. Rendkívül kifejező: az előtérben a napraforgótábla, a háttérben egy tanya és udvara hátsója, lombos akácfaakkal az izzó napsütésben. Hát még a cím neologizmusa, egyéni írói leleménye az elkötelezettség kifejezésére. A könyvet Mesterszálláson mutattam be a Községi Könyvtár és Művelődési Házban, az elmaradhatatlan Szabó Viktória és Olasz Ákos segédletével, akik immár a Mezőtúri Református Kollégium 9. osztályos tanulói voltak, 2015. augusztus 21-én.

Olyan jó, hogy a Vidékkönyv művelődéstörténetész vénájú újságíró – Kisújszállást, Karcagot, Mezőtúrt, Pusztapót illetően is – mi mindent tud Móricz Zsigmondról! Bárha így ismernék Móriczot a ma tanító tanárok, mint ő, ahogy az kiderül a Móricz Zsigmond *Nagykunsága* (2012) és az *Egy remekmű előtörténete* (2013) című cikkeiből.

Nem jelent meg olyan – akárcsak valamelyest is a mi vidékünkhez köthető – könyv, amelyről Kovács János ne tudott volna, amelyet ne vett volna meg, vagy ne olvasott volna el, és ne lenne róla – ismeretterjesztő magaslaton – véleménye. Neki ez a gyűjtés és adás az életformája volt. Néhányat fel is sorolunk a *Vidékkönyv* könyvismertetéseiből. Szerepi Nagy Attila: *Karcagi legendárium* (1999), Józsa László: *Megszentelt kövek* (2000), Balogh János: *Túrkevéstől Óceániáig* (2004), Körmendi Lajos: *A táltos kincse* (2005), Sarusi Mihály: *Írni, Csabán* (2006), Bellon Tibor: *Beklen* (2006), Tóth Boldizsárné: *A pokol tornácán* (2007), illetve: *Sorsok és tragédiák* (2010), Kárpáti Jenő: *A messze látó pásztor* (2009), Hetagurov Koszta: *Oszét líra, oszét nyelvből fordította Kakuk Mátyás* (2011), Szűcs Sándor: *A puszta utolsó krónikása* (2013). Bartha Júlia és Horváth György kiadásában: *Kun történetek a régi időkől* (Zádor és Ágota, Kun Erzsébet) (2013); Mándoky Kongur István: *Kunok és magyarok* (2013), Kunkovác László: *Pásztoemberek* (2014), Rideg István: *Körmendi Lajos világa* (2014).

Milyen kár, döbbenünk rá, hogy nem tanítják (meg sem említik!) a Nagykunság iskoláiban a magyarság e kis, mindössze 700 ezer fős keleti rokon népét, az oszétokat! Milyen megkapó hódolattal ír Kovács János Kunkovác László könyvéről! „A talán több évezredes magyar pásztorélet, pásztor kultúra eddig legnagyobb, legtökéletesebb és leggazdagabb enciklopédiája született meg a kötet megjelenésével.” Körmendi Lajosról szólva milyen remekül tud sommázni. „Mélyen és erősen kötődött szerelmetes szülőföldjéhez, a Nagykunsághoz, Karcaghoz, mélyen kötődött a nemzetet megtartó és megújító hagyományokhoz, vonzódott a történelem által megnyomorított, padlóra küldött egyszerű emberekhez, és az élet apró, egyszerű csodáihoz.”

A *Vidékkönyv*nél maradván *Két halhatatlan portré* (2013) című hosszabb esszé Kuncz Aladár (1886–1931) és Finta Gergely (1883–1946) igaz barátságáról szól. Kuncz Aladár regényében, a *Fekete kolostorban* (1931) Finta Gergely, Túrkeve szülőtte Zádory Oszkár néven szerepel. Az első világháború idején együtt raboskodnak egy francia börtönszige-

ten. Egyébként Finta Gergely, „A nagykunsági pusztá önérzetes és tehetséges fia, aki eljutott az élet napfényes csúcspontjaira, a legjobb francia szobrász, Rodin mellett dolgozott.” 1919-ben térhetnek haza. Finta Gergely „1933-ban Kuncz Aladár sírjára elkészítette „Krisztus-fejes” sírkövét.” Az esszé utolsó mondatai szinte a lelkiismeretünket szólaltatják meg. „A *Fekete kolostor* egyike azoknak a fontos könyveknek, amelyeket legalább egyszer az életben minden embernek el kellene olvasnia. Utána talán a maga életét, a maga sorsát már nem is látná olyan reménytelennek.”

E könyv remeklése a *Lovak* (1994) tárca, Édesapám emlékezetének ajánlva, költői prózában.

Mindeddig Kovács János írt legakkurátusabban a Csíkos Sándor színművész és nagykun kapitány által 2004-ben Berekfürdön megálmodott és megindított költészeti ünnepségekről (Nagykun Vers- és Prózamondó Verseny, 2014).

Megtisztelők és örömök a köszöntői (Barna Gábor köszöntése. 2014, Szerepi Nagy Attila köszöntése. 2014).

A lokálpatrióta újságíró, aki oldotta a görcsöket, különösen kedves gavallériával viszonyul a kiállításokhoz.

Ennek a figyelmes és körültekintő Nagy-kunság-figyelőnek a kisujjában van a tájháza életének minden csínja-bínja. Ezért mert és tudott *Vidékkönyvet* írni róla. Mert csodák vidéken is vannak! Csak észre kell venni...

Legutolsó, ötödik kötetét – „*Megfogyva bár...*” (2016) – is én lektoráltam, amelyet aztán Serfőző Simon jelentetett meg 2016-ban, Miskolcon, a Felsőmagyarország Kiadójában. „Ilyen írások kellene ide!” – mondotta örömmel. (Az eddigi négy könyvét mind a karcagi Barbaricum Könyvműhely jelentette meg.) Ezt az utolsó könyvét azután elküldte János barátom Gulyás Imre barátunknak is, az *Apáink a Donnál* (2000) eposz költőjének, aki hálából az *Egy falu arcai. Tiszanána ma* (2019) című jelentős szociográfiai művét dedikálta neki. „Kovács János lapszerkesztő úrnak, a kispóza kiváló művelőjének teljes tisztelettel és szeretettel: Gulyás Imre. Debrecen, 2020. november.” „Ez a remeklés egy alkalmi vonatútra való” – mondotta Imre, aki a könyv ötven kisesszéjét majdnem el is olvasta Debrecenből Budapestig. „Jó útitárs volt.”

De nemcsak a *Falufigyelő* egyedülálló Mesterszálláson (és Magyarországon), hanem a *Régi mesterszállási családok, képek-sorsok* (2016) is! Folytatása a *Régi mesterszállási családok 2. Képek-sorsok* (2017) és a *Régi mesterszállási történetek* (2017) Közösén írták, szerkesztették Farkas Imre, K. Farkas Dóra. Kovács János. Történelmi érdemük az, hogy egy falu közös emlékezetét mozgósították az utolsó pillanatban. Hiszen ezek a vallomások, ezek a mementók felidéznek a régi halottakat. A megannyi apró halotti beszéd most lerögzíti a múltat. „A lakosok nagy tettet hajtottak végre: szinte a tudatalattiból hozták vissza a falu emlékezetét, vagyis az írók – egyénenként – a tudatalattit emelték a felszínre, ezáltal közösségi szintre, a falu közös emlékezetébe, erősítve ezzel az összetartozásuk érzését” – írtam az *Agria* folyóirat 2018. évi téli számában.

A múlt egy nagyszerű közösségi alkotásban segíti éltetni a maiakat. Ez is egy vidéki csoda. „Képzeld, felbolydult a falu – telefonált nekem Kovács Jani barátom – senki se akar kimaradni az őseinek a képeivel, mindenki képeket gyűjt! Az utódoknak talán már nem mondott volna semmit. Csak bámulták volna, hogy ki ez, mi ez, és kidobták volna. Így viszont közkinccsé vált a múlt!” Tagadhatatlanul eufóriás a pillanat. „Érez-

tem közben azt az erőt, amit csak a múlt és az ősök tudnak adni az embernek. Áldott legyen az emlékezetük!”

János minden könyvét én lektoráltam, és az utolsót kivéve, én mutattam be. Tudom tehát, vidéki csoda az, hogy ő, Kovács János soha nem a maradás ellen küzdött, hanem a megmaradásért harcolt, miután, mondhatni, „a fejlődés ára”, a rendszerváltoztatás, a privatizáció „egy háborús méretű kárt okozott” a népünknek, mert sok-sok szép és világraszóló eredménye letűnté és semmivé válóvá lett. (Régen beszéltük Jánossal: van valami igazság a korabeli egyszeri ember népi bölcsességében is: csak azok adják el könnyen a hazát, akik nem könnyeztek meg érte.) Én igazat adok a lelkesen felhívó, telefonáló Kovács Jánosnak. „Nagyon fontos ez a fogalom az életünkben, hogy haza, szülőföld. Sajnos, a mai világban egyre kevesebb embernek mondanak valamit ezek a fogalmak. Nekem még ezek elevenen élők, amelyek tettekre, alkotásokra serkentenek.”

A világeletemben önzetlen János barátunk-testvérünk valóban örökmozgó volt, rendületlenül járta a szeretett vidékét, minden jelentős eseményen ott volt, kiállításokon, művésztelepen, lovas napokon, könyvbemutatókon, búzaszentelőn, falunapon, aratóversenyen, Szent István napon, a Karcagi Birkafőző Fesztiválon, mindenféle népi ünnepeken, vigasságokon. És büszke volt, hogy tagja lett a Kunszövetségnek! Örömmel fogadják és kérik segítő elhivatott gondolatait, meglátásait a tájegység lapjai is, például a mezőtúri Lámpás, a túrkevei-szolnoki Jászkunság, a jászberényi Redemptio.

Betegségem meggátolt abban, hogy részt vegyek János barátom temetésén. De kapom a hírt, hogy Mesterszálláson tele volt a temető. Amint hallom, a gyászszertartás búcsúztatói is hozzá méltóak voltak. Felkaroltja és ifjú barátja, a hú Olasz Ákos egy maga választotta Erdélyi József-verset mondott el öreg barátja sírjánál. Ami telitalálat volt. A *Reggel* című egyszerű dalremeklést hajdanán mintha csak éppen róla írták volna. A vers hangulatváltásaiban a gyermekkort, a felnőttkort és az öregkort idézi meg a népi költő egy-egy gyönyörű versszakban, könnyeden, mégis mélyen, meghatóan, szimbolikusan. Idézzük hát a legegyszerűbb modern költőnk eme versének utolsó versszakát, mert annyira megkapó, annyira méltó az utóbbi öt hónapjában a tüdőbaja, az agyvérzése következtében sokat szenvedett barátunk, testvérünk emlékéhez, akinek, mint mondták is sokan, már valóban megváltás volt a halál!

Egy szép reggelre gondolok,
és mosolygok és meghalok.
Kék lesz az ég, ragyog a nap,
megyek magas fenyők alatt,
kezemet fogja holt apám,
s megszólal egy rigó a fán.
Azt mondja majd az a rigó,
hogy élni szép, hogy élni jó,
de halni szebb, de halni jobb,
s én mosolygok és meghalok.

Kovács János barátunk meghalt. Eltemettük. A hiánya nagyon fáj. De a művei fennmaradtak, és tovább élnek, éltetnek, hatnak, ha olvassuk őket...

BAKA GYÖRGYI

FÉNYSZÖGEK

Égből zuhanó fényszögek,
hasítsatok benső lényembe!
Álmokat érlelő időmet eltékoztaltam,
megkövültek rossz szokásaim.
Amit átszűr tisztaságotok,
az már úgysis régóta halott.

Tücskök ciripelnek gyér fűvek közt
a betontömb szélénél...
Legbelül, a sejtek között telítettség
vagy hiány feszít?
Elbújtat az anyanyelv vagy
kitárja ismeretlen mélységeim?

Lehet, hogy letéphetetlen
szavakból szőtték Baka-ingem?
Meddig kucorgok magzatpózban
a bezárt kapu előtt?

Az ébredező hajnali mezőre
lágyan simuló Veronika-kendőt
akkor terítéd arcomra, ha
megnyílok az önátadás örömének?

BÁNDI KUND

NAGYPAPA ÁLMA ISTENANYÁNKRÓL*

Mária ökölnyi cipókká szaggatta a meggyúrt kenyértésztát. Egyenként, gondosan, kisujjnyi vastagságban kerekre, kétaraszos nagyságúra lapogatta őket.

Az udvar végében a gyümölcsfák árnyékában békésen meghúzódozó, félgömböt formázó kemencét már hajnalhasadáskor felfűtötte a levágott szőlővenyigével. Most elkalandoztak a gondolatai, a két marék gondosan félre rakott maradék virgácsról a szent Fia tanítása ötlött föl benne az élő szőlőtőről, a fürtökről és a borról. Az Úrvacsoráról. Az Utolsó Vacsoráról.

(Nagypapa Poncius Pilátus helytartóságának időszakát álmában is tudta, Kr.u.26-36 között képviselte a Pax Romana-t, Róma békéjét Palesztinában. Tudjuk, hogyan. Nagypapának Pályi Gyula vegyészprofesszor vezette le a pontos időrendet. Isten Fiának kivégzése tudottan pénteki napon történt. A jeruzsálemi Húsvét előkészületi napja a tavaszi nap-éj egyenlőség előtti újholtól számított 14. nap, a holdtölte napja. Így a csillagászok kiköbözték, hogy egyetlen év jöhet számításba, amikor Niszán tavaszi hónap 14. napja pont péntekre esik: a Kr.u. 33. év. Jézus Krisztus halála április 3-án, feltámadása április 5-én következett be.)

Mária erővel visszatérítette a múltba süppedő nyilalló szomorúságát a jelen asszonyi feladataihoz.

Próbaképpen az egyik kenyérlepényt vizes kézzel végigsimította és hátra vitte a kemencéhez. Kinyitotta az ívelt vasajtót, a tésztát vizes felével fölnyomta a homorú belső falra. Rácsukta a kísérleti darabra az ajtót. Főlegyenesegett. Megropogtatta a derekát. A közben elszabadult őszes tincset önkéntelen, nem tudatos mozdulattal visszasimította a gyászfejkendője alá. Rövidke fohásza szállt az égbe a Mindenhatóhoz, hogy ma is megtartotta, erőt és kenyeret adott. Apróka, csak asszonyi füllel felfedezhető puffanás jelezte előtte az eredményes sütés megtörténtét, a lepény leesését a kemence padlatára.

– Ímhol testet öltött a mennyei kenyér – sóhajtotta. Ahogy fölnézett az égre, a felhőkben újra Fia tanítása vetült eléje. Villámgyorsan, ügyesen a magával hozott gyékényfonatos szakajtóba varázsolta a tűzforró, frissensült első darabot. Elégedetten sietett vissza a konyhába a többi nyers lapótyáért. Szinte futott már, mégsem tudott menekülni az emlékektől. Bármennyire szaporázta a lépteit, felvillant előtte az írástudók zsugori arca, amint a fiát gyalázzák, mint a bűnösök barátját, mivel szóba mert állni a kútnál a számariai

asszonnyal. Hiszen emberi lényhez szólt, aki büntelenebb, mint a fiára fenekedő gonoszok. Ezek az írástudók ártatlan istengyermekek adtak halálra. Égette a szemét belülről a sírás. Már könnyei sem voltak.

József magára szokta csukni a műhelyajtót. Naphosszat bent tartózkodik, kizárta magát ebből a világból. A gyászban nem igazította el és nem gondozta a szakállát. Nem is mutatkozik az emberek előtt. Mária kétségbeesetten ingatta a fejét. Már igazán megmondom neki, határozta el. Lassan már annyira elvadultan néz ki, mintha a gyökérkefét látnánk. Ma pitymallatkor fogta a kapáját és elindult egyedül a szőlőbe.

(– Hogyan? – kérdezte saját magától, mint a jelenet álomszemtanújától Nagypapa. Az persze álmotermészetes, hogy nézőként tökéletesen követhette az Istenanyánk gondolatait. – Úgy tudom, mentegetőzött tovább, lehetséges, hogy József már régen halott. Kimutatták a történészek, hogy Krisztus urunk korában a Római Birodalomban Tiberius császár idejében, az ő időszámítása szerinti 15. évben az átlagéletkor mindössze a huszonöt évet is alig érte el. Nagy volt a csecsemőhalandóság, magyarázta a bátyja hangja. De József már nem volt csecsemő, vitatkozott a bátyjával. Néma, választalan zavar telepedett közéjük. A kisgyerekkori Nagypapát az álomcsoda visszarágatta a bátyjával folytatott beszélgetésből újra fehér hajú felnőttként Názáretbe, Szűz Mária házába.)

A gyász újra felhívó szóként visszahangzott Mária agyában. Az én Jézus fiam. Az emberiség Jézusa. Isten küldötte. A Megváltó. Biztosan megkérdezte mennyei Atyjától, hogy miért róttá rá ezt az egész földtányérnyi szenvedést. Hiszen a Teremtés óta ő volt az első és egyetlen, aki bűn nélkül való. Az Emberfia az egyetlen ártatlan, mióta az Atya az első értelmes lényt összegyúrta, és lelket lehelt belé. Jézus az örömhírt, a feltámadást hirdette, a bűneink megváltását és a megbocsátást, nem az örök gyászt. Most mégis sajgott Mária szíve, holott kezdetektől tudta, hogy Isten fiát hordozza a szíve alatt. Hiába remélte a jósort egyetlen magzatának.

Gonosz világ! Erzsébet fia ugyanúgy mártírhalált szenvedett. Miért bicsaklott meg a Teremtés, hogy a sátán szolgálkra és párttársakra találhasson! Mennyi, de mennyi hamis próféta tündöklék föl, hazudva, hogy övék a betlehemi csillag. Éppen tegnap az erre vetődő, tüzesszemű vándorprédikátor – yezidinek mondta magát – messziről került erre a vidékre a Rafidain, a Kétfolyó, a Folyamköz tájáról. Azt tanította, hogy a Rossz (nem mondta ki, hogy maga a Sátán) ugyanúgy a Jóisten eredeti, főangyalokból álló köréhez tartozott, mint a jók. Ezért nem szabad gyűlölni őt, mert még az is megtörténhet, hogy egyszer majd megváltozik és visszatér az Úr kebelébe. Ezt a kába önjelölt hittudóst szerencséjére csak megfenyegették, nem kövezték meg. Gyorsan elfüstölt a környékről, nem sikerült újabb híveket szereznie a Pávaangyalnak, akit az oltárukon tisztelnek. Így helyi imádat nélkül maradt a messiás távolban hívei fölött uralkodó tollas-szárnyas lény az ugyancsak távoli oltárukon. Pedig már keresték ezt az süketelő gyalogprófétát Kajfás főpap leselkedő fogdmegei.

A lélek három képességet kapott az Úrtól. Az emlékezetet, az értelmet és az akaratot. A bűnben haltak összes cselekedete, a külsők és a belsők egyaránt halottak a kegyelem számára.

Mária célzatosan elmerült a házimunkában, csakhogy lefoglalja magát, és meneküljön a világot betöltő szomorú gondolataitól és a szívét összeszorító bánattól. Egyszülött Fiaát veszítette el.

Nem nyikordult meg a bejárati ajtó, mégis világító fehér felsőruha jelent meg a szoba közepén. Mária háttal állt, de a szeme sarkából észrevette a hihetetlen jelenséget. Féljajdton hátrafordult. Fölemelte a fejét. Boldogság-pattintás lökte a vért a szívéből egészen föl a feje búbjáig. Megtántorodott.

Fölsimerte, de még nehezen akart hinni a szemének a világot betakaró örömkáprázattól. Hiszen ez eddig lehetetlen volt az egész földkerekségen!

– Jézus! Drága Fiam! – sikoltotta volna. A hangját nem tudta uralni a torokszorító lelki villámcsapástól. Anyai karjai azonban engedelmeskedtek, szétröppentek, hogy óvón a feltámadott Fia köré bástyázódjanak.

Az igazi Húsvét most szent Fia megjelenésével töltötte be Mária számára a Feltámadás ígését. Hát örömkökre, a világbánat oldására valóban beteljesedett a Fia jövendölése. Van Feltámadás, amely az örök haláltól való megváltás lehetőségét, bizonyosságát és elnyerhetőségét adja az egész emberiségnek. Íme, itt van a Feltámadás, a halált legyőző, a halottak közül visszatérő Jézus. Cáfolhatatlan bizonyíték, hogy Ő valóban a közénk jött Isten. Ez élő tanúvallomás és perdöntő. Hiszem és vallom, ígérem és fogadom, hiszen látom, tapasztalom, Jézus itt van körünkben. Visszatért hívei és hívői közé, és az idők végezetével újra eljön ítélni élőket és holtakat. Jézus, mintha csak tegnap hagyta volna el a gyermekkori házat, ott termett Édesanyjánál és vigasztalón ömlött át róla az öröm Máriára, az Istenanyára.

(Nagypapát álmában is megrázta az annyiszor elképzelt jelenet a Feltámadásról. Röpködő lélegzettel vált tanúvá a hite szerint. Eddig egyszerűen nem tudta elképzelni azt a világot betöltő örömet, boldogságot, az örömkönyveket, ahogy a feltámadott Jézus és Édesanyja átölelték egymást.)

– Te leszel az Egyházam Édesanyja és a hívők megdicsőülésének kezdete. Te leszel maga a Boldogságos Szűzanya, az élő Egyházam szószólója, Segítője, Oltalmazója, az Istenünkhöz szálló fohászok közvetítője. Majd egykor, a távoli és mégis oly közeli országban, a magyarok szent földjén, a Kárpátok ölelésében, a tihanyi, a hitet lélegző és a Balaton vizében megkettőződő Istenházában a boldog emlékeztető művésznünknek, Udvardy Erzsébetnek a rólad festett képmása ad hírt rólad, Édesanyám. A kép hírért messze földre elviszik a rád emlékező emberek. A képmásodban tovább élsz. A képednek saját neve támadt, amely az arcoddal él tovább. Így hívják majd: Örömrök oka. Találó elkeresztelés, hiszen Te vagy a megdicsőülés kezdete, példája, vigasza. Egykor majd a Te néped Vele és általa megerősítve hirdeti az igazságot: te vagy, Édesanyám, Isten zarándok népének biztos reménye, valóban az örömrök oka vagy. Az emberiség csak az örök élet reményében találhat vigasztalást a pusztító, értelmetlen háborúk idején. Csak belőled meríthet erőt a lelki újjáépítéshez.

(Nagypapa álmában esküformán emelte föl a jobb kezét. Tépte a látomás, mert cselekedni szeretett volna. Maga elé lehelte a könnyörgést. – Szeretném megszólítani a Megváltónkat, de nem vagyok méltó rá, hiszen csak földhözragadt bűnös lélek vagyok. Nem zavarhatom az Istenanyával folytatott, szívbeli megkönnyebbülést hozó beszélgetésüket.)

Máriának könnyek gyűltek a szemébe a sugárzó fénytől, amely a Feltámadottból áradt. Földöntúli boldogságában két keze közé fogta imádott Fia arcát és csókolta, csókolgatta, majd eltartotta magától, úgy gyönyörködött a Feltámadottban. Újra átkarolta örömteli kezeivel, alig akarta elengedni, hogy újra itt van vele. De első megnyilvánulása mégis az igazi édesanyáé.

– Egyél legalább, drága Fiam, nem is tudom, mivel kínáljak hirtelenében! – ölelte át megint a Fia vállát, és könnyű széket penderített számára az asztalhoz. Jézus alig akarta elengedni Édesanyja kezét, szeretettel hátráltatta, ne fáradjon az ő kedvéért. Arcához szorította az annyiszor megtapasztalt lágy simogatású anyai ujjakat, ahogy kisgyermekkorában. Derűs arccal leült az áldott asztalhoz. Mária sürgött, fordult, olajbogyót és még forró lepénykenyeret tált föl neki, ahogy szokta ünnepi vendéglátáskor. A kis szőlőbirtokuk a tizenkét olajfával kiteljesítve megadta számukra a legszükségesebbeket az asztalra. Öt korsó olajat és ugyanannyi bort.

Jézus a frissen kisütött lepényt fölvette, hálát adott, megtörte, Édesanyjának adta, majd maga is evett belőle, pár szem olajbogyóval megízésítve. A lerágott magoknak mázas agyagszilkét készített oda Édesanyja. Bort is töltött a poharakba mindkettejüknek.

– Édesanyám, te voltál az első és egyetlen ember a világon, aki az Úr anyyala által értesültél a jövetelemről. Én eljöttem az Atyától. Erre a világra érkeztem általad, Édesanyám. De most végleg itt hagyom ezt a világot, hogy visszatérjek az Atyához. Hiszen az én szenvedésem nem megsemmisülés, hanem győzelem. A földi halálommal lettem közbenjárótok Isten trónja előtt. Ha a nevemben kértek az Atyától, megkapjátok. Isten kegyes, kegyelmet hirdet a bűnösöknek is, ha megtérnek és megvallják tetteiket, ezzel levetkezik régi, bűnös életüket. Isten nem a bosszúállás istene. Ő a szeretet Istene, ezért lehet kimondani a nevét. A mi hazánk a mennyben van, mi a mennyország polgárai vagyunk. A megváltás titka a Feltámadás.

– Fiam, hiszem, tudom és vallom, hogy az örök Istentől jöttél. Isten minden körülmények között kész megszentelni az életünket. Alázatos kérdésünk csupán csak az, hogy készek vagyunk-e engedni, hogy Isten Szent Lelke bennünk munkálkodhasson, hogy szívünkben véghez vigye mindazt, ami a megváltás által lehetséges? Ezen tipródom, mióta hazatámogattak a keresztfád alól. Te, a Világ Világossága azért jöttél ebbe a világba, hogy általad mi is mindörökre ragyoghassunk! Te vagy az igazi Krisztus, hívsz bennünket, s erre a hívásra válaszolnunk kell! Érvényes a tanításod, hogy mi is legyünk a Világ Világosságának a része. A mi Istenünk azt akarja, hogy megszentelődjünk, legyen az életünkben Krisztus mindenek felett!

– Édesanyám, e földi szolgálatom legnagyobb részében azon fáradoztam, hogy válaszfalakat bontsak le, és szeretethidakat építsek ember és ember között. Megmostam a lábát azoknak is, akiről tudtam, hogy el fognak árulni. Leültem a vámszedővel egy asztalhoz, reményt adtam a bukott nőnek, hogy bűnbánattal átitatva van visszaút. Megmutattam, hogy az Ég segítségével a farizeus, kétarcú ítélkezéstől eljuthatnak a bűnbánatig, megfürödhetnek a hit fényében. Megmenekülhetnek az örök sötétségtől. Magvakat vetettem, hiszen tudván tudom, jóval több lélektermő talaj várja az Igaz vetését, mint amennyi elzárkózó lélek lakja a világunkat. Ők a példabeszédeimben emlegetett köves talaj. Csak az igazak teremnek százszoros szemet a fejet hajtó kalászokban.

– Fiam, nem haragszol azokra, akik ártatlanságról tudva elítéltek, keresztfára szögeztek, mint ahogy rablókat, gyilkosokat szokás?

– Isten megbocsátja nékik, mert nem tudják, mit cselekszenek. Ez a világ, Édesanyám. Nemcsak a gabonaföldeken nő a konkoly, az emberi természet sem mentes a Sátán fertőzéseitől. Még engem is célba vett és megkísértett. Akkor mit várjak a túlontúl anyagszerű gondolkodású emberektől, ha a lelkük ellenében pénzhalmozatot, hatalmat kaphatnak és

örökre elveszítik a gerincüket, emberi tartásukat. Ezek a társadalmi bélpoklosok, az Atya őket is ki kell gyógyítsa a bírvágy leprájából. A bűnösök a farizeus ítélezéstől el kell jussanak a bűnbánatig, hogy megmenekülhessenek az örök sötétség fagyától.

– Drága Fiam! Hadd fussak el most a Tanítványaidhoz, elvinném az örömhírt. Üzenni akarok nekim a feltámadásodról.

Jézus bólintott, arcán a tudás békéje világolt. Édesanyja összerázkódott, mert eszébe jutott szent Fia a kereszten. Jézus a küldetésének csúcspontján olyan nagy lelki emelkedettséget érezhetett, immár közel az Atyához, hogy az már elfedhette vele a megkínzása testi szenvedéseit. Az anyai szív most meggyógyult. A megígért Feltámadás bekövetkezett. Jézus igéje a saját testévé lett az Édesanyja hátaltelt szeme láttára. Itt van az ő szentséges Fia, és fogja a kezét. Újra hallgathatja Őt.

– Boldogok, akik békét teremtenek, Édesanyám, mert őket Isten fiainak és leányainak fogják nevezni. Három rövidke szót üzenek a Tanítványaimnak, a világ jobbítására küldöm nékik. Az első a Türelem, mert az indulatos ember viszályt szít, a türelmes pedig lecsendesíti a perpatvart. A következő megszívlelendő tulajdonság az Önuralom. A türelmes ember többet ér az erősnél. Végül a Békesség – a bölcs ember türelmes, díszére válik, ha megbocsájtja a vétket. El fogok majd jönni az Úr angyalaival, és akkor mindenki megfizet a cselekedetei szerint.

(Nagyapa átmenet nélkül újra hároméves apróságként a felsővárosi Monostor úton igyekezett lépést tartani a családdal. A testvérei két oldalról szorongatták a kezét. Az idő járt éppen Húsvétot, a Feltámadás ünnepét ülték az emberek. Az áradó Szamos hídjáról szinte be lehetett lépni a partot nyaldosó, széltől borzolódó folyóba. Közös örömeikre megpillantották a Kakasos templomot. Botladozva is örömmel fedezte föl a nyilvánvaló hasonlóságot a családjával. – Én vagyok a baloldali kereksapkás, zömöknek látszó épületrész, a nyomott háromszög elől a nővérem, a felhőkért nyúlászokodó, négy fiatornyos, egyszemű, lőréses téglaoóriás, akiben a harangok laknak, az a bátyám!

Hogy jött ez a kép nagyapa elé, azt majd ébredése után taglalhatja. Most minden természetes és emelkedetten egyidejű. Ugyan a kifejezések erősen vegyülnek az akkori hároméves és a mostani élemedett lény tudásával, de a történet sodorja magával a nagyapát. Mikor Sztánára költöztek a kolozsvári kibombázottak, a szüleinek első dolga volt, hogy meglátogassák Kós Károlyt a Varjúvárban. Nem is igazi vár, magyarázták neki a testvérei, hiszen nincs felvonóhídja, meg nem páncélos vitézek őrzik. A szülei beszélgetéséből kiderítette, hogy a sasorrú, kedves, nagybajuszú bácsi építette a Kakastemplomot. Ez az őt, meg a két testvérét pontosan formázó palotaforma épület csodaszép, csak ne hívják a felnőttek szecessziósnak, mikor van annak becsületes Kakasos neve. A mellékhajók említése szöveget ütött a fejébe, hogyan lehet ott hajó, mikor a Szamos nem önthet ki odáig. A templom kockás papírra emlékeztető mennyezet beosztásán és a barna padok oldalán szívet gyönyörködtető virágminták. Majdnem olyan szépek, amit ő rajzolt a szeretett nagymamájának, aki összebarátkozott Sztánán a jólelkű Fecske Bori néniel. Aztán újra ott termett nagyapa a Varjúvárban Kós Károllyal, a nagy építésszel. Rákóczi Györgyöt dicsérettel emlegették a szülei. Meg Apafi Mihályt, hálával, mert az üldözött örményeket befogadta. Azt csak a testvérei értették, hogy az akkor épült Szamosújvár átlátható elrendezését átvette később New York városa, azért számolták az egymásra merőlegesen növekvő utcásokat. De nagyapa álmában is tudta, hogy mindez Názáretben jutott eszébe.)

– Te lettél, drága Fiam, Isten élő üzenete, legyőzted a halált, a legnagyobb fordulatot hoztad az emberi életben. Ha el is eshetünk, már van, aki fölsegít bennünket. Minden tanításodra, minden egyes szavadra pontosan emlékszem. Arra az ákom-bákomodra is, amit arámi nyelven a porba írtál. Arra is, hogy szükség néktek újonnan születetek. Ez először meglepett engem is, drága Fiam, de gyorsan sikerült kihüvelyeznem a tanítás mélyebb értelmét. Az örökkévalóság elérése nem megy az új életre ébredésünk nélkül. Ez az igazi újjászületés. Az az értetlen Nikodémusz – mosolyodott el Mária gondtalanná vált derűvel – nem fogta föl, hogy szellemi újjászületésre buzdítottad a hallgatóságot.

– Betelt az Idő. Búcsúzó, Édesanyám. Eljött az órám. Akik ismertek és követtek, tanítványaimmá lettek, most félnek. Meg kell erősítsem őket. Úgy érzik, pásztor nélkül maradtak, akit a példabeszédem szerint megvertek, hogy szétszéledjen a nyája. A hatalmasok és írástudók úgy érzik, engem végleg kiiktattak ebből az érzékelhető világból. De tévedtek. Követőim betöltik szerte az egész földet. Ölelj meg, Édesanyám. Beteljesítettem, amiért az Atya küldött. Elvégeztem földi feladataimat.

– Hadd menjek Veled, Egyszülött Fiam! – esengett Mária. – Áhítom az örök nyugalommat. Vigyél magaddal!

– Megérdemelnéd, Édesanyám-lelkem. De a te rendelt sorsod még ideköt ehhez a világhoz. Ne félj, én előkészítem Neked a helyet odafönt az üdvözültek között.

– Hazahívom Józsefet! – ugrott föl Mária váratlan gyorsasággal, tele izgalommal.

– Ne – állította meg Jézus szelíden az Édesanyját. – Ő nem értené meg az Atya rendelését. Halálra rémülne, ijedtében talán szörnyet is halhatna. Teljesen megzavarodna. Az elméje örökre elborulhat. Hogyan ápolnád még őt is? Ha elmondaná, márpedig rémületében világgá kürtölné, hogy a halálom után velem evett. Ördögűzők keze közé kerülne, őt is keresztre feszítenék istentagadásért. Te Édesanya vagy, hiszed a hihetlent, a Feltámadást. Az örök vigaszt a felfoghatatlannal szemben. Már tudod, hogy van győzelem a halálon.

– Fiam, az emberek nem fogják elhinni, hogy itt vagy, hogy feltámadtál. Hogy valóban visszatértél a halálból. Meg kellene mutatnod magad a népnek.

– Édesanyám, gondold meg, mi történne. Lázadás törne ki. Hiszen a békés halász tanítványom is fegyvert rántott, és levágta Kajafás főpap szolgájának a bal fülét. Tízezrek pusztulnának el, hiába. Lehet, hogy két hétig diadalt ülnének az utcákon, de a kegyetlen római páncélosok földdel tennék egyenlővé az ártatlanok falvait, városait. Mennem kell, Édesanyám – hajtotta le a fejét. – Ölelj meg, Édesanyám! – tárta szét karjait és óvón átfogta az összeesés határán szédülő Máriát.

– Maradj még! – esdekelte elfúlón.

– Én veletek maradok a világ végezetéig. Hiszen megígértem nektek.

Fény vette körül Jézust.

Mária már nem látott semmit a hangtalan felhőrobbanástól. Szinte megvakulva, a Fia itt hagyott székébe kapaszkodva nehézkesen térdre ereszkedett, és halkán, szakadozottan fohászt küldött az Égbe a szent Fia után.

* Részlet egy hosszabb írásból

LENGYEL JÁNOS

OROS LÁSZLÓ BARÁTUNK EMLÉKÉRE

Február 22-én reggel hallottam a megdöbbentő hírt, elhunyt Oros László, felvidéki barátunk, jeles történész, a Magyar Múza állandó szerzője. Már napok óta a választ vártam egy levélre, arról volt szó, hogy szeretett volna az idei Ünnepi Könyvhéten is dedikálni a folyóiratunk pavilonjánál, továbbá szerveztük az új könyve budapesti bemutóját. Katonaember volt, mindig pontos és fegyelmezett, nem volt rá jellemző, hogy ilyen hosszú ideig nem válaszol egy fontos levélre, én mégsem aggódtam. Nemrég volt a születésnapja, sosem panaszkodott egészségi problémákra, fiatalos lendülettel intézte a dolgait, tele volt tervekkel.

László bátyámmal több évtizedes barátságot ápoltunk, éppen egy Ünnepi Könyvhéten ismerkedtünk meg úgy húsz évvel ezelőtt. Rendszeresen járt Budapestre, hogy újabb értékes könyveket, kéziratokat és okiratokat vásároljon az egyre bővülő gyűjteményébe. Nem volt családjá, egyetlen nagy szerelme a magánkönyvtára volt, a Bibliotheca Pro Patria, az ő büszkesége. Ez volt számára a szentély, a menedék, ahová mindig elvonulhatott a zajos világ elől. Sokszor mondogatta, ha rossz a kedve, vagy csak nyugalomra vágyik, kiválaszt egy könyvet a polcokról, kényelembe helyezi magát a kedvenc foteljében, és olvas.

A magángyűjtemény több ezer értékes könyvet, kéziratot, oklevelet, térképet, dedikált fotót, történelmi ereklyét és tárgyat tartalmaz. 2017-ben könyvbemutatót szervezett a számomra Felsőszeliben, akkor mutatta meg a páratlan gyűjteményét. Mint mindig, most is gyűjtöttem számára a barátaim által frissen megjelent könyveket, kéziratokat és az érdekesebb folyóiratokat. Amikor Pesten járt, rendszerint találkoztunk, megbeszéltük a friss történéseket, ekkor adtam át neki az addig összegyűjtött paksamétát. Most is ott van a szobámban a számára összekészített anyag, de sajnos már nem jön érte senki.

Mindig nagyon örült, amikor írása jelent meg a lapunkban, ahogy megérkeztek hozzá a tiszteletpéldányok, máris írta a köszönőlevelet. Nagy úrt hagyott maga után.

Oros László hadmérnök, író, történész a felvidéki Felsőszeliben született 1952. február 4-én. Itt végezte el a magyar tannyelvű alapiskolát. 1971-ben érettségizett a komáromi Gépipari Szakközépiskolában. 1977-ben a turócszentmártoni Katonai Főiskolán mérnöki oklevelet, majd a brünni akadémián teljes felsőfokú katonai képesítést szerzett. Az 1970–1980-as években Csehszlovákia számos helyőrségében szolgált. 1990-ben alezredessé nevezték ki, 1993-ban vonult nyugállományba.

Tagja volt a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának; a Magyar Újságírók Közösségének; a Magyar Nemzeti Írószövetségnek; a Magyar Múza Baráti Társaságnak.

FINTA ÉVA

FIFI NAPLÓJÁT OLVASOM*

Fifi naplóját olvasom éppen.
A Gyarmati Fanniét, igen.
És megjelenik egy megkövült képben
Leányfalun, a nyolcvanas évek
közepén, ahogy ott ülünk
a nyaralója udvarán
néhány kihurcolt epedán.
Pati Nagy Sári cipelt magával
Jobbágy Károly volt vezetőnk
egy kis Trabantban, és a költő
úgy tankolt indulás előtt
hogy mindent könyvelt noteszába.
Kis bolhák voltak a betűk.
Sári legépelte korábban
a színészi főiskolában
néhány versemet, s örömmel
adta Radnótiné kezébe
Radnóti című versemet.
Varga Imre szobrához írtam.
Elkövettem benne egy vétket:
megrajzoltam Radnóti arcát.
Nem ilyen volt! – hangzott keményen.
Fifi haragos lett és érdes
ideges, bántó volt a hangja
elutasító mindenképpen.
Feszengtem. Zavart az ítélet.
Gyöngyöző, ittas nyári nap volt
és nem értettem az egészet.

Fifi naplóját olvasom.
A tigrisnőét, aki féltett.
Pajzs volt, maradt hőse előtt.
Védte a testet és a képet.

* Éppen tíz éve, 2014-ben hunyt el, 102 éves korában Gyarmati Fanni nyelvtanár, aki férje, Radnóti Miklós hagyatékának a nagy költőhöz méltó őrzője, gondozója volt. Az évfordulóra Finta Éva versével emlékezünk, amely szerepelt a 2020. évi Salvatore Quasimodo költőversenyen.

Tolongott a történelem
 és mind a kortársak – a tűzhöz.
 Az ő költője lassú volt
 és az egészsel nem törődött.
 És háború jött. Vad harag
 széttépte vékony, könnyű testét.
 Elhurcolták, mint a vadat
 és megölték az „ordas eszmék”.
 Meg nem bocsátható idők
 túlélője, az örök vesztes
 őrizte költője szívét,
 és semmivel nem alkudott meg.

Most is pusztít a végveszély.
 Nem kontinensnyi, mert világnyi.
 És én a féltést olvasom:
 hogy tudott társára vigyázni.

FEBRUÁR

Fehéren lóg a zúzvara a fákon
 csipkékézetében eltűnnek az ágak
 alvó ködökbe öltözött az álom
 az ablakon opálos pára szárad.

A február majd felmetszi a kertek
 ágbogait hogy vérvörösre válnak
 tavaszt ígérő ostorszelek vernek
 és égből – földből pattan a varázslat.

Tükörben nézi magát minden reggel
 a felkelő nap és a tóra dermed
 arcát mosatja benne a szelekkel

a hús habok szikrázva feleselnek.
 Szabad madár hasítja szét a fátylat
 a táj fölött nyilallnak át a szárnyak.

DEMSE MÁRTON

TENGERPARTON

Sirályhang hasít
A reggeli édencsendbe.
A horizont vörös csíkja
Lassan vész a végtelenbe.

A tenger olyan, mint
A pusztító világvég.
A föld magmája int,
Nincs hajó, nincs legénység!

Szememben éhesen
Kódorog a végtelenség.
Virágos gyolcsingben
Menekül az éji sötétség.

A parti sudár jegenyék
Integetnek a kelő napnak.
Lassan szűkül az árnyék,
Vége az éber éjszakának!

*H. Márkus Rozália:
Gyülekező madarak
a sás felett*

RECENZIÓK ÉS VERSEK

TURBÓK ATTILA

MADÁR JÁNOS:
ERKÖLCS ÉS IRODALOM

A tisztelet könyve Döbrentei Kornélról

A lapzárták örökös kényszere miatt a recenzensnek kevés ideje maradt arra, hogy részletesen-kimerítően számot adjon egy frissen megjelent könyvről, amely várhatóan a közeljövő egyik irodalmi könyvsikere lesz. Már az előszóból kiderül, hogy a szerző maga is hezitált a kötet műfaji megjelölésénél, hiszen Madár János teljes költői pályaképet kívánt rajzolni Döbrentei Kornélról, ilyenformán tehát monográfiát tervezett, de el kellett térnie a szigorúan vett műfaji szabályoktól, hiszen a rendkívül gazdag képanyag, az elmúlt hatvan-hetven év képi dokumentumai óhatatlanul szélesítették a műfaji határokat. Számptalan esemény, rendezvény, ünnepi alkalom, élethelyzet elevenedik meg a könyv lapjain, barátok, a magyar művészvilág és a közélet jelesei körében láthatjuk a költőt, így a könyv egyaránt beillik korrajznak és képeskönyvnek is. Akár önálló, bár korántsem teljes versválogatásnak is tekinthetjük, mindenesetre Döbrentei Kornél leghangsúlyosabb verseivel, esszéivel és prózai írásainak részleteivel itt is találkozhat az olvasó. A könyv egyúttal kitekint a költő közéleti küzdelmeire, sőt helyet ad irodalmi-világnézeti ellenfelei róla alkotott véleményének is. Bizonyos fejezetek tehát vitatratnak is tekinthetők. Kétségtelen, Döbrentei Kornél izzó magyarsága, hazaszeretete, családi és történelmi tapasztalatai okán akaratlanul is konfliktusba került azokkal, akik másként, tőle és a tényektől eltérően értelmezték a magyar múltat és jelent. Nehéz korszakban állta a sarat, nem hallgatta el saját véleményét. Csoda-e, ha kapott sebeket bőségesen? Szó esik az írószövegségben lezajlott hasadásról, amikor bizonyos körök antiszemitának vélték néhány metaforikus mondatát és tiltakozásul elhagyták a szervezetet. Madár János sorra veszi a költő megjelent köteteit, bőségesen jelezve a könyvek megjelenésének visszhangját, feltüntetve a recenziók, tanulmányok megjelenési helyét,

idejét, jó kalauzként segítve az olvasót, hogy a legfontosabb megállapítások és korszakok között jól eligazodjon.

E műfaji villódzás közepette a szerző 25 fejezetbe sűrítette a költői életpálya szakaszait. Öt éven át gyűjtötte az anyagot, egy-egy fejezetet már korábban közreadott különböző folyóiratokban. Sorra veszi a szerző megjelent könyveit, jegyzetként jelölve a könyvek visszhangját és a méltatók gazdag névsorát. Bőven merít a költő felidézte gyermekkor eseményeiből, a „rázom a rácsot” derűs korszakából, ír a családi–szülői háttérrel, az otthonról hozott szilárd erkölcsi alapokról, a középiskolai évekről, matrózként egy tengerjáró hajó fedélzetén töltött emberpróbáló hónapokról, tengerészishti akadémiai tanulmányairól, illusztrációként pedig fényképen megmutatja a költőt kadétegyenruhában is. Külön fejezetben említi sportolói korszakát, szertornászként lovon láthatjuk az edzett testű fiút, olvashatunk a technikás, ballábas labdarúgóról. Magam is évekig lehettem csapattársa, időnként ellenfele a salakpályán.

Bármerre is kalandozunk a könyvben, minduntalan visszakanyarodunk a költészethez. A pályakezdéséről szóló fejezetben három közismert és becsült költő fényképe látható, Illyés Gyuláé, Nagy Lászlóé, Kormos Istváné. Nem véletlenül. Jelzik a szellemi irányt.

Nem maradhatott ki a könyvből az Illyés Gyula és Csoóri Sándor által több éven át szorgalmazott és a rendszerváltozás előtti évben, az erjedés és bomlás korszakában, 1988-ban létrejött, új reményeket hozó folyóirat, a *Hitel* sem.

Döbrentei Kornál szépirodalmi szerkesztőként itt töltött tizenöt éve sokunk számára a befogadás ideje volt. Nem felejtettem azt a felszabadító élményt, amit a *Hitel* 1989. márciusi ünnepi számának megjelenésekor éreztem. „Uramisten, mennyi csapodár kokárda, nemzeti színre játszik a régi gárda” írta a költő *Átpingált március* című, kivételesen direkt politikáló költeményében, olyan történelmi pillanatban, korszaklezáró-korszaknyitó helyzetben, amikor az első sorból megértettünk mindent, amikor még azt hittük, a történelmi ocsú végleg elválik a történelmi tiszta búzától. Hogy nem így történt, az mára már történelem.

Így halad a könyv fejezetről fejezetre verseskötetek, esszék, jegyzetek, mesék, ifjúsági regények, Papp Endre Döbrentei Kornálról szóló monográfiájának említésén át Mária kertjéig: dacföldig, amely a társra lelés, az új otthonra találás, a kitágult (kiteljesedett) horizont helyszíne. Társa, a csángóföldi keramikus és énekes, Petrás Mária, aki „megénekelte a jövőt”. Számatalan adat, név, fénykép teszi teljessé, hitelesíti a költő kapcsolatrendszerét, életének fordulóit, emlékezetes eseményeit. Izgatottan, részletekre is figyelő szemmel követtem a könyv megállapításait, hiszen több mint hatvan éve ismerem Döbrentei Kornél férfias, igazságra érzékeny jellemét, költészetének sodró erejét, nem mindegy hát, mit olvasok róla. Hamis, félrevezető mondatot nem találtam. Erénye a könyvnek, hogy csak futólag érinti mindazt a szennyet, becsúszást, amit a költőre szórtak bizonyos körök, viszont bátran ad helyet tisztázó, szakmai megközelítésű ellenvéleménynek. Ide sorolható az a tanulmány, amely a görög származású Szidiriopulosz Archimédész, a *Trianoni Szemle* főszerkesztője nevéhez köthető. Jelent meg korábban is önálló kismonográfia a költőről (Papp Endre: Döbrentei Kornél – Közelképek írókról sorozat, MMA Kiadó), sőt életutat bemutató képes kiadvány is Szécsi Ilona művészi fotóival, Madár János munkája mégis inkább azzal tűnik ki, hogy széles panorámáját kínálja a múlt század hetvenes éveitől a hazai irodalmi életnek, ter-

mészetiesen Döbrentei Kornéllal a középpontban. Beláthatatlan bőséggel ontja a neveket, mindazokét, akik ilyen vagy olyan formában kapcsolatba kerülhettek a költővel. Egyik születésnap rendezvényén a dedikáláskor megkocogtatta a hátamat a világbajnok asztaliteniszező Jónyer István, aki a Kú Lajos szervezte Aranycsapat-találkozókról ismerte őt és nagyon kedvelte verseit.

E rövid recenzió nem vállalkozhat a kötet irodalomtörténeti értékelésére, ez alapsabb elemzést, tágabb összefüggések egybemarkolását igényli, bizonyára ezt megteszik majd az irodalomtörténészek. Megemlítem, mintegy kiegészítő adalékként, hogy Döbrentei Kornél a rendszerváltozást követő évtizedben, az akkor indult *Börtönújság* rendszeres, megbecsült szerzője volt. A hetilap szerkesztőjeként láttam azon elhivatottságát, hogy segítsen börtönviselt barátainak, a költő Tóth Bálintnak és Kárpáti Kamilnak, volt politikai foglyoknak, ötvenhatos elítélteknek, felidézve meghurcoltatásukat, emberi-írói karakterüket, visszaállítva besározott becsületüket. Örültem volna, ha találom erre való utalást is a könyvben. Börtön tárgyú publicisztikája is értékes színfolt.

Madár János nemcsak szorgalmas ismerője Döbrentei Kornél életének és költészetének, de a könyv terjedelmén (közel négyszáz oldal), alaphangján, az összegyűjtött anyag bőségén is átsüt az a fajta tisztelet, már-már rajongás, amit általában a példaképek iránt érzünk. Kétségtelen, Madár János példaképének tekinti a költőt. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a könyvben tizennégy Döbrentei Kornélnak ajánlott Madár-verset olvashatunk. Az egyetlen, amiből kevesebb is elég lett volna. De hát az áradó tisztelet már csak ilyen.

A könyv hátsó borítóján Takaró Mihály irodalomtörténész baráti ajánlása olvasható.

*Madár János: Erkölcs és irodalom –Döbrentei Kornél (avagy Mária kertje: dacföld)
Rím Kiadó, Magyar Múzsza Könyvek*

AKNAY TIBOR

FOGA KÖZT EZÜSTPÉNZ

Lompos éj járkál odakint,
foga közt ezüstpénz a Hold,
porlik a vakolat idő,
s vele együtt mind, ami volt.

Háló volt alattam mindig,
hogy ne zuhanjak túl nagyot,
– megrögzött szerencsefia –
köszönöm, hogy még itt vagyok.

LENGYEL JÁNOS

IN MEMORIAM FERENCZI TIHAMÉR

Elment a legidősebb kárpátaljai irodalmár

2024. január 27-én, a Kárpátalja.ma rövid cikkben tudatta, elhunyt Ferenczi Tihamér!

Ferenczi Tihamérral személyesen 2011 őszén találkoztam először a szülőfalujában Badalóban, amikor a település közössége ünnepséget szervezett a hetvenedik születésnapja alkalmából. A költő tiszteletére az ungvári Intermix Kiadó egy 70 verset tartalmazó kötetet jelentetett meg. Egy alacsony megszeppent, félénk gyereket láttam ülni a zajos sokaság közepette, de szemében a boldogság lángja lobogott, a szája sarkában ott bujkált az a fajta mosoly, ami azon emberek sajátja, akik úgy vélik, nem éltek hiába.

Hetven év, hetven vers. Egy ember, egy életút. A kötet három ciklusra tagolódik. Beszédessé válik, valamit el kell mondanom / különben nem lesz oltalom. - írja Ferenczi a valamit mondani című művében. Ez a valami minden, minden, amit a költő átélt, gondolt, egy átszenvedett élet versekbe öntve. Majdnem azt írtam, ölvé, mert némely verset olvasva, olyan érzetem támadt, hogy a vers végén a szerző is befejeződik, elmúlik, a pont az ő végét is jelenti. De mégsem, hiszen fönix madárként újra feltámad a következő költeményben, ahol éppen a rég elhalt badalói cigányzenész, Lámek hegedűjét szólaltatja meg, és az olvasó fülében mintha valóban felcsendülnének a régen enyészetté vált dallamok. Mint mikor ha felsírt / Lámek hegedűje / istenek mennyei nektárja / fáradt a lelkünkbe (*Lámek hegedűje*)

Ferenczi egész életét szülőfalujában töltötte visszavonultan, már-már rejtőzködve, ami főként a vele született látáshibának tudható be. Bolyongok / az éjszakák / hold-mosta / szurdokjaiban. // Mégse tudom / nem tudhatom: / a csenden túl / mi van? (A csenden túl) Költészetét a tömörség, a sallangmentes egyszerű közlési forma jellemzi. Verseinek többsége rövid tényközlés, egy gondolatot visz végig, vagy csupán elindít, hogy az olvasó a költő által kijelölt úton jusson el a megvilágosodáshoz. Űrt vájt belém / a csönd. / Benne lényem / ödőng. (*Űr*)

Ferenczit olvasva az egyszerre önmagába zárkózó és a világra rácsodálkozó ember tépelődése, már-már önmarcangolása tárul az olvasó elé. Miért is hittem volna, hogy egyszer / a gyermek-nyárból férfi-ősz lehet, / hogy a fénymázás égbolt-porcelán / felhő-cserepre töredezhetsz. (*Férfiidő*)

Az 1990-es évek elején M. Takács Lajos irodalomtörténész megszerkesztette a kárpátaljai magyar irodalommal foglalkozó *Vergődő szél* című antológiát. Ennek anyaggyűjtése során ismerkedett meg Ferenczi Tihamérral, az ő közbenjárására, Debrecenben megműtötték a szemét. A beavatkozás sikeres volt, a költő látása jelentősen javult. Ez ugyan nem vált sorsfordítónak a számára, de a változás a verseiben is megmutatkozott. Ahogy Dupka György mondta az ünnepi rendezvényen, kinyílt a költő szeme, a szürke, a fekete ezernyi árnyalatának világából kilépve meglátta a világ igazi színeit. Reggel / a Nap-kéve / kalász-fénye / meleg / laza // egy / hegy / kék / buborék / ez itt a / haza (grafika).

Örök fájdalom maradt számára a társ, a kedves hiánya. Több versében is felbukkan a sosem volt, a megfoghatatlan, a mindig változó, ám soha el nem halványuló szeretett lény(lány). Kinyújtja a vágy / feléd a karom. / Fényedet, lényedet / akarom nagyon. (*Napraforgó*) Szűkszavúságát, félélnységét személyesen is megtapasztalhattam a már említett születésnap rendezvényen, amikor interjút akartam készíteni vele. A költő minden kérdésemre rövid tömondatokban válaszolt, de amikor a feleség, a család hiánya került szóba, elhallgatott. Fiatalon ő is volt szerelmes, viszont a betegsége okozta kisebbségi érzet megakadályozta abban, hogy bárkihez is közeledjen, de a vágy, a várákozás örökre megmaradt. Várlok, mint buszra várók / az utolsó kocsit / a fagyon topogva. / Kereslek, jöjj, mert rám száll / a nyugtalanság, / bevon, mint fémet a rozsdá. (*Nyugtalanul*)

A félélnk költőben lakozó férfi nem tudott belenyugodni a helyzetébe. Reménytelen-ség, nem hiszek neked! / Perc-őzek ugrálnak / az Idő szikláin. / Te, Kedves: bárhol vagy, / megtalállak, / mert hiányzol nekem ... (*Nyugtalanul*) Ez a fajta hiányérzet megmérgezi a lelket, sosem hagyja nyugodni, űzi, hajtja, hogy szavakba öntve, versek által kitörjön börtönéből és szabaddá válva a világ részévé váljon. Játszani tengert, csillagot, / mert nem vagy sehoh, / rakéta-robajú szerelem – / Elhúzni / lányszívűek idegen bolygói mellett / tovább, feléd, / ragyogó álom – csillagom – / Elérlek-e? / – Nem tudhatom. (*Nem tudhatom*)

Az egyedüllét, a magány próbára teszi az embert, hiszen ösztönénél fogva társas lény. Ferenczi számára az írás, a költészet egyfajta menedék volt, egy önmaga alkotta fantázia világba költözve írta ki magából keservét. Nem, ennek az apró termetű embernek hatalmas lelke volt, amit egyfelől jól álcázott a külvilág elől, másfelől meg „szemérmetlenül” kitárulkozott előtte. Hánykolódom / a magány / szalma – zörejű ágyán, / sóhaj – síneken / zakatol a vágy / elfojtott lámpákkal / feléd. (*Hiányod*)

Nála a fájdalom valóban fájdalom, a hiány valóban hiány, a szerelem valóban szerelem, még ha annak tárgya csak a képzeletvilág rózsalugasában üldögél, a soha be nem teljesülő boldogságára várva. A kedves csupán a költő képzeletében létezik, de ott nagyon is valós, életteli. Éjszakáim / Altamira- / barlang- / falára / téged rajzol / álmain / grafit- / ceruzája. (*Barlangrajz*)

A valóságba visszatérve, a költő életében fontos személy volt az édesanyja, aki, míg élt, megpróbált enyhíteni a társtalanság okozta fájdalomon. Anyám című versében írja : Zúglatok, / sugár – traverzek. / Róla szóljatok, / fészek – szívemben / csipogó fióka – versek! Átvitt értelemben, de a *Hangvilla* című versben is felbukkan az édesanya: Mint / megütött / hangvilla, / kondul / anyám nyelvén / a számban / a szó.

Ferenczi számára egyaránt fontos volt a szűkebb és a tágabb élettér, a szülőfalu és a Haza. Magyarságát nem hangos melldőngető szólammal vallotta, hanem a rá jellemző csendességgel, de egyben határozottan is. Diaszpórában élek, / mint rahói fenyők / túlevelén / a fények. (*Rahói fenyők*)

Több versében is foglalkozik az öregséggel, az elmúlással, a halállal. Jéggé kövült vén: / ülök untan / ezredvégi zugban. / Didereg a fény / odúmban. (*Hangulat*) Mintha csak programszerűen készült volna a halálra, amikor a következőket írta az Idegen anyag című négy sorosában: Gyűl bennem / idegen anyag. // Megtermelem / haláloamat.

Ferenczi verseiből kirajzolódik egy önmagával hadakozó lélek, aki belső készítésre vonul száműzetésbe, bilincseit önmaga rakta fel. Én vagyok a legkisebb, / aki nem kell senkinek (*A legkisebb*). Oldhatatlanul vágyakozott a szeretetre, törődésre, hogy legyen valaki, aki meghallgatja, megérti őt. Legyünk hát mi, olvasók, akik meghallgatjuk és megpróbáljuk megérteni a költőt, aki 83 évig álmodta életét önkéntes bezártságában a Tisza partján. írni / annyi / bírni / a lét / lélegzetét // lét-nyersanyag / arany mása / a vers (filozófiák).

Nyugodj békében, öreg álmodó!

*Ferenczi Tihamér: Tölgyből gerincet.
Intermix Kiadó. Ungvár – Budapest, 2011.*

P. PAPP ZOLTÁN

TÉRIDŐ

Nemzés nélküli születés,
sejtelmes ősrobbanás,
kvarkjaim már ott tanulták,
mily csodás az alkotás.
Az univerzum arca így lett
folyvást más és más,
titok, rejtélybe ágyazás.
Csillagok születnek, hálnak,
galaxisok szerteszt rohannak,
táplálva fekete lyukakat,
feltárva féregjáratokat, égi utakat.
Sötét anyag, sötét energia,
mutasd arcukat kozmológia,
mesélj a vörös óriásról,
fehér törpéről, szupernováról,
s a multiverzumról, ha van,
mielőtt a nagy reccs bekattan.

VESZELKA ATTILA

BITANG NYARAK

Hiába törtem egy erős kávé mellett a fejemet, hogyan is kezdhetném valami frappáns terminussal ezt a kis esszét Száraz Miklós György legújabb, *Bitang nyarak* című regényéről, semmi jobb nem jutott eszembe az eredeti címnél. Valahogyan mindent elővarázsol ez a két szó abból, amiről a könyv szól, amit a szerző ki akar fejezni, amit közölni akar, többek között arról a srácról, aki ő volt valaha, s aki én is voltam egyszer, a felnőtté válás keserves időszakában. Agyalás közben persze hogy felködlött bennem Psota Irén füstös hangja is: „Tibi, te bitang, ó, Tibi, te bitang, ó...” S hogy a közelmúltban elhunyt színészióriást miért is citálok ide? Mert az ő tangójának bitangjában éppen úgy kavarnak az ambivalens fogalmak – akasztani való, csibész, jómadár, zsvivány, tök jó, vagány, nagyszerű, haláli, pompás –, mint Száraz Miklós Györgyében.

A könyvet 2023. szeptember 30-án mutatták be, a Millenáris Kner Imre termében, a szerző és beszélgető partnere, Jánossy Lajos író, kritikus, szerkesztő, illetve Dresch Mihály, a jazz hazai helytartója, ki is egyéni hangvételű improvizációival bevezette, a beszélgetés szüneteit kitöltötte, végtére pedig lezárta, s ezzel mintegy keretbe is foglalta az estet.

Száraz Miklós Györgyöt szeretik az olvasók. Az amúgy nem kicsiny termet zsúfolásig megtöltötték a rá és új könyvére kíváncsi népek (köztük jómagam), de végig álltak belül, a falak mentén is, sokan pedig csak a folyosón találtak helyet.

A társalgás remek hangulatban folyt, hiszen a szerzőtől nem áll távol a humor, és ebben eszményi társra lelt Jánossy Lajosban, akinek a könyv írója, rutinos beszélgető lévén, majdhogynem „elvette a kenyerét”, amikor jó előre leütötte az adogató fél által még el sem indított szervákat. (És itt naná, hogy eszembe jutott Joseph Heller könyvének, *A 22-es csapdájának* roppant idegesítő figurája, Appleby, aki lecsapta Orrnak mind az öt első szerváját.) Így már az est elején tudottá vált általa, hogy esetünkben egy „fürtös” regényről van szó, ami egy novellából nőtte ki magát közel 213 oldalas könyvvé, de ugyanígy ismertté váltak az okok is, amelyek a kötet írására készítették. Kérés nélkül válaszolt az író-olvasó találkozók furtonfurt visszatérő kérdésére is: „Vajon a regény

főhőse azonos-e az íróval?” Nos, erre az önmagának benyújtott interpellációra az auktor határozott nemmel felelt. Ezen azután elmorfondíroztam kicsit, nopláne azért, mert válaszához – igen talányosan – azonmód hozzáfűzte még azt is, hogy egy író csupán arról tud hitelesen írni, amit nagyon ismer. Akkor hogy is van ez? Tapasztalatom szerint kétféle tollnok van. Az egyik kategorikusan tagadja, hogy önmagáról írt volna (félve, hogy fantáziájának nimbusza sérül), a másikkak pediglen kifejezetten dagasztja a mellét, hogy a csoda, amit papírra (számítógépre) vetett, vele esett vala meg. Száraz Miklós Györgyöt azonban semelyik kategóriába sem tudom beszuszakolni, és ezt egyik közös sörözgetésünk tapasztalatából levonva állítom. Az ominózus esemény egy jól meghatározható pillanatában ugyanis, amikor lelkesen mesélni kezdtem neki egy velem megtörtént különös példázatról, amit később majd meg szeretnék írni, így szólt: „Írd meg, de ne ugyanúgy, ahogy történt.” Ebből a régen elhangzott mondatból pediglen számomra ott az esten az világott ki, hogy szerzőnk bizonyonnyal Arany János vezérével követi: „Költő hazudj, de rajt' ne fogjanak” (ami valószínűleg nem eshetik nagyon nehezére, hiszen regényíró lévén, gyaníthatóan, virtigli hazudozó), vagyis – némi túlzással – megvilágosodtam. De ha sem nem színtiszta valótlanság, amit ír, sem nem valóság, akkor mi? Hát akkor tipikus, méghozzá olyas, amiről már az ősrégi műelemzés tankönyvek is regélnek. Száraz Miklós György regénybéli főhőséből típust kreál, egy igazi kulcsfigurát, mondhatni: tolvajkulcs-figurát, aki elképesztő egyedisége ellenére minden olvasója szívének zárját könnyedén fel tudja pattintani. Így azután enmagam is úgy merültem el olvasás közben a tíz fejezetre rúgó Bitang nyarak világában, hogy mindvégig párhuzamosan vetítődött a könyvbéli főszereplő történetével képzeletem filmvász-
nára a már feledés homályába süppedtnek hitt kamaszéveim fájdalmasan gyönyörű történetéje is. Megfontolatlan kalandjaim, melyeknek némelyikébe simán belehalhattam volna, ám a kamaszoknak még nincs kifejlett veszélyérzete. De visszahozta ez a könyv azt a rémületes pillanatot is, amikor rádöbentem, hogy nem csak én, de a szüleim is meg fognak halni. A szüleim, akik addig csak úgy „léteztek” mellettem, mert akkoriban igazándiból nem voltak fontosak. Megidéződtek az akkori lányok. Sete-suta szerelmeim. Különös barátaim. Az akkor még nem mindennapinak tűnő, lehetetlen felnőttek. Magányos barangolásaim legőszintébb társammal, a kutyámmal. A távolinak hitt, érthetetlen és érdektelen világ lassú betüremkedése ebbe a védett, dús fantáziával átszőtt színes, gyermekkori szappanbuborékba.

Bevallom, Száraz Miklós Györggyel szemben elfogult vagyok első regénye, *Az Ezüst Macska* megjelenése óta, melyből folyvást Krúdy Gyula gordonkázó hangját véltem kihallani. Mostanra sokat változott a stílusa, de ez a költői hang még mindig át- meg átszővi a Bitang nyarak sorait is: „Mint sárga borostyánlánc ragyogó szeméi, a völgyben felgyúltak az utcai lámpák. A mélyben már homály derengett, a domb lábánál a bokrok és stációk árnyai lassan fekete kontúrrá olvadtak össze, de itt fent még rózsaszín fénnel hintett be minket a felhős ég vízszintes, lángoló nyiladéka.” De ugyanígy jellemzi mostani írásművészetét a jókor alkalmazott elhallgatás: „Amikor az anyja befeküdt a kórházba, egy másik kórházba, sok évvel később, akkor ez a kép sokszor eszébe jutott.” Avagy az a meghökkenítő attitűd is, hogy mesélés közben gyakorta hivatkozik arra, emlékezete cserben hagyja: „Ne számítsanak részletes beszámolóra. Nem tudom, mi történt. Összefüggés nélküli képek sora. Ennyi maradt.” Előbbivel feszesebbé, tömö-

rebbe, utóbbival valóságosabbá, hihetőbbé teszi a narrációt. És még valami. A könyv lapjait forgatva, a sorok szövedékén át, azon a bizonyos képzeletbeli, csak lelki szemeim előtt megjelenő filmvásznon, bár kissé elmosódottan, de fel-feltűnedezett a koravén csibész, Huckleberry Finn alakja is.

Mi egyebet mondhatnék ezen túl? Semmit. Az a jó könyv, amelyikről akármennyit is beszélünk, mindig maradnak benne újabb és újabb titkok, mely titkok felfejtésére talán csak írója képes (vagy még ő sem). Ez a regény ilyen. Talán Wittgensteinnel még ennyit: „Amiről nem lehet beszélni, arról hallgatni kell.”

*Száraz Miklós György: Bitang nyarak
Scolar, 2023*

DROTFLEFF ZOLTÁN

AGGÓDOM

Átfúj tarkómon csípős, téli szél.
Didergő táj fázik már fejemen.
Korhadt évek jajgatnak lábamig.
Nem találok lépésnyi helyem...

Érdes felével ront rám az élet.
Lópaták robaja rohan felém.
Ritmusa rég elhagyta szinuszát.
Viruló létek szakadnak belém...

Rettentő álmok súrolják lelkem.
A világ tengelye reám görbül.
Megnyomorítva ketyegő időm.
Amíg sorsom önmagába kövül...

TURBÓK ATTILA

VADÁSZTÖRTÉNETEK KÁRPÁTALJÁRÓL

A közelmúltban személyesen is találkozhattunk Stók Lajos kárpátaljai vadással, aki 2023 végén már második vadászati tárgyú könyvét jelentette meg. Lám, csak így lesz a tapasztalt, erdőjáró vadászból, későbbi vadórból vadászati író, már-már szakíró.

A szándéka teljesen érthető, hiszen az apja, nagyapja, sőt a rokonsága is vadász volt. Mint a tenyerüket, úgy ismerik az erdőt, a Visk környéki hegyeket, a Tisza-menti füzeseket, a hegyhátakat, lejtőket, völgyeket és ártereket. Érthető hát, hogy a kiérdemesült vadász szeretné megosztani emlékeit, bőséges tapasztalatát másokkal is. Főként olyan tájon, ahol ősei hosszú időn át megszerezték és megőrizték azt a tapasztalati tudást, amelyet a természettől tanultak és csak magyarul tudnak igazán kifejezni.

Időközben azonban tótágast állt körülöttük a világ. Impériumok váltották egymást, új határok ékelődtek a hegyek közé, ám a fák, bokrok, nagyvadak és madarak mit sem tudtak erről. Az állat jól kiismeri magát természetes közegében, de tegyük hozzá, az ember is. Megismeri az őz, a szarvas, a medve, a vaddisznó óvatos szokásait, erdei nyomokból olvasható üzenetét, megtanulja becsülni a vadat, érti, hogy a vadászfegyver nem dicstelen pusztítást szolgál, inkább a természet harmóniájának megőrzését, amellyel egyfajta egyensúlyt teremt az ember és a környező vadvilág között.

Tapintatosan ugyan, de a szerző sorok közé rejtve említést tesz arról, miként vált a szovjet időkben a vadászat egyfajta fejetlen lövöldözéssé, amikor a vadászathoz mit sem konyító pártemberek szabták volna meg a vadászat új rendjét. Néha elsodálkoztak, ha mégsem lőttek semmit, mert nem értettek ahhoz, amit irányítani akartak. A Szarvas helyett háziló című történetből kiderül, miként kellett és lehetett „okosban” elkenni a hozzá nem értő „kocavadász” ballépését, aki a friss szarvasnyom biztos tudatában szabadon engedett házilovat lőtt tévedésből. Az elvtársi adminisztráció persze olajozottan működött, némi „síkosítással” mindent ügyesen megoldott.

A felidézett vadásztörténetek sokaságából kiderül, mi minden kell a sikeres vadászathoz. Megtudjuk, hogy a sebzett medve nem tér nyugovóra, nem alszik téli álmot, amúgy pedig nem támadna juhra, de ha sebesült vagy beteg, és másként nem jutna táplálékhoz, bizony megtépázza a juhállományt. Ki gondolná, hogy Kárpátalja, amely

természetes földrajzi egység, szerves összesímítőja a nyugati és keleti Kárpátok vonulatának, a mesterségesen derékszögben nyugatra forduló román és ukrán államhatárral, a leeresztett „drótfüggönnyel” a múlt század hetvenes éveit bizonyos értelemben megváltoztatta az erdei vadak vonulási szokásait. Régebben a farkasok könnyedén átjutottak a máramarosi hegyháttól az Avas-hegység erdőibe, manapság ez jóval ritkább a Visk környéki erdőkben.

Először olvastam arról, hogy létezik páros tízes bika, vagy hogy a vadászok jól tudják, melyik állathoz milyen méretű sörét vagy ólomgolyó kell. Városi ember ezeket aligha ismeri. Stók Lajos a vadászatot végig szenvedélyként, sportként említi. A trófeák nem véletlenül jelzik a vadász ügyességét. Könyvéből tudom, hogy az író-vadász hatalmas, gyönyörű, szénfekete medvét is lőtt, de munkaköréből fakadóan tudta (az erdészetnél vadorként is dolgozott), nem szabad válogatás nélkül mindenféle vadra löni, csak amit a kilövési engedély megszab. Nagyon büszke volt e szénfekete medve lakásában falra feszített bőrére, de nagy szomorúsága, hogy a nélkülözések nehéz idejében meg kellett tőle válnia.

Bajtársiasság, derű, a „célzóvíz” megbecsülése és gyakori „alkalmazása” üzen egy-némely történetéből. Mikor kerüljön a vadász szeme elé egész, libasorban masírozó vaddisznócsalád, mint amikor a vadász éppen otthon felejt nem csupán a tölténytáskáját, de a fegyverét is. Ilyenkor (mint vele megtörtént) a vadász válik hosszú időre a vadásztársak csúfondáros céltáblájává.

A szerző becses célt tűzött maga elé új könyvében. A vadásztörténeteket alapos helyrajzi ismeretekkel bővítette. Tartva attól, a nagy össznépi átrendeződések idején Kárpátalja e részén is változhat a lakosság összetétele, főként manapság, háború idején, ezért szerette volna megörökíteni azokat a helyneveket, amelyeket a környék népe igazából főként magyarul ismer. Íme, néhány Visk környéki helynév: Várhegy, Huta-hágó, Avas-hegy, Kőhát, Micsó-völgy, Kókalangya, Riskó-mocsár, Kiskonty, Nagykonty, Ferenc-völgy, Polyán-tisztás, Ószvérhát stb. Nem beszélve arról, hogy a tarvágás után felparcellázott gyümölcsösöket a helybeliek a földhivatali bejegyzések nyomán a magyar tulajdonosaik nevében ismerik.

Olvadás közben egyfajta honvágy párája ereszkedett a szememre, annak ellenére, hogy soha nem jártam Kárpátalja ezen vidékén, de a szerző gyakran említi a szomszédos huszti járás erdészetét. Mit tehetek? Az édesanyám Huszton született!

Milyen hát az igazi vadászember élete, kérdezhetném a könyv olvasán. Megindító válaszként idemácsolom Stók Lajos hitvallását: „...Nekik nem kell fényes palota, jobban érzik magukat egy szerény, de sokatmondó kis faházban, ahol oly sok kellemes élmény éri őket, ahol a baráti társaságban eltöltött idő sokkal többet ad számukra, mint bármilyen fényes mulató. Ezért vadász a vadász! Persze, aki vadász.”

Stók Lajos: Vadásztörténetek és helymegnevezések a Visk környéki Avas-hegységből, Bíró Family Nyomda és Könyvkiadó, 2023.

MŰFORDÍTÁSOK

EDGAR ALLAN POE

ÁLOM AZ ÁLOMBAN

Homlokodat megcsókolom,
e könnyű csókkal búcsúzom.
Halk szavaidat hallgatom –
nem tévedtél, én kedvesem,
hogy álom csak az életem.
Minden reményem elveszett,
éjjel vagy nappal odalett,
vagy látomás volt ez csupán,
és mégsem tűnt el igazán?
Minden, mit látunk, képzelet,
csak álomban álom lehet.

Állok tengerpart fövenyén,
vihar zúgása tör felém,
kezemből az arany homok
ujjaim között elcsorog,
alig maréknyi, de szökik
kezemből vissza a vízig,
s két szemem egyre könnyezik.
Ó, Istenem! Mért nem tudom
megtartani ujjaimon?
Mért nem szabad, ó, Istenem,
néhány szemet megmentenem?
Mindaz, mit látunk, képzelet,
csak álomban álom lehet?

Fordította: Dalmay Árpád

EDVARD KOCBEK (1904–1981)

MALASZT (1963)

Mikor az esti égbolt
váratlan piroslón alkonyul
s a névtelen fénybe elmerül,
borzongás járt át.
Szertelen sebemből
halk vér
csurgott
s elborított.
Lágy erőszak
vett erőt rajtam,
darabokra hasadtam,
akár egy hársfa ág
egy júniusi éjszakán.
A hegyre kaptattam,
szorongásom szélnek eresztem,
bár titkon közelített,
akár az őriület.
Minden szerfelett szentté lett.
És sehol egy sötét gondolat,
nyoma se akadt,
de még vétek sem fakadt,
egyetlenegy árulás sem,
mely akár nyugalmat
vagy oltalmat nyújthat.

Fordította: Lukács Zsolt

Edvard Kocbek (1904–1981) a 20. század második felének kimagasló szlovén költője, író, filozófus, politikus, keresztényszocialista gondolkodó. 1904-ben született Sv. Jurij ob Ščavnici faluban, Szlovéniában. Mariborban két évig teológiát tanult, majd átiratkozott romanisztika szakra, ami miatt később kijutott Berlinbe, Lyonba és Párizsba is. A szlovén katolikus értelmiségi kör vezető alakja. 1941-ben a Felszabadítási Front alapításában vett részt. A két világháború között komoly politikai szerephez jutott. A háború után 1951-ig a kormányban is magas funkciót töltött be, de mivel nem értett egyet a hivatalos politikával, kénytelen volt politikai és részben kulturális elszigeteltségbe vonulni, amely haláláig tartott. Ezt részben annak is köszönhette, hogy 1950-ben kiadták Főelem és bátorság (Strah in pogum) című novelláskötetét (magyar fordításban is megjelent), melyet a hatalmi vezetők nem néztek jó szemmel; másrészt annak, hogy 1974-ben egy interjú során említést tett több ezer ember lemészárlásáról, akiket a partizánok bírósági eljárás nélkül gyilkoltak le a második világháború után. E kijelentése miatt tíz évre eltiltották a publikálás lehetőségétől, állandóan megfigyelés alatt tartották, és beszélgetéseit is lehallgatták. Heinrich Böllle folytatott széles körű és mély levelezést, aki pártfogásába vette, és emiatt nem mérték börtönbe zární. 1968-ban Prešeren-díjban részesült Borzalom (Groza) című verseskötetért.

FOLYÓIRATSZÁMUNK SZERZŐI

Aknay Tibor (1944, Érsekújvár) – író, költő, fotóművész.
B. Tóth Klára (1955, Budapest) – költő, író, festő-restaurátor. 1978 óta restaurálja a középületek falképeit, közgyűjtemények táblaképeit. 16 évig tanított rajzot és művészettörténetet. Ezzel párhuzamosan fest, illusztrál és ír is. 1996 óta vezet képzőművészeti tábort nyaranta. Eddig 11 önálló kiállítása volt bel- és külföldön, és 7 családi kiállítása volt képzőművész gyermekeivel és keramikus nővérel. Eddig öt vers-és prózakötete jelent meg, a hatodik kiadás előtt áll, öt kötete jelent meg társszerzőkkel. Többek között tagja a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesületének, a Restaurátorkamarának, az Írószövetségnek, a Katolikus Újságírók Szövetségének.

Baka Györgyi (1951, Budapest) – költő. A Szombathelyi Tanítóképző Főiskola könyvtáros-népművelő szakán szerzett diplomát, hosszú ideig népművelőként és könyvtárosként dolgozott. Hét verseskötete jelent meg. Tagja a Magyar Írószövetségnek és a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. 2017-ben Erd Megyei Jogú Város Művészeti Díjjal tüntette ki. Érden él.

Bakos Pál (1956, Kocsord) – író, költő, újságíró. Gyerekkorától foglalkozik írással. A Kelet-magyarország, Kelet Felől, Partium, Szabolcs-Szatmár Szemle és más folyóiratok közlik rendszeresen írásait. Évtizedekig postai dolgozó volt. A Váci Mihály Irodalmi Kör alkotó közösséghez tartozik. Régi tagja a Magyar Újságírók közösségének. Kocsordon él.

Balajthy Ferenc (1946, Mór) – költő. Eddig közel húsz könyve jelent meg. A Vörösmarty Társaság tagja. Legutóbbi kötete, a Kettős kereszt, amelyben összegzi eddig verseinek legjavát. Elsősorban a Vár című folyóiratban olvashatjuk nevét. Székesfehérváron él.

Bánda Kund – író, szerkesztő, tanár. Az Összmagyar Testület ügyvezető elnöke. Jogász, történész, közíró, a nemzeti értékek megszálott képviselője. A Kőd előttem 1956 kód utánam című kötetét a Püski Kiadó adta ki. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Budapesten él.

Bene János – menedzsment tréner, gitárforgató és rímfaragó. Három könyv társszerzője. Őt szólóalbuma jelent meg. Az Art'húr Irodalmi Kávéház szerkesztője. Jelenleg saját monodramái színpadra állításán dolgozik.

Benke László (1943, Újvárfalva) – költő, író. A Hét Krajcár Kiadó vezetője, a Magyar Írószövetség tagja.

Bertha Zoltán (1955, Szentés) – Debrecenben élő irodalomtörténész, kritikus, a Károli Gáspár Református Egyetemen tanít. József Attila-díjas, tagja a Magyar Írószövetségnek.

Botos Katalin, Prof. Dr. (1941, Nagyvárad) – közgazdász, gazdaságtörténész. Professor emerita a Szegedi Tudományegyetemen. Fő kutatási területe: pénzügyek, nemzetközi gazdaság, gazdaságpolitika, 1945 utáni gazdaság-és eszmetörténet, gazdaságetika. 1990-ben parlamenti mandátumot nyert, az első demokratikus kormány pénzügyi államtitkára, majd tárca nélküli minisztere, 1992-től a

második kormányzati ciklusig az Állami Bankfelügyelet elnöke volt. 1994 után visszatért a tanári hivatáshoz. Ritka kivételként, három tudományterületi doktori iskolájában (jog, történelem, közgazdaságtan) tanított, ebből kettőnek éveken át a vezetője is volt. Eppen ez az interdiszciplinaritás ad munkásságának sajátos színezetet. Tagja a MTA Köztudományok, az European Academy of Sciences and Arts-nak, és a European Business History Association-nek. Publikációs tevékenysége széles körű: számos könyv és tanulmány szerzője. A Magyar Köztársaság Középkorszak-jének kitüntette.

Bóda-Sóos Judit (1974, Bogyiszló) – író, költő. Szegeden, a JATE matematika tanári szakán szerzett diplomát. A Dörmögő Dömötör, Kisalföld című lapokban jelenik meg leggyakrabban. Meséskönyvei és verseskötetei jelennek meg. A Magyar Múza folyóiratban először jelenik meg. Budapesten él.

Csontos Márta (1951, Győr) – tanár, költő, közíró, irodalomtörténész. Tagja a Magyar Írószövetségnek, a Szegedi Írók Társaságának, az Erdélyi Magyar Írók Ligájának és a Vörösmarty Társaságnak. Mértékadó folyóiratokban publikál verseket, recenziókat és tanulmányokat. Legújabb kötetei: Látószögek (2018), „Zászló a szélben”, Transzcendencia és küldetésstudat Reményik Sándor költészetében (2020), Carpe diem-kísérletek, versek (2021), Futómadártávtal (2023). Sándorfalván él.

Dalmay Árpád (1947, Beregszász) – nyugalmazott tanár, író, újságíró, történész, műfordító. 1965-ben érettségizett a Beregszászi 4. Sz. Kossuth Lajos Középiskolában, 1970-ben magyar nyelv és irodalom tanári diplomát szerzett, 1982-ben némettanári diplomát kapott. 1970–1984 között a beregszászi járási lap fordítója, 1984-től a Benei Általános Iskola némettanára, 1985-től a Könyvbarátok Országos Egyesülete Beregszászi Járási Szervezetének felelős titkára, 1989-től a Kossuth Lajos Középiskola tanára, 1990–1991 között a Beregszászi Járási Tanács elnökhelyettese. Tagja a Vitézi Rendnek, a Magyarok Világszövetségének, a Rákóczi Szövetségnek, a Trianon Társaságnak, a Beregszászért Alapítvány Kuratóriumának elnöke. Dolgozott a Hatodik Síp és a Kelet-Magyarország című lapoknál. Többkötetes szerző. 2023-ban megkapta a Magyar Erdemrend Lovagkeresztje kitüntetését. Nyiregyházaán él.

Demse Márton (1943, Klézse) – író, költő, újságíró. A Magyar Írószövetség tagja, a moldvai csángó hagyományok őrzője. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító és vezetőségi tagja. A Magyar Újságírók Közössége és a Magyar Toll Alapítvány vezetőségi tagja. Több kötete jelent meg. A Magyar Múza rendszeres szerzője. (Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas és Váci Mihály-díjas alkotó. Budapesten él.

Diószegi Szabó Pál (1974, Hódmezővásárhely) – költő, műfordító, történész, jogtörténész, középkorkutató (PhD). Az SZTE-ÁJTK tudományos munkatársa, a Magyar Írószövetség tagja, illetve a Csongrád-Csanád

megeyi Írócsoport titkára, a Szegedi Írók Társasága elnöke. 2007 óta öt verseskötete jelent meg. Verseinek jó részét megzenésíti, amelyet a Diószegi Sounds nevű zenei formációjában elő is ad.

Döbrentei Kornél (1946, Pestszentimre) – költő, író. Hosszú ideig a Hítel szerkesztője volt. Kiemelkedő munkásságát több díjjal is elismerték: József Attila-díj, Kölcsey-díj, a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje, Balassi Bálint-émlékkard, Báró Eötvös József sajtódíj, Benedek István emlékgyűrű, Vitézi Rend érdemkeresztje, Vitézi Rend Nemzetvédelmi Keresztjének Ezüst Fokozata, Alternatív Kossuth-díj. A Magyar Írószövetség tagja. Nemrég megjelent kötetében – Júdás, mint erkölcsi etalon? – az ember, az emberiség egyre romló erkölcsi állapotára mutat rá kíméletlenül. Pomázon él.

Drotleff Zoltán (1940, Marosvásárhely) – költő. Első verseskötete Téli virág címmel jelent meg 2012-ben. Dinka Hanna címmel gyermekkötetet is írt. Két verseskötetét a Rim Könyvkiadó adta ki. 2018-ban Váci Mihály-díjat kapott.

Finta Éva (1954, Beregszász) – József Attila-díjas költő. Volt kirakatrendező, tíz évig foglalkozott képzőművészettel, festéssel és grafikával. Tizenegy évet töltött a felsőoktatásban (sárospataki tanítóképző), nyugdíjazásáig. 12 önálló kötete jelent meg. Legújabb könyvét 2021-ben a Magyar Napló adta ki Noé bárkáján rózsátó címmel. 1990 óta a Magyar Írószövetség tagja. Sárospatakon él.

Gazdag Vilmos (Zápszony) nyelvész, főiskolai tanár. A kárpátaljai Zápszonban született, ma is ott él. 2018-tól a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Magyar Tanszéki Csoport docense és koordinátora. Számos fontos tanulmányt szerzett. Szakterülete: nyelv és irodalomtudományok, nyelvtudomány (szociolingvisztika, szlavisztikai, kontaktológia.) Tagja a Magyar Tudományos Akadémia köztestületnek, a Kárpátaljai Magyar Akadémiai Tanácsnak, a Termini Magyar Nyelvi Kutatóhálózatnak, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetségnek.

Jóna Dávid (1968, Budapest) – költő, író. Tizenhét évig tanított a zsámbéki főiskolán. Média tanár, újságíró, operatőr. Az Art'húr című kulturális, művészeti lap alapítója, a facebookon az Art'húr Irodalmi Kávéház főszerkesztője. Biatorbágyon él.

Kránitz Laura (Budapest) – költő. Verseit többnyire internetes kulturális magazinokban publikálja. Több antológiában szerepelt verseivel. Budapesten él.

Lajtos Nóra (1977, Püspökladány) – író, költő, irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő, tanár. A Debreceni Egyetemen szerzett magyar szakos tanári oklevelet, majd ugyanott 2013-ban PhD (doktori) oklevelet summa cum laude minősítéssel. 2011-ben megalapította az Irodalom21 – A debreceni magyartanárok lapja című kiadványt, amelyet 2016-ig egyedül szerkesztett. Versei, novellái, drámája, esszéi jelentek meg számos belföldi és külföldi folyóiratban. Publikációi száma eléri a 300-at. Állandó szereplője a Versmaratonnak. Legutóbbi kötete: A gyermekkor tenyerén (versszociográfia, 2022), Fehér szektor (novellák, 2022). Bella István-díjas, Tokajban Kishoró-díjat kapott.

Lengyel János (1973, Beregszász) – történész, író, újságíró, publicista. A Magyar Írószövetség, a Magyar Pen Club tagja, a Magyar Újságírók Közössége elnökségének

tagja. 2014-ben megkapta a „Nemzeti Újságírársért” kitüntetés bronz keresztjét. 13 kötete jelent meg. A két utolsó Egy nap Velencében című novelláskötet, valamint Elgyönyört élet című verses- kötet 2023-ban jelent meg. Budapesten él.

Lukács Zolt (1958, Rimavskva Sobota) – író, költő, műfordító, képzőművész. Gyermekeirodalomból doktorált. Szlovén versfordításai folyamatosan jelennek meg. A Magyar Múza folyóiratban most publikál először. Eddig tíz könyve jelent meg. Budapesten él.

M. Fehérvári Judit (1962, Debrecen) – magyar-történelem szakos középiskolai tanár, szakvizsgázott tánc- és drámapedagógus, történész, író, költő. Az utóbbi hét esztendőben Úppsalában tanított magyar irodalmat. Számos folyóiratban publikál, jelenleg 12. önálló kötete kiadás alatt áll.

Madár János (1948, Balkány) – költő, könyvkiadó, újságíró. A Kelet Felől című irodalmi folyóirat alapító főszerkesztője; a Muravidék, Új Tanú szerkesztője. A Magyar Írószövetség tagja; a Magyar Újságírók Közössége alelnöke; a MŰK irodalmi tagozatának vezetője, a Magyar Nemzeti Írószövetség elnöke, Balkány város díszpolgára, József Attila-díjas és Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas alkotó. Budapesten él.

Magyar Hunor (1967, Püspökladány) – író, újságíró, sajtószóvivő. Eredeti neve Marjai László. Verset, mesét, elbeszélést, regényt ír. Eddig 13 könyve jelent meg. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Budapesten él.

Mártonfi Benke Márta (1958, Kunszentmárton) – festő, művészeti író. A Magyar Újságírók Közössége művészeti tagozatának vezetője, a Magyar Múza képzőművészeti rovatát szerkeszti. Rendszeresen vesz részt egyéni és csoportos kiállításokon, a Vásárhelyi Őszi Tárlaton többször szerepelt képeivel. Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas. Kunszentmártonban él.

Mihályi Molnár László (1953, Rimaszombat) – tanár, költő, publicista, művelődésszervező. 2002-től a kassai magyar tanítási nyelvű ipariskola tanára. Közel ötven éve ír verseket és tanulmányokat, amelyek antológiákban és három verseskötetében jelentek meg. A szlovákiai Sepsiben él.

Miklós Péter (1980, Szeged) – eszme- és művelődéstudomány, történész, habilitált doktor, a Kodolányi János Egyetem címzetes egyetemi tanára, a Magyar Művészeti Akadémia Művészeti Ösztöndíj Programjának ösztöndíjasa. Modern kori magyar eszme- és művelődéstörténettel foglalkozik. Ezen témakörben két tuat könyve jelent meg. Legutóbbi kötete idén került kiadásra Nemzeti szemüveg címmel, amelyben a Magyar Nemzet hasábjain megjelent esszéi és kritikái kaptak helyet.

† **Óros László** (1952–2024, Felsőszeli) – író. A Galánta melletti Felsőszeliben (Szlovákia) született. Hadmérnöki diplomát szerzett, de főleg az irodalom érdekeltte. Még 1977-ben gyűjteni kezdte az 1918-tól napjainkig megjelent magyar kiadványainkat, és levelezést folytatott az írőkkel. Jelenleg hétezer kötet található a gyűjteményében, melynek nagy része a szerzők ajánlásával van ellátva. A könyvtár neve: Bibliotheca Pro Patria. A gyűjteményről eddig több mint harminc újságcikk, rádió- és TV-tudósítás jelent meg. Időnként maga is publikál a sajtóban. Többkötetes szerző.

A Magyar Múzsában rendszeresen publikált. A Magyar Újságírók Közösségének és a Magyar Nemzeti Írószövetségnek volt a tagja.

P. Papp Zoltán (1949, Budapest) – költő, műfordító. A Dunatükör című irodalmi, művészeti és kulturális folyóirat alapító főszerkesztője. A Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett mérnök-tanári diplomát 1977-ben. 1976 óta publikál verseket, esszéket és műfordításokat rangos folyóiratokban. Tagja a Magyar Írószövetségnek és a Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaságnak. Tíz önálló kötete jelent meg. Budapesten él.

Péter Erika – költő, író. 2004-ben jelentek meg első művei. Felnőtteknek és gyermekeknek egyaránt ír. Számos irodalmi folyóiratban, antológiában, valamint gyermekmagazinokban olvashatók versei, prózái. Több kötete jelent meg. Békéscsabán él.

Pődör György (1948, Vasszilvágy) – költő, tanár, múzeumvezető. Mérnök, mérnök-tanár és szakmérnök végzettséggel rendelkezik, s négy évtizeden át a szombathelyi Savaria Szakközépiskolában dolgozott tanárként és igazgatóként. Versei a hetvenes évek óta jelennek irodalmi periodikában. Alapítója a Vasvirág Irodalmi Egyesületnek. Kilenc önálló kötete jelent meg, és 25 antológiában szerepelt. Irodalmi tevékenységei alapján elnyerte a Magyar Kultúra Lovagja címet, s a megyei irodalmi Prima Díjat. Jelenleg is kötet kiadására készül. Folyamatosan publikál. Tagja a Magyar Nemzeti Írószövetségnek. Vasszécsenyben él.

Rideg István (1942, Karcag) – író, irodalomtörténész, tanár. Karcagon a Gábor Áron Gimnázium magyar-történelem szakos tanára. Több könyve jelent meg. Legutóbbi műve egy háromkötetes monográfia Körmendi Lajos íróról, költőről. A Magyar Múzsza folyóiratban most publikál először. Karcagon él.

Sajtos Orsi (1976) – tanító, drámapedagógus. Írásai a Vár és a Confessio hasábjain jelennek meg. Budapesten él.

Sipos Endre (Békéscsaba, 1951) – festőművész, tanár, művészettudós. A Trianoni Szemle szerkesztőbizottságának a tagja. Vezetője a Fővárosi Festő és Képző Stúdióknak, aktív résztvevője a Magyar Festészet Napja rendezvényeinek. Legutóbbi könyvei: A festészeti műelemzés alapkérdései, A hazugság stációi.

Szafián Zsuzsanna (1948, Békés) – költő, író, tanár. Tanári végzettségét Budapesten és Szegeden szerezte, az írás gyermekkora óta része életének. Az 1990-es évek óta rendszeresen publikál. 2004-ben a Tiszánál című versével 3. díjat nyert Szeged város pályázatán. Rövid prózai írásai főként az Accordia Kiadó antológiáiban jelentek meg. Három önálló kötettel rendelkezik, az utóbbi Janus-arcok címmel 2022-ben jelent meg. Jelenleg Szegeden él.

Szunyogh Gizella (1947, Kótaj) – költő. Könyvvizsgáló, közgazdasági területen dolgozott évtizedek óta. Gyermekkorától ír, de csak az utóbbi években foglalkozik folyamatosan irodalommal. Versei, novellái jelentek meg a Kelet Felől, Muravidék és más folyóiratokban. Tagja a Váci Mihály Irodalmi Körnek, a Bessenyei Társaságnak, valamint a Muravidék Kulturális Egyesületnek. A Magyar Nemzeti Írószövetség tagja és gazdasági vezetője. Nyíregyházán él.

Szuromi Rita (1971, Eger) – újságíró, történész, tanár. Történelemtanári, népművelői diplomáját 1994-ben kapta az Eszterházy Károly Főiskolán, majd ugyanitt 2017-ben okleveles történészi, 2022-ben PhD fokozatot szerzett. Húsz évig dolgozott a megyei napilapnál újságíróként, ez idő alatt több önálló monográfiát, tanulmány- és riportkötetet írt. Tárcait, novelláit a megyei lap rendszeresen közölte. Történészként kutatási területe a 19-20. századi társadalomtörténet és nemességkutatás.

Takaró Mihály (1954, Budapest) – író, költő, irodalomtörténész, tanár. Református papi családban született, ami egész életét meghatározta. A népi, nemzeti irodalom országos hírvé szószólója. Kiemelt kutatási területei: Nyíró József, Wass Albert, Sinka István írói hagyatéka, szellemi öröksége. Előadássorozataiban és tv-műsoraiban egyaránt a magyar értéket tartja a legfontosabbnak. A Magyar Írószövetség tagja. József Attila-díjat kapott 2019-ben. Budapesten él.

Tari István (1953, Zenta) – költő, prózaíró, fotóművész, újságíró, közéleti ember. Az Újvidéki Egyetem Bölcsésztudományi Karán végzett. Több kötete jelent meg. Országosan ismert irodalmár. Tagja a Magyar Írószövetségnek. József Attila-díjas alkotó. Óbecsén él, ahol korábban alpogármester volt.

Tornai Xénia (1968, Budapest) – tanár, költő. Az ELTE magyar-angol szakán szerzett középiskolai tanári diplomát. 2020 februárja óta foglalkozik költészettel. Versei jelentek meg a Napút, illetve a Napút Online folyóiratban, a Magyar Múzsában, a Klárisban, az Agriában, a Fövényben, valamint több antológiában (Karácsonyi pillanatok, Lélekmozai, Magánkozmosz, A Hetedik, Krúdy és Kláris Antológia). A veresegyházi Hagyomány és lendület 2021 címmel meghidreztet irodalmi pályázat első helyezettje, a Napút Kortárs irodalmi alkotások pályázatában a vers kategória kiemelt szerzője 2022-ben. Első verseskötete „A Mindenség húrjai” címmel 2022-ben látott napvilágot a Rím Könyvkiadó gondozásában. Budapesten él.

Turái Laura (1983, Kecskemét) – költő, irodalomkutató, újságíró, Kecskeméten él. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájában szerzett PhD fokozatot (2013), s a Leuveni Katolikus Egyetemen francia irodalomkutatói diplomát. 2006 óta publikál verseket, tanulmányokat országos folyóiratokban, antológiákban. Kutatási területe Pilinszky János költészetének és Simone Weil filozófiájának hatástörténeti összefüggései, valamint a kortárs magyar irodalom. Két verseskötete jelent meg, harmadik kötete előkészületben.

Turbók Attila (1943, Budapest) – költő, újságíró, szerkesztő. Az ELTE Bölcsészettudományi karán végzett 1975-ben. Az Ifjúsági Magazin irodalmi szerkesztője volt, dolgozott a Fiala Művészek Klubjában, kulturális szervezőként a Zeneakadémián, a művelődési ház igazgatójaként Leányfalun. 1980-tól húsz éven át egy börtönügyi szakfolyóirat és a Börtönújság című hetilap szerkesztője. Hat verseskötete jelent meg. Budapesten él. A Magyar Nemzeti Írószövetség alapító tagja.

Veszélka Attila (Szolnok) – költő. 1962 óta Szegeden él. A Szegedi Akadémiai Bizottság Szépirói Csoportja elnöke. Kőlcsey-érmes.

MÁRTONFI BENKE MÁRTA

A gondolat teremő ereje

Szabó György szobrászművész műtermében

Több mint tizenöt éve a Szolnoki Művésztelepen él és dolgozik Szabó György szobrászművész. Előtte nem volt műhelye, szabadidejében Kecskemétre, Mezőtúrra, Nyíregyházára és egyéb alkotótáborokba járt szobrászkodni. A szolnoki közeg hozta meg számára a kényelmes alkotó munka lehetőségét, nem csoda, hogy Szolnok otthonává vált, itt vert gyökeret. Egy szobrász nem is kívánhatna ennél jobb környezetet. Közel a város, de a természettel is szoros a kapcsolat, mivel egy lépésre folyik a Zagyva, a műteremlakások ablakai pedig a Tabánra és a múlt században épült művésztelep fákkal, bokrokkal teli parkjára néznek. A műtermek modernek, tágasak, az alkotáshoz megfelelő fényviszonyokkal rendelkeznek, a szobrászok számára kialakított műhelyekben pedig minden feltétel adott, csiszolhatnak, faraghatnak, a kohójuk segítségével akár ember nagyságú méretben is készíthetnek öntvényeket az alkotók.

Szabó György szobrász

A neves, számtalan díjat, elismerést kapott szobrász műterme igazi látványosság, kuriózum. Mintha egy sűrű erdőbe lépnénk, a saját lábukon álló szobrok a dzsungelt idézik fel, ugyanakkor egy elsüllyedt világ totemoszlopainak is tűnnek. Akár ez, akár az, mélyükön emberi lelkek bujkálnak. Maga a művész szoborseregnek titulálja az egy-

más előtt, mellett, mögött sorakozó bronz alkotásokat. Csak szűk ösvényeken lépegethet a szobordzsungelbe tévedt látogató. Több száz bronzöntvény között kanyarog az út, még a polcokon is fémtalpakon álló szobrok ágaskodnak a műterem plafonja felé. A látvány engem is magával ragad, és hirtelen Baudelaire sorai jutnak eszembe: „Jelképek erdején át visz az ember útja,/ s a vendéget szemük barátként figyeli.” Mint a természet templomában, itt, ezen a mágikus helyen is „valami titkos és mély egység tengerén” létrejön az összhang, „test s lélek mámora zeng bennük ég felé”. Furcsa érzés, de ezek a hideg fémtestek nemcsak a nézőre, hanem egymásra is hatnak, és a különböző formák, a szobortesteken lévő apró részletek egy nagy egészé állnak össze: Szabó György egyéni világává.

Maga a művész közben teremtett szoboroszlopai között bölcs mosollyal, mint aki már sokat tapasztalt a világról, időnként pedig töprengve, gondolataiba mélyedve járkal. Alkatánál fogva jól illeszkedik a bronzdzsungelbe, melynek őrzője, és csendes, a világ dolgain meditáló remetéje. Ez a spirituális közeg és a belső nyugalanság folyamatos munkára is készíti. Bármerre nézek, szerszámok sokaságát látom, csavarhúzó,

Szabó György műhelye valóságos szobordzsungel

A művész otthonosan érzi magát szobrokkal teli műtermében

reszelők, fogók, vésők hevernek kaotikusan, csak a művész számára áttekinthető rendszerben. Itt minden a szobrászatról, a munkáról, alkotásról szól. Még Szabó György lakószobájának asztalán is található ipari eszközök. Nem kétséges, a művésznek szinte egész életét a hivatása tölti ki, munkája azonos a szenvedélyével.

A látogató persze nehezen jut szóhoz ennyi műremek láttán.

Keresve a beszélgetés felvehető fonalát, emlékeztetem a művészt, hogy az egyik szolnoki kiállításán 180 alkotás volt látható. A szobrász megerősíti, hogy igaz, de ott sem az összes munkáját mutatta be, jócskán maradt még a műtermében is. Mielőtt szó esik arról, hogyan készült ez a monumentális anyag, kissé visszaillesztünk a múltba.

Szabó György Nagykőrösön született, és a város rajz- majd később a szoborszakkörében kezdte a képzőművészettel való ismerkedést. A gimnázium befejezésekor eldöntötte, hogy szobrász lesz. Jelentkezett a képzőművészeti főiskolára, ahová első alkalommal nem vették fel. Közben elvégezte a kőfaragói szakiskolát, majd a felvételije is sikerült. A főiskolán Somogyi József szobrász lett a mestere. Ez meghatározó volt egész pályáján.

– Somogyinak a szobrai ma is szeretem – kezdi Szabó György –, és azt a fajta gondolkodást, szemléletet, amit meg lehetett tanulni tőle. Ennek a lényege, hogy az embert mint cselekvő embert ábrázoljuk. Nem művészettörténeti utánérzéseket kell megfogalmazni, hanem az ember gondolja át, hogy amit ki akar fejezni, megfeleljen a kornak, megfeleljen annak, hogy a művészet a humánnumot képviseli. És hogy ezt képviselni tudja, ahhoz technikailag jónak, szakmailag felkészültnek kell lennie. Lefordítva ez azt is jelenti, hogy a szobornak állnia kell. Mint ahogy az embernek állnia kell a mellette és ellene ható erők közepette. Vagyis ember módra élni, viselkedni, létezni, ha művészetet képvisel.

A képzőművészeti főiskolát elvégző diákok nem válnak azonnal művésszé. Hosszú utat kell bejárnia mindenkinek, miközben a megélhetésről is gondoskodni kénytelenek. Mint sokan mások, Szabó György is tanítani kezdett.

– Nekem pedagógus felmenőim vannak, és akkoriban fogadkoztam, hogy soha az életben nem fogok tanítani. De muszáj volt dolgozni, hogy albérletet tudjak fizetni. Szerencsére olyan iskolában tanítottam, ahol szabad kezét kaptam. Nagyon jó volt az igazgatónő, adott esetben meg is védett, mert azért a tanári

Struktúrák, geometrikus formák, korongok, Szabó György világa

A műterem minden szegletében szobor áll, a kép bal oldalán a Turbulens emlék című kompozíció látható.

karon belül voltak nézetkülönbségek a tanárok között, ki hogyan képzelel el a tanítást. Én picit kísérleteztem, érdekelt, hogy mindenkit meg lehet-e tanítani. Ami nem azt jelenti, hogy a szabályos természetmásolást kell elsajátíttatni, hanem inkább a kifejező eszközöket kezükbe adni a gyerekeknek, melyek segítségével azt a gyermeki rajzot folytassák, ami őszinte, autentikus gyerekrajz. Ez izgatott, úgyhogy annak ellenére, hogy nem akartam tanítani, jól belemerültem. Általános iskolában öt évig, majd a budai tanítóképző főiskolán nyugdíjazásig dolgoztam.

A tanítás mellett Szabó György folyamatosan alkot, 1976-tól pedig rendszeresen kiállít. Szimpozízionokon, művésztelepeken munkálkodik, országos pályázatokon vesz részt. Díjai szinte megszámlálhatatlanok, 2011-ben Munkácsy Mihály-díjat kapott, 2021-ben pedig Aba-Novák Életműdíjjal ismerték el munkásságát. A Sopronban rendezett Országos Érembiennálénak rendszeres kiállítója, két alkalommal is elnyerte a nagydíjat. Tavaly a szolnoki Damjanich János Múzeum kiadásában, Képiró Ágnes művészettörténész szerkesztésében reprezentatív katalógus jelent meg a szobrász alkotásairól. A kiadvány hátoldalán Wehner Tibor művészettörténész összefoglaló írásában olvasható, hogy Szabó György a művészeti tárgyteremtés minden ágazatában otthonosan mozog,

Időkerék

Az öntőműhelyben. Szabó György kollégájával, Baráth Fábián szobrászművésszel, aki szintén a Szolnoki Művésztelepen dolgozik

megformál monumentális emlékművet, köztéri emlékszobrot, portrét, valamint a bensőséges atmoszférát sugárzó kispasztikák mellett plakettet és érmet is, elsősorban a mintázással, a hozzáadás-sal megformált, majd bronzba öntött plasztikák ágazatában fejt ki munkásságát. Az éremkészítésről így vall a szobrász.

– Picit tartózkodó vagyok, mert szeretem is, de sok esetben ezeknek az érméknek a születése egyszerűen a tanításból követ-

kezett. Bemutattam valamit az órán, s utána folytattam. Mondhatni, ritkán ülök le az asztalhoz azzal a szándékkal, hogy most csináljak egy érmét. De ugyanakkor meg magát a műfajt szeretem. Igyekeztem sok biennáléra beadni munkát, és az újszerűsre törekedtem. A hagyományos éremmintázás nem vonzott. Mindig izgatott a kísérletezés az éremműfajban, és szerencsére jól díjazták.

Az ország minden táján található köztéri szobrai, természetes, hogy a szülővárosában, Nagykőrösön áll a legtöbb. A *Szélfiú*, a *Kulák-émlékmű* és az *Arany János és családja* műveknek a kicsinyített mása, vázlata a műteremben is látható.

A *Szélfiú* című munkát pályázaton nyerte meg, tudom meg a szobrásztól. Egy rajz inspirálta, melyet egy nürnbergi kovácsnak tulajdonítanak. Ezen a rajzon a földgömbön egy széllal viaskodó gyerekefigura, gyerekisten látható.

– Magam sem tudom, honnan jött a konkrét ötlet – mondja a művész –, mindig úgy tartottam, hogy ez különleges sugallatként született. Vannak olyan szobraim, amikor

A Mágikus korong sorozatból A napkulcs című alkotás

nem tudom, hogy mi az előzménye. Tehát nem egy dédelgetett gondolat vagy rajz, hanem sugallatszerű. A pályázatra három másik munkával készültem, hirtelen jött ötlettől vezérelve tettem be a Trabantba a *Szélfiú* kicsinyített változatát, ami plasztilimből készült. Mire Nagykőrösre értem, utazás közben, a meleg kocsiban összenyeklett, úgy hogy ott, a helyszínen, az asztalon kellett kiigazítanom. De negyedóra alatt eldől, hogy ezt a művemem választották.

Szélfiú, Nagykőrös, Szabadság tér

Az ugyancsak Nagykőrösön felállított *Kulák-émlékmű* az ötvenes években meghurcolt emberek emlékére készült. Nagykőrösön nagyon sok áldozata volt ennek az időszaknak – magyarázza Szabó György –, a megyéből itt tettek tönkre legtöbb embert, földbirtokosokat, kisiparosokat, kereskedőket. Mint kiderül, a szobrász rokonságában is akadtak, akik a meghurcoltatások áldozatai lettek. Maga a szoborszerkezet olyan, mint egy kiüresedett ház, jelképezve a kifosztottságot, az otthon, az emberhez méltó élet elvesztését.

A Szolnokon élők is nap mint nap találkozhatnak Szabó György alkotásával. A Hild János teret 2014 óta díszíti köztéri alkotásként a C.V.-ként ismert, azaz *Curriculum Vitae* című szobor. A C.V.-ről maga a szobrász is azt vallja, hogy róla szól, és a szívéhez közel áll. A mű születése bonyolult folyamat volt, ebben az esetben is belejátszott a véletlenszerűség. Egy rajzból indult, de menet közben alakult. Miközben a művész a két dimenziót próbálta magában átformálni három dimenzióssá, jött a felismerés, hogy saját magát testesíti meg, az ő életpályáját szimbolizálja a kompozíció. Ettől kezdve sokkal nehezebb volt befejezni, majd' egy évig tartott a munka.

A köztéri munkákról, közösségi megbízásokról, megrendelésekről beszélgetve a szobrászművész kifejti:

– Én független szobrásznak gondolom magam, aki nem a köztéri megbízásokra hajt. Magamnak dolgozom, kiállításokra viszem a munkákat, és nem tudok mást mondani, minthogy szerencsés vagyok, hogy független tudtam maradni. Mert egyrészt a tanítás-
 sokkal korábban megvolt a napi betevő, föl tudtam nevelni két fiút, a családi kassza felé is

tudtam valamit nyújtani, de nem hajtottam sose köztéri munkákra, és nem hajtottam a pénzre. A köztéri munkáimat szabad pályázatokon nyertem el, nem a pénz volt a fő hajtóerő, hanem az, hogy kifejezzem azt, amit szeretnék elmondani. Ez olyan fajta függetlenséget adott mindig, hogy ma már azt tudom mondani, hogy szerencsés voltam, hogy ezt egy életen keresztül végig tudtam csinálni.

Beszélgetésünk közben megnézzük a szobrászműhelyt, ahol Szabó György elmagyarázza lépésről lépésre a viaszveszejtéses bronzöntés komplex folyamatát. Az öntés technikája hosszú, amelyből talán a legizgalmasabb fázis maga a viaszveszejtés, ami-

Arany János és családja, Nagykőrös, Hősök tere

Szindbád hajója I.

nek során a lágy, természetes anyag távozik a készülő műből. A szobor eredetije tehát elpárolog, itt hagyja az üres helyét a formában, s amelynek helyére szilárd fémötvözet kerül. A munkaasztalokon a már kiöntött fémot tovább lehet munkálni, alakítani, csiszolni, patinázni. Igazi fizikai munka helyszíne ez a műhely, és Szabó György most is sűrű munkásruhában jön-megy a szobrok születésének színhelyén. Miközben nézegetjük a szerszámokat, nevetve megjegyzi:

– Az ember amikor elmegy egy-egy kiállításmegnyitóra felöltözve, úriemberként, akkor gyakran eszembe jut, hogy két perccel ezelőtt még úgy néztem ki, mintha a bányából jöttem volna.

A műterem is műhely, de már inkább a gondolatok és a szellem otthona, igazi mágikus tér, ahol maga a művész a varázsló. A szoborrengetegben megtalálhatjuk a konkrétan embert ábrázoló formákat, vagy amikor a kompozíció része az emberi test, viszont sok, épületekhez, furcsa házakhoz, tenger mélyére süllyedt hajóvázhokhoz, szerkezeti elemekhez hasonló szobor sorakozik a műteremben.

A Szabó György munkásságáról szóló tanulmányok kiemelik a szobrász emberközpontú, humánus szemléletét. Maga a művész is figurális szobrásznak tartja magát. Jó ideje mégis az elvont, alapvetően a geometria,

Fekete figura

Szabó György kiállítása a szolnoki Zsinagógában, előtérben a Jad vasem című alkotása

a struktúrák által meghatározott kompozíciói, a zárt és nyitott testek, illetve a szerkezetek kerültek előtérbe a művészetében. Ez azonban csak látszólag ellentmondás.

– Többször elmondtam, hogy én figurális szobrásznak tartom magam – fejté ki az alkotó –, akkor is, mikor látszólag épületkonstrukciót látunk. Azt gondolom, hogy ez az arányrend, amit

ezzel megfogalmazzuk, az emberi arányrendszerből indul ki. Szeretem az emberi testet, de nem érzem, hogy minden esetben emberi figurával lehet kifejezni, amit gondolok. És azokban a konstrukciókban, amikben nem látszik az ember, úgy érzem, hogy ott van, csak az arányrendjével van jelen. Ha belegondolunk, hogy a görög, majd a klasszicista szobrászatban az emberi test ugyanaz, viszont a nagyon kicsi arányeltolódások, a hullámoknak, redőknek, a drapériáknak a gyűrődései elképesztő dolgokat rejtnek magukban. Mert az arány megváltoztatásával könnyörtelenül felismerhető, hogy egy szobor autentikus görög vagy klasszicizáló. Ezzel a rejtettséggel a hétköznapi ember nem kell hogy tisztában legyen, de észreveszi a különbséget. És azt gondolom, hogy ha ezt az arányrendi problémát így felvetem, akkor át tudom vinni azt a rendet, ami az emberi testben van, a konstruktív szobraimra. Tehát nem mindig kell, hogy megjelenjen a realista figura, de hogy mégis ott van, abban nyilvánul meg, hogy a szobornak állnia kell, képletesen is, mint ahogy az embernek állnia kell. Tehát ahhoz, hogy normálisan elfogadjuk a másikat, kell egy belső tartás. Nem a hétköznapi értelemben vett álláson múlik, hiszen a *C.V.* szobrom is látszólag hátra dől. Nem tudjuk utánozni, de a belső rendje szerint megvan a

*C. V. (Curriculum Vitae), Szolnok,
Hild János tér*

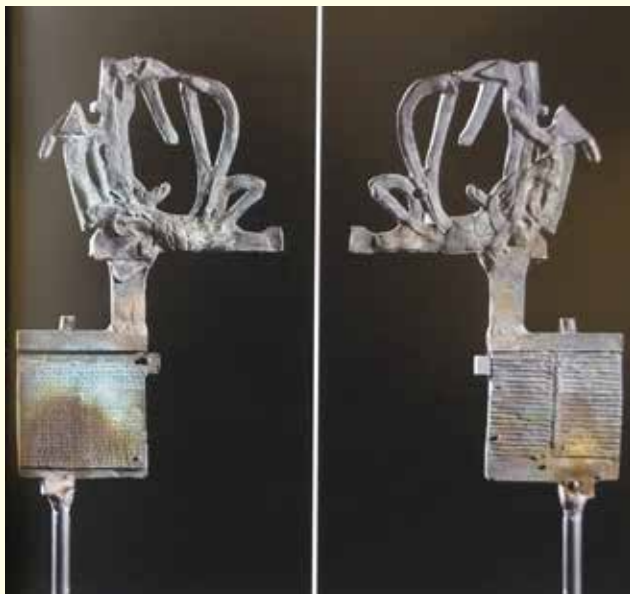
Hajóformák, melyek a tér- és időbeli utazás jelképei

statikája, stabilitása. A statika és a stabilitás hihetetlenül fontos dolog, hiszen ha a görög szobrokat összehasonlítjuk az egyiptomi szobrokkal, látjuk, hogy az egyiptomi szobrok a végtelenségig statikusak, örök időkre belefagynak abba az állásba. A görög szobroknál pedig megszűnik a szimmetriának a statikussága. Például amit a delphoi kocsihajtó lábainál látunk, magába rejti az életet, a mozgást. A mozgás az idő függvénye, az idővel összekapcsolódik, tehát a statikusság, az állóhelyzet a mérhetetlen időben

való befagyás tulajdonképpen nem emberi momentum. Az épületek állhatnak, de az embernek cselekvésre van szüksége, hogy kifejezze magát. Tehát a cselekvő ember az, aki számot ad magáról. Hogyha nem csinál semmit, akkor nem tudunk róla semmit. Ez a „belső cselekvés” hozza elő azt az aszimmetriát, azt a fajta törés rendszerét, amit szeretnék a szobraimban megvalósítani. Tehát mindig az ember a témám, az emberi viszonylatok. Olyan fajta szobrászatot szeretnék csinálni, amiben a humánus, az emberi tartás-szerkezetek valahol meghúzódnak a mélyben, és készenlétséget adnak a nézőnek. Nem a témának kell mesélnie narratív módon, az emberi tartalmakat nem a témának kell elmondania, hanem a belső szerkezetnek, a rejtett tartalomnak, hogy az készenlétséget tartsa az embert, hogy befogadó legyen az emberi értékek felé.

Kulák-emlékmű, Nagykőrös, Hősök tere

Oldás és kötés III.

A Szabó György szobor-redejében való sétálgatás felér egy idő- és lélekutazással. Már az is csoda, ahogy szemtanúja lesz az ember annak, hogyan materializálódik az idő, hogyan tárgyasul a szellem, a gondolkodás és a sokféle emberi érzés. A gondolatoknak teremtő erejük van, és a történelemben maga a teremtés folyamata a lényeges.

Mindegyik mű több jelentést hordoz, rá van bízva a befogóra, mit olvas ki a látottakból. Az aszimmetria, az arányrendszerben történt elmozdulások, az egyensúly megbillenése egy-egy kom-

pozícióban az esendőséget, sérülékenységet, a kételyek okozta kibillent, bizonytalan, félelmekkel teli lélekállapotot mutatják meg. Minden jel, minden üzenet ezeken a szobrokon. A felületek kiképzése, az apró domborművek, az írásjelekhez hasonló ornamentika, de még a fémszerkezetek közötti üregek, az áttörtség, az üres terek is valaminek a szimbólumai. Ezt az ürességet, hiányt alakítja szobrászati térré például az *Eredet* című műben is. A kör, a korong gyakori motívum Szabó György művészetében. Az *Időkerék* című kompozíció hasonlatos egy naprendszerhez, a mi világunkhoz, melynek tetején egy figura, egy megtépett angyal áll. A *Mágikus korong* sorozat egyik darabja a *A napkulcs*, mely ugyancsak egy égitesthez hasonló, a felületén látható

Szent Flórián

Vörösmarty Mihály, Bonyhád, Művelődési Központ

motívumok a szobrász mágikus univerzumának a rejtjelei. A szoborerdő közepén többek között ott áll *A mágus háza* című alkotás. A szabálytalan geometriai formákból, konstruktív elemekből álló, épületszerű szobrot nem a fizika törvényei, sokkal inkább egy, csak rá jellemző belső, sajátos rend tartja össze. A felület mozgalmassága nem csupán a technikából, de főként az itt megjelenő alakzatokból, mélyedésekből, változatos anyagiságból adódik. A hajótestek, hajóvázak, köztük a *Szindbád hajója* sorozat darabjai az idő- és térbeli utazás jelképei.

A *Vizitáció* kompozíció angyalai egyszerre tartják a földön és repítik a szemlélőt a spirituális világ másik szintjére.

– Nem vagyok hívő abban az értelemben, hogy templomba járnék – világosít fel a szobrász –, de ugyanakkor egyfajta közös emberi értékrendben hiszek. Mondhatni, hogy ez izgat. Ez

beletrafál abba, hogy én ki vagyok. De lefordíthatjuk úgy, hogy a humánum érdekel, hogy mi az a gondolkodási világ, amiben folyamatosan képviselni tudja ezt az ember. Vannak olyan általános emberi értékek, amik minden fölött, politika és vallás fölött is léteznek. Ez egy isteni adomány az emberiség számára.

Megtudom a művésztől, hogy a *Háromkirályok jósdája* című munkája mint belső történés, mint belső mese foglalkoztatja. Igaz, a hétköznapi értelemben nem vallásos, de úgy nőtt fel, hogy a Bibliát, a bibliai mesék zömét ismeri. És ezekben az igazi történetekben nagyon sok olyan emberi dolog nyilvánul meg, ami kell hogy működjön továbbra is. Szobrászunkban is működött, és ezt a maga formanyelvén megfogalmazta.

Ezek a szobrok formájuk és anyaguknál fogva hordozzák az archaikus világ üzenetét, ugyanakkor a mai kor emberének a filozófiáját, életérzését is tükrözik. Beszélgetésünk alatt kiderül, hogy Szabó György számára rendkívül fontos, hogy saját korát kifejezze. De milyen a mai kor, milyen ez a világ, melyben élünk?

– Mindennap változik – feleli a művész. – Amit én meg akarok fogni a szobraimmal, éppen az, hogy az emberek érzékenyen tudjanak reagálni a világ változásaira. Arról van szó, hogy az embernek fogékonynak kell lennie

Meditáló

Noé bárkája II.

a világra. Ez nem egy statikus érzés, nem is bizonytalanság, hanem az elmozdulásoknak az érzése kell hogy legyen. Hogy kiérzékenyüljön arra, hogy mindig nyitottan álljon az újjal szemben. Tehát amikor egy művész úgy fogalmaz, hogy elmondja, ő mit akar láttatni a nézővel, abban mindig megvan a veszély, hogy túlrajzolja, nem engedi szabadon működni a nézőnek a belső gondolkodását. Én meg éppen ezt a belső gondolkodást tartom fontosnak. Olyan szobrokat akarok létrehozni, melyek arra kényszerítik az embert, hogy beleélje magát. Hogy fogékony legyen a világra, a változásra. Mondok egy példát. Ha én, képletesen persze, statikus ember vagyok, és belövöm a

célomat, például, hogy az aluljárón lemegyek, és a másikon majd feljövök, s a legegyszerűbb utat választom, akkor tulajdonképpen elsodrom azokat az embereket, akik melletttem, szembe, oldalról jönnek. Nekem tehát folyamatosan reagálnom kell arra, hogy mi történik körülöttem, ha nem akarom ellökni a többi embert.

Műteremrészlet, a polcon a Vízitáció című alkotás angyalai sorakoznak

Műtermi dialógusunk kapcsán elmondom Szabó Györgynek, hogy jómagam kifejezetten szépnek tartom a szobrait. A közönség sokszor a szépet keresi, és ha valamit jónak talál, megérinti, arra is azt mondja: de szép! Vajon, mit keres a befogadó? Mit vár a művésztől?

– Nehéz erre válaszolni – reagál a művész. – Voltak olyan szobrászok, akik megpróbálták a szépet kódolni, de kudarcot vallottak amiatt, hogy másképp lát az ember a különböző korokban. Ez a belső rend, azt lehet mondani, hogy utánózhatatlan. Nem

kódolható, mégis pontosan látjuk. Az ember ezen az arányrenden keresztül embernek érzi magát. Hogy közösséget tud vállalni, hogy ránézésre szépnek találja, és kicsit nemesít a szépnek a látványa. De elvontan nincs szép. Sokak számára az a szép, ha felismerik, hogy egy szobor emberalakot ábrázol, meg narratívája van, mert otthonosságérzetet kelt. És nyilvánvalóan sok modern szobor nem kap ilyenfajta támogatást, mert nem vállalja fel a narratív, természetű ábrázolási módot. De nehéz megszabni, hogy miért, kik és mit tartanak szépnek. Én azt hiszem, hogy otthonosság érzés kell legyen általában, de van, aki ráérez a szobor belső tartalmára. Nem a szépséget látja, hanem az életnek a bonyolultságát. És sokszor az igazán jó művek nem adják meg könnyen magukat.

Vízitáció IX.